

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016149138

Дата перевірки:
17.03.2024 18:52:41 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
17.03.2024 19:01:55 EET

ID користувача:
100011301

Назва документа: маг Табаркевич

Кількість сторінок: 115 Кількість слів: 27515 Кількість символів: 208859 Розмір файлу: 156.63 KB ID файлу: 1015894154

8.94% Схожість

Найбільша схожість: 8.24% з Інтернет-джерелом (<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36162/1/%D0%94%D0%B8%D1%>).

8.69% Джерела з Інтернету

145

Сторінка 117

0.44% Джерела з Бібліотеки

32

Сторінка 118

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МЕРІ ЕЛЕН РІЧМОНД.....	8
1.1. Соціально-економічний розвиток соціальної роботи в Сполучених Штатах Америки наприкінці 19-го та напочатку 20-го ст.....	8
1.2. Біографія та соціокультурні аспекти професійного становлення та розвитку Мері Еллен Річмонд.....	22
Висновки до першого розділу.....	44
РОЗДІЛ II. ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СПАДЩИНІ М. РІЧМОНД.....	47
2.1. Методи соціальної роботи в досвіді М. Річмонд.....	47
2.2. Практичні студії соціальної роботи у спадщині М. Річмонд.....	70
Висновки до другого розділу.....	81
РОЗДІЛ III. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ М. РІЧМОНД У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	3
3.1. Соціально-педагогічні погляди у науково-практичних поглядах М. Річмонд.....	83
3.2. Можливості використання досвіду М. Річмонд у практиці соціальної роботи.....	94

Висновки до третього розділу.....	106
РОЗДІЛ 4. ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	109
ВИСНОВКИ.....	1
3	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ.....	125

ВСТУП

До пріоритетних завдань сучасності можна віднести пошук шляхів вдосконалення теорії та практики соціальної роботи в контексті соціальних викликів, актуальних проблем державного будівництва та реформування систем соціальної політики. Витоки відповідних рішень часто можна знайти в історії соціальної роботи, в діяльності соціальних педагогів та соціальних працівників різних країн, особливо США, де протягом багатьох років накопичено значний досвід подолання гострих соціальних викликів. Тому вивчення зарубіжних досягнень історії та теорії соціальної роботи, а також впровадження корисного зарубіжного досвіду в соціальну роботу України становить як науковий, так і практичний інтерес.

Становлення та розвитку соціальної роботи в освітньому просторі України та зарубіжжя висвітлені в працях сучасних науковців О. Бейпалої, Т. Івченко, В. Поліщук, Г. Попович; науково-методичні основи підготовки соціальних працівників та соціальних педагогів в історико-педагогічному аспекті досліджується в працях Т. Алексенко, Р. Вайноли, Т. Веретенко, А. Капської, Л. Міщик, Т. Семигіної та інш. Аналіз міжнародного та українського досвіду у сфері соціальної роботи представлено у працях І. Козубовської, І. Ковчина, С.

Кубицького, К. Шендеровського та інш. Професійна підготовка соціальних працівників у Великобританії та характеристику організації соціальної роботи досліджували К. Давидова, А. Кулікова.

Вивчення наукових праць згаданих авторів доводить, що науково-практична спадщина Мері Еллен Річмонд потребує подальшого вивчення у таких напрямках: зміст освіти, система роботи з клієнтським середовищем, система роботи благодійних організацій у сфері соціальної роботи.

Мета дослідження: проаналізувати ідеї Мері Еллен Річмонд щодо теорії та практики соціальної роботи, визначити можливості їх застосування для удосконалення сучасної системи соціальної роботи в Україні.

Відповідно до поставленої мети, сформульовано основні завдання:

1. Проаналізувати соціокультурні та професійні фактори формування уявлень Мері Еллен Річмонд про особливості розвитку соціальної роботи в Америці (кінець XIX – початок XX ст.).
2. Упорядкувати та задокументувати життєвий і творчий шлях Мері Еллен Річмонд.
3. Розкрити можливості застосування науково-практичної діяльності Мері Еллен Річмонд у сучасній теорії та практиці соціальної роботи в Україні.

Об'єкт дослідження: науково-практична спадщина Мері Еллен Річмонд.

Предмет дослідження: можливості використання досвіду Мері Еллен Річмонд у системі сучасної соціальної роботи.

На різних етапах дослідження використовувалися такі методи: історико-порівняльний аналіз, абстрагування, зіставлення, порівняння, систематизація та узагальнення наукової та навчальної літератури, нормативно-правових документів; персонально-бібліографічний метод – з метою вивчення першоджерел (творчості Мері Еллен Річмонд), наукових статей, емпіричних досліджень для виявлення основних факторів, що впливають на особистісне становлення та професійне становлення Мері Еллен Річмонд; ретроспективний метод дав змогу проаналізувати переваги поглядів дослідника на соціальну

роботу в різних середовищах на теоретичному та практичному рівнях; контент-аналіз матеріалів періодичних видань дав змогу визначити ступінь наукової розробленості проблеми дослідження; контекстуальний аналіз спадщини дослідниці дав змогу створити ключові групи типів клієнтів, описаних Мері Елен Річмонд, розкрити важливі аспекти теорії та практики соціальної роботи дослідниці; для визначення перспективності використовували прогностичні методи.

Джерельна база дослідження включає:

роботи Мері Еллен Річмонд: «Дружній візит до бідних» посібник для працівників благодійних організацій» (1899), «Добрий сусід у сучасному місті» (1907), «Дослідження дев'ятисот вісімдесяти п'яти вдів» (1913), «Соціальний діагноз» (1917), Звернення «Війна і єдність родини» (1918), «Що таке соціальна робота?» (1915, 1922), «Турбота спільноти з шлюбом» (1927), посмертно «Довгий погляд, збірка раніше опублікованих і неопублікованих нарисів і адрес Річмонда» (1930); нормативно-правові документи, що регламентують соціальну роботу та діяльність благодійних організацій у соціальній сфері України.

Практичне значення включає рекомендації щодо використання продуктивних ідей Мері Еллен Річмонд у роботі соціальних працівників, волонтерів, громадських діячів та інших професіоналів, які працюють у громадах із різними категоріями отримувачів соціальних послуг; у розробці тренінгових програм «власне та організаційне середовище, способи роботи з прихильниками організації» у створенні системи діяльності для керівного складу благодійних організацій та роботи з волонтерами організації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах, зокрема, "Організація соціально-педагогічної та корекційної роботи в умовах інклюзивної освіти" (Полтава, 2023), "Актуальні проблеми дослідження в галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи" (Харків, 2023).

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, двох додатків, списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг дослідження становить 134 сторінок, з них 116 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МЕРІ ЕЛЕН РІЧМОНД

1.1. Соціально-економічний розвиток соціальної роботи в Сполучених Штатах Америки наприкінці 19-го та на початку 20-го ст.

Свій початок історія соціальної роботи бере в Сполучених Штатах Америки. Тому для нашого дослідження важливим є розуміння соціально-економічних умов, які були чинниками формування соціальної роботи у світі та в Україні, тому доцільно звернутися до історії США. Напочатку коротко зазначимо, що у дослідженнях вчених О. Безпалько, А. Капської, С. Кубіцький, І. Мигович, В. Поліщук, Т. Семигіна представлено аналіз досвіду соціальної роботи в різних країнах, виокремлюється її специфіка. Водночас специфіка нашого дослідження полягає в аналізі науково-практичної спадщини Мері Елен Річмонд, яка зробила вагомий внесок у розвиток теорії та практики соціальної роботи і вважається «матір'ю соціальної роботи», вимагає від нас визначення різних типів факторів, що вплинули на формування соціальної роботи в Америці.

Діяльність Бенджаміна Франкліна (Benjamin Franklin) і його відстоювання певних чеснот призвели до утворення Громадянської Америки через Асоціацію волонтерів, які слугували «Моделлю побудови соціального капіталу, довіри, яка

дозволяє людям працювати разом на користь собі і суспільства в цілому» [60]. На думку Роберта Д. Патнема (Robert D. Putnam), політична позиція Б. Франкліна стосовно рабство стала поштовхом до боротьби за права темношкірих (африканців та афроамериканців) і з часом за права жінок [26;13]. Крім того, діяльність Авраама Лінкольна [44] стала основою соціальної революції у сфері боротьби з рабством і правового захисту жінок [31]. Ці протестні настрої дали можливість викристалізувати основні вимоги щодо захисту безправних. Співпраця жінок і представників негроїдної раси в знак протесту стала передумовою переходу від індивідуалістичного суспільства до соціального.

Політична спадщина свободної релігії Джефферсона і Медісона дозволила релігії проникнути в приватний сектор. Де сектантська приналежність дозволяє людям об'єднуватися, створюючи ферми та бізнес. Участь жінок у церковній громаді посилювала благодійний рух за права та боротьбу з рабством [32]. Експерименти в галузі права, наприклад заборона політичних партій з націоналістичною ідеологією або прийняття суворих законів для боротьби з алкоголем також впливає на соціальні настрої [26].

На початку 19 століття некомерційний сектор не був відокремлений від бізнесу чи уряду. Наприклад, науковець Маккарті відстежує розвиток благодійних організацій, які отримували фінансування від капіталістичних підприємств та/або отримували державні субсидії [57]. Цей розвиток уповільнився з виборами президента Джексона, який підтримував рабство і проводив антидемократичну політику, що посилювало протистояння населення двох різних соціально-економічних регіонів – аграрного та консервативного, а також патріархального Півдня і індустріальної Півночі. За словами Метью Кренсота, дослідження Маккарті дають повну картину бенефіціарів жіночої благодійної організації, які намагається довести негуманність і неефективність чоловічих благодійних організацій у порівнянні з жіночими. Можна простежити думку про те, що патріархальні інститути Півдня відрізнялися від інститутів Півночі з точки зору громадського контролю, кількістю і видом послуг, що

надаються та різноманітністю одержувачів послуг [60; 27].

Наприкінці 18 ст. у США відбувається зрушення в парадигмі допомоги. Це спричинено такими явищами, як Велике Пробудження, Американська революція і проголошення Декларації незалежності. Основою нової ідеології була концепція свободи совісті, релігійна незалежність і людські стосунки в суспільстві. Перша поправка до федеральної Конституції, ратифікована в 1789 році, надала релігійним громадам право створювати благодійні організації, на їхні кошти створювалися духовні та інші громадські установи [27, С. 59].

Заснування та функціонування соціальної роботи у Великій Британії мало великий вплив на становлення соціальної роботи в Америці. Оскільки Америка ще деякий час була колонією, Роберт Гросс вивчає життя малих громад (спільнот) у ранньоіндустріальній Європі та колоніальній Америці [32, С. 12], зокрема благодійну діяльність та інструменти вирішення локальних соціальних проблем. Варрен вивчала систему підтримки та благодійності в індіанських селах і запропонувала налагодити деякі механізми в Америці.

Досліджуючи питання історичного розвитку соціальної роботи, доцільно враховувати наукові позиції ряду вчених щодо умов, які впливали і впливають на розвиток соціальної роботи як у науці, так і на практиці. Ми поділяємо погляди Мері Ван Клік, директора галузевих досліджень Фонду Рассела Сейджа, та Грема Рометна Тейлора, виконавчого секретаря Американської асоціації соціальних працівників, які вважають, що це не схоже на історичний розвиток інших професійних груп. Соціальна робота як професія виникає з розгляду проблем різних індивідів і пов'язування її з професійною діяльністю активних громадян у суспільстві [29].

Основою і відправною точкою професійної соціальної роботи вчені вважають першу національну конференцію з соціальної роботи, що відбулася в 1874 році. Вона почалася з Національної конференції благодійних організацій і корекції, потім збільшилася в розмірах і чисельності, тому в 1917 році назва була змінена на Національна конференція з питань соціального забезпечення

(Pioneer of the National Conference on Social Welfare) [29]. Слід зазначити, що на зустрічі обговорювалися питання роботи з різними типами ув'язнених, такими як ув'язнені, іммігранти, психічно хворі особи. З часом перелік тем розширювався: питання захисту, життя, організації вільного часу та розвитку особистості. На сьогодні висвітлюються різні питання, в тому числі, сімейне благополуччя; самопочуття дитини, медико-соціальна робота, трудотерапія, умовні роботи, профілактика, умовно-дострокове звільнення та робота у в'язницях, психіатрична соціальна робота, школа соціальної роботи, відвідування та прибирання; профорієнтація; регулювання правовідносин іммігрантів, координація соціальних установ, громадських центрів, клубів хлопчиків і дівчаток, ігрових майданчиків, центрів, громадських робіт, соціального права, охорони здоров'я, соціальної гігієни, психічна гігієна профілактика туберкульозу, охорона здоров'я дітей, виробнича гігієна діяльність громадського здоров'я, соціальні дослідження, соціальна статистика, виробниче розслідування, громадська та приватна робота, зайнятість населення [22]. Девізом асоціації, на думку вчених, став вислів «Благодійність сьогодні — справедливість завтра». З розгляду проблем у соціальній сфері центр соціальної роботи змістився на кваліфікацію соціальних працівників.

У цьому контексті важливу роль відіграє те, що Мері Елен Річмонд торкнулася питання підготовки фахівців у сфері філантропії, виступивши з власним виступом на тему: «Необхідність навчальних шкіл у сфері філантропії» («Вимоги навчальних шкіл прикладної філантропії») (1897), потім стала співрозробником освітніх програм і навчальних планів для співробітників і волонтерів благодійних організацій. Заснування літніх класів під керівництвом доктора Едварда Т. Девайна (1898), які тепер стали Нью-Йоркською школою соціальної роботи - провідною школою в країні під керівництвом Портера Р. Лі (Porter R. . Лі).

Варто підкреслити той факт, що в 90-х роках XIX століття Е. Уорнер видав перший американський підручник із соціальної роботи під назвою «American

Charity» («Американська благодійність») у першій навчальній програмі для соціальних працівників наголошується, що необхідно навчитися змінювати середовище за допомогою реформ і що люди повинні змінитися, щоб успішніше функціонувати в суспільстві [65]. Починаючи приблизно з 1900 р., розвиток шкільної соціальної роботи став більш зосередженим на державному рівні. В той самий час Центральний уряд дедалі більше намагався обмежити місцеві можливості в освіті та медицині, а також вивести ці можливості на вищий стандарт.

Того ж року вчитель С. Паттен представив концепцію «соціальний працівник» [34, с.2–6;]; У 1905 році було засновано Чиказький інститут соціальних наук, який переріс в Чиказьку школу громадянства та філантропії (Чиказька школа громадянства та філантропії) назва, якої нещодавно змінилася на Вищу школу адміністрування соціальних послуг в Чиказькому університеті. Паралельні школи були засновані в Бостоні та Філадельфії. Особливістю всіх цих шкіл є ставлення до роботи установ і громадських організацій, що передбачає регламентовану практичну роботу студентів у цій галузі. У 1919 році було створено Асоціацію навчальних закладів для професійної підготовки спеціалістів із соціальної роботи, яка має дев'ять університетів і коледжів. Включно з п'ятьма незалежними закладами, що пропонували професійні курси на той час, у 1919 році кількість членів асоціації становила 22 [24].

Звернемося до роботи ЗМІ. Більшість програм допомоги ЗМІ США підпадає під «портфель» громадянського суспільства. І більшість неурядових організацій, які працюють із ЗМІ, стверджують, що медіапроекти є засобом надання інформації громадянському суспільству. Використання сили власного голосу дає журналістам можливість змінювати суспільство через участь і підтримку з боку асоціацій громадянського суспільства. За оцінками Крейга Л. Ламея, за останні два десятиліття через ЗМІ відбувається великий збір коштів, багато передач було присвячено громадянському суспільству, відносинам населення і влади, демократичний процес і досягнення взаємних прав і свобод

[48].

Цікавим явищем у суспільстві є наявність ЗМІ (друкованих ЗМІ, інтернет-каналів та публікацій, інтернет-каналів) громадських організацій, які мають можливість створювати свою аудиторію та публікувати благодійні проекти з різними типами клієнтів та проводити просвітницьку діяльність. Варто відзначити благодійні організації в Бостоні та в місті Нью-Йорку, які (з кінця 19 ст.). В сучасній науці опубліковано велику кількість праць на тему комунікації ЗМІ та суспільства, про рівень їх впливу та роль в соціальній роботі.

Аналіз наукової літератури з даної проблематики дає змогу виявити роль релігії в процесі теоретизації та практичної діяльності соціальної роботи. Наприкінці XVI — першій половині XVII століття біля собору почали будувати школи для дітей з бідних родин, де вони безкоштовно навчалися письму та арифметиці. В той самий час у Північній Америці почали створюватися протестантські парафіяльні громади з розвиненими системами взаємодопомоги та соціальної підтримки. Соціальний супровід здійснюється у таких формах: надання житла малозабезпеченим громадянам, отримання безкоштовних сніданків від громади, надання медичної допомоги бідним за кошт церкви, будівництво притулків для церковних хлопчиків тощо [19]. На думку Е. Новака, природно, що одне з витоків соціальної роботи в США слід шукати саме в цьому відношенні. Незалежно від фундаменту, на якому будується соціальна робота (На основі релігійних переконань або гуманістичних принципів), головна мета — надати допомогу нужденним [10]. Багато лідерів руху COS є християнами. І деякі з них також є представниками духовенства. Незважаючи на свою прихильність до християнства, лідери застерігали від змішування євангелізації з благодійністю. Зокрема, Т. Лейн Скейлз і Майкл С. Келлі в праці «To Give Christ to the Neighborhood: A Corrective Look at the Settlement Movement and Early Christian Social Workers» [47].

Узагальнений розгляд факторів, що сприяли розвитку соціальної роботи як науки і практики, нами визначено ще один. Це стало створенням всесвітньої

організації Ліги Націй (1919/1920–1946 рр.) [33], а потім її наступника – Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), яка сьогодні бореться з тероризмом і шукає вирішення інших глобальних викликів у співпраці з провідними державами світу [20].

На думку Джона Д. Кларка, діяльність таких міжнародних структур впливає на: встановлення законів, що стосуються соціальної роботи; фінансова підтримка благодійної діяльності та структур спрямованість та боротьба із соціальними хворобами (такими як СНІД, туберкульоз та ін.).

Зауважимо, що на початку XIX століття соціальна робота в США розвивалася так само, як і в інших розвинутих країнах, складаючись із подібних елементів, як і в європейських країнах. Це агентства, організовані та фінансовані місцевою владою, державні організації, які готові надати допомогу нужденним, уникаючи фінансових субсидій.

Крім того, на думку М. Целих, серед чинників, що вплинули на формування соціальної роботи в США, можна виділити специфічні чинники, які розкривають особливості американського способу життя, особливості духовної культури і система цінностей американського суспільства (протестантська ідеологія прагматизм, індивідуалізм, автономія, самовизначення та особиста свобода, невтручання держави у вирішення соціальних проблем суспільства та особистості).

Такі специфічні чинники визначили наступні характеристики соціальної роботи в Сполучених Штатах наприкінці XIX – початку XX ст. [18]:

- перевага недержавного сектору у наданні соціальних послуг;
- домінування громадських організацій і рухів у заснуванні американської соціальної роботи та професійної освіти соціальних працівників;
- переважання індивідуально орієнтованої соціальної допомоги над соціальною реформою;
- індивідуальна соціальна допомога, детальна розробка та використання конкретних кейс-методів у соціальній роботі;

- розвиток педагогічної складової в соціальній роботі з метою активізації життєвої та особистісної позиції клієнтів, стимулювання їх до самовдосконалення та самопомоги.

- практичний зміст підготовки фахівців соціальної роботи.

У контексті вивчення науково-теоретичної бази ми розглянули концепцію становлення соціальної роботи та професійної освіти, автором якої є Марина Целіх, періодизацію історії соціальної роботи в означений період, запропоновану М. Целіх.

Отже, період становлення соціальної роботи має три основні етапи: перший (кінець XIX – початок XX ст.) – період

«дотеоретична» або емпірична благодійність; II (поч. 20 ст. — 1920 р.) — період «наукової філантропії» або емпірико-теоретичний; третій (з 1920 по 1929 рр.) — період професіоналізму [19] .

По суті, етап становлення соціальної роботи та професійної освіти представляється як процес, зумовлений невизначеними і специфічними чинниками, в якому цілеспрямована діяльність працівників громадської благодійності спрямована на саму організацію.

У процесі аналізу було встановлено, що М. Целіх описує історію соціальної роботи як переорієнтацію соціальної роботи від патерналізму до гуманізму, а пошук наукових засад пов'язаний із критичним переосмисленням таких теорій, як дарвінізму і психоаналізу [19]. Протягом обраного періоду розвивалася технологія основних методів соціальної допомоги (метод випадку) та здійснювалося впровадження навчання персоналу.

Заслугує на увагу особистісно-орієнтований характер навчального компонента, властивого соціальній роботі в США, що розкриває суть роботи через побудову професійних відносини «клієнт-професіонал», що спрямовані на відновлення соціальної та особистої цілісності людини як громадянина.

Зуважимо, що, на думку М. Целіх, специфіка соціальної ситуації в США кінця XIX – першої третини XX століття свідчить про боротьбу тенденцій між

індивідуальним і соціально орієнтованим підходами до організації благодійності: світогляд, індивідуалізм сприяє тому, що «Асоціація благодійних організацій» відіграла провідну роль у процесі стимулювання професіоналізму соціальної роботи та формалізації освіти соціальних працівників у США [14] Це підтверджено роботою «Multicultural Chronology of Welfare Policy and Social Work in the United States» [26], де детально описано події, що вплинули на розвиток соціальної роботи, теорії та діяльність різних учених, що впливають на формування професіоналізму соціальної роботи.

Звертаємо увагу на те, що в шістдесятих роках XVIII століття в США вже було відкрито багато благодійних організацій: Нью-Йоркське товариство боротьби з пауперизмом (засноване в 1818 р.); Товариство поліпшення умов життя бідних (засноване 1840); Товариство допомоги дітям (засноване в 1853 р.) Ч. Брейсом, який був стурбований важким становищем бездомних дітей Нью-Йорка. На півночі Америки працювали The Freedmen's Aid Society (1861), American Association of Social Sciences (1865), The Welfare Association (1874), різні організації порятунку дітей [14]. У досліджуваному періоді варто звернути увагу на те, що у 1869 р. у Великій Британії та США Товариство організованої благодійності, яке має на меті наукове обґрунтування, координацію різноманітних благодійних проектів. Поступово уявлення про благодійність як волонтерську діяльність змінилося на уявлення про соціальну роботу як систематичну, організовану та професійну допомогу малозабезпеченим [23, с. 33]. Перший державний відділ соціальної роботи був заснований у Массачусетській лікарні загального профілю доктором Річард Кабо в 1905 р. [22, с. 202]. Фактично воно стало основою медичного напрямку соціальної роботи.

Вважаємо за необхідне мати на увазі, що внаслідок військових конфліктів наприкінці XIX ст. - на початку XX ст., а особливо наслідки Першої світової війни, серед фахівців соціальної сфери з'явився ще один напрямок роботи - реабілітація та ресоціалізація. Із запровадженням Закону про соціальне

забезпечення та пенсії соціальні працівники формують іншу «сферу» роботи. У 1928 році в соціальній роботі був сформований основний список малозабезпечених, який є предметом соціальної роботи і сьогодні.

Тому, враховуючи вищевикладене, видається цілком логічним дати стислу характеристику основних течій, що виникли і потім розвинулися в період 1861-1928 рр.

В кінці 19 на початку 20 ст. у США в рамках активної діяльності благодійних організацій існують різні методи роботи з особами, які перебувають у кризовому стані.

У світовій історії можна виділити кілька міграційних хвиль, одна з яких припадає на другу половину XIX століття. Колонізаційні рухи швидко поширилися по великих містах Америки. І ось у 1886 році С. Койт, мешканець Тойнбі-Холлу, відкрив у Нью-Йорку перший американський центр поселення під назвою Neighborhood Guild. У 1886 р. у США було вже 44 поселення, а в 1911 р. – майже 400 [62, с. 200]. Ідея руху поселень полягала у визнанні того, що бідність і нещастя людей викликані соціальним середовищем, яке необхідно змінити. У США перші будинки поселенців були засновані в кінці 19 ст. Першими службовцями таких поселень були дочки священиків, хоча вони були представницями середнього та вищого суспільного класу, але жили із знедоленими, щоб відчуті на собі всі труднощі в житті знедолених. Ці працівниці намагалися покращити життя бідних, навчали їх моральних цінностей, професійних навичок, брали активну участь у поданні до законодавчих органів звернень щодо зміни умов життя таких людей. У перші десятиліття поселенці перетворювали громади на політичну владу. Саме завдяки їхній активній діяльності були прийняті закони про дитячу працю та охорону здоров'я, відкриті дитячі садки, започатковані служби тимчасових нянь, створені громадські парки та майданчики для дітей тощо. Програми роботи цих центрів мали переважно емпіричний характер і були спрямовані на допомогу в працевлаштуванні, медичному обслуговуванні, організації вільного часу та

впровадження різноманітних видів неформальної освіти серед членів [8, с. 28–30]. Це свідчить про те, що саме в громадах (поселеннях) зародилися деякі методи та форми соціальної роботи на рівні громади [8, с. 30].

Досвід Джейн Адамс, лауреата Нобелівської премії, яка організувала будинок для поселенців у Чикаго, була однією із засновниць Чиказької школи соціології та вважається одним із засновників теорії соціальної роботи [23]. У 1889 р. Дж. Адамс та її колега Е. Стар відкрили Hull House [21, с. 18–23]. Разом з іншими волонтерами, які сповідували подібні ідеї, Дж. Адамс жила у кварталах бідного населення і намагався обґрунтувати теоретичні основи власної практичної діяльності у співпраці з дослідницькими центрами та дослідниками в галузі соціальних наук. Завдяки її зусиллям була заснована Чиказька школа громадянства та філантропії, яка вважається аналітичною школою соціальної роботи. Згідно з історичними даними, Hull House став одним із найвпливовіших соціальних будинків поселенців у Сполучених Штатах. До його складу входили: вечірня школа для дорослих, дитячі садки, гуртки для дітей старшого віку, картинна галерея, буфет, спортзал, басейн, бібліотека, музична школа, драматичний гурток тощо. Щотижня його відвідували близько 2000 осіб. Hull House став тринадцятим будинком поселенців, який мав дитячий майданчик і літній табір [16, с. 18–23].

У цьому ж напрямку працювала Мері Еллен Річмонд (1861–1928) – автор багатьох книг із соціальної роботи, зокрема «Frily Visiting among the Poor: A Handbook for Charity Workers»). За її ініціативи була заснована перша національна школа практичної благодійності, відкрита в Сполучених Штатах у 1898 р. (сьогодні це кафедра соціальної роботи Колумбійського університету [20; с. 97–99; 29, с. 300–301]. Вона мала авторитет і домінувала в Нью-Йоркській школі соціальної роботи [24]. У 1917 р. Мері Елен Річмонд опублікувала монографію «Соціальна діагностика», де вперше зроблено спробу визначити теоретико-методологічні основи соціальної роботи [28]. У цій монографії вчена детально проаналізував різноманітні методи і методи

соціальних працівників, де вона визнала, що індивідуальний підхід важливий, коли потрібно допомогти людині чи сім'ї, які опинилися у складній життєвій ситуації. Ця книга, а також підручник «Що таке соціальна робота?» стали основними в навчальних закладах з підготовки професійних соціальних працівників, які активно почали працювати в тридцяті-сорокові роки минулого століття у США та Європі [16, с. 337].

Сімейні соціальні працівники, зазначила тоді Мері Елен Річмонд, виступають за систему спілкування з клієнтом на початковому етапі. Вони зустрічаються з багатьма членами сім'ї, які зібралися в знайомому оточенні, взаємодіють один з одним і беруть участь у розвитку історії клієнта.

Мері Еллен Річмонд є засновницею і розробницею запропонованого нею в 1908 році методу «кейс-робота». Цей метод полягає у встановленні «індивідуального діагнозу» небезпечної ситуації клієнта із залученням його оточення. «Люди в кризових ситуаціях – це особистості, які мають власні цілі та волю, вони не створені для того, щоб грати пасивну роль у цьому світі, і тому завдання соціального працівника полягає в тому, щоб знайти ресурси всередині особистості, щоб спонукати її до змін» [27]. Завдяки її зусиллям та зусиллям інших дослідників увага стала зосереджуватися не на етичному, а на виробленні раціональної стратегії втручання у важку соціальну ситуацію клієнта.

Партнером і співавтором Мері Еллен Річмонд була Зільфа Дрю Сміт (1852–1926). Вона займалася соціальною роботою в Бостоні між 1872 і 1918 роками, читаючи лекції про соціальну роботу та благодійність. Дослідник З. Сміт був співробітником Школи соціальної роботи в Бостоні Сіммонс-коледжу Гарвардського університету (Simmons College of Harvard University) [57].

У той же час деякі американські дослідники висловлюють критичні погляди на наслідки включення соціальної роботи в психоаналіз, вважаючи, що це призвело до «виникнення клінічної номенклатури, клінічного діагнозу, орієнтації на медичну модель» [29]. Цікавим фактом є домінуюча медична модель надання соціальної допомоги в Сполучених Штатах і донині, багато

соціальних працівників обіймають посаду терапевта, тобто спеціалізацію клінічної соціальної роботи.

Дж. Гленн (John Glenn), який мав багаторічний спеціалізований досвід у сфері управління благодійністю та навчання волонтерів, був важливою фігурою для американського благодійного сектора. У 1889 р. Дж. Гленн заснував дослідницьку групу для підготовки студентів для Товариства благодійних організацій (COS).

Іншим засновником професійної соціальної роботи є Еліс Саломон (1872–1948), яка визнала необхідність належної практики та всебічного навчання соціальних працівників. Основою такого навчання дослідниця вважала навчання психології, медицині, педагогіці та праву. Після створення Німецької академії соціальної та освітньої роботи жінок у 1925 році А. Саломон працювала зі своїми колегами над науковими дослідженнями в сфері соціальної роботи, шляхом підготовки педагогічних та адміністративних кадрів, підвищення їх компетентності [44].

У той час Джозефіна Шоу Лоуелл (Lowell, Josephine Shaw) (1843–1905), американський філантроп і соціальний реформатор, прихильниця теорії, стверджувала, що любов має не лише полегшувати страждання, а й реабілітувати одержувача [42]. Залучення Дж. Лоуелл до філантропії почалося після громадянської війни в США, коли вона стала активісткою Національної асоціації допомоги вільновідпущеним у Нью-Йорку. У 1876 році вона стала першою жінкою, яка була призначена на посаду голови Нью-Йоркської ради благодійних організацій. Ця установа була ініціатором створення першого притулку для хворих жінок у Сполучених Штатах у 1885 році та Будинку притулку для жінок (The State Training School for Girls) у 1886 році. Вона брала участь у створенні групи експертів – так- називали «матронами» (спостерігачами, спостерігачами) на дільницях [42]. У 1882 році Дж. С. Лоуелл став одним із засновників Товариства благодійних організацій Нью-Йорка, групи, присвяченої співпраці благодійних організацій. Вона керувала

організацією 25 років і за цей час написала низку праць з теоретичних основ благодійної діяльності. Так, Дж. Лоуелл була також одним із засновників Ліги споживачів Нью-Йорка (1890 р.), Жіночої муніципальної ліги (1894 р.) та Асоціації реформування державної служби в штаті Нью-Йорк. (Асоціація реформування державної служби штату Нью-Йорк) (1895). Окрім державної допомоги та приватної філантропії, Лоуелл опублікувала близько 40 доповідей і промов з питань соціального забезпечення. Вона також брала участь у вирішенні таких проблем, як робітничий рух і антиімперіалізм [42].

Психологічні та соціологічні моделі об'єднали в соціально-психологічний підхід і запропонували вчені К. Роджерс (Carl Ransom Rogers), Дж. Дьюї (John Dewey), Г. Бернлер (Hans Berger) і Л. Юнссон (L. Yunsson). У наступні роки (1920–1930 рр.) у соціальній роботі усвідомлюються та інтерпретуються такі явища, як спадковість, фізіологічний розвиток особистості, інтелектуальний розвиток-незрілість. Психологія і психіатрія стають пояснювальною основою для умов життєвого світу клієнта. Так, під час теоретичного осмислення процесу допомоги та підтримки, розробки методики індивідуальної соціальної роботи активно використовуються психологічні знання: психологія розвитку; психологічна теорія; соціальний біхевіоризм, що дозволив детально вивчити особистість клієнта соціальної роботи та його соціальну історію; дозволило проаналізувати внутрішній процес допомоги та підтримки. Соціальна історія та «лікування» клієнта стали домінуючими в індивідуальному методі соціальної роботи.

На думку американських вчених Д. Хепворта і Д. Ларсена, соціальні працівники є психосоціологами освіти, оскільки вони підтримують роботу лікарів, психологів і науковців, водночас на них покладається відповідальність сприяти вирішенню не лише соціальним, а й педагогічним проблемам [41, с. 324–325].

Отже, як висновок зазначимо, що соціально-економічні та історичні події, які відбувалися в США та світі в другій половині XIX – першій половині XX

століття, призвели до виникнення різноманітних соціальних проблем, які потребували негайного вирішення (інтеграція мігрантів, безробіття, низька участь звільнених військовослужбовців у суспільному житті, бідність тощо). У свою чергу, це призвело до появи нової форми діяльності в соціальній сфері, яка еволюціонувала від цілеспрямованої нерегульованої та несистематичної філантропії державних і приватних організацій до структурованих, організованих державних програм і законів американського суспільства. У результаті були створені школи для підготовки нових спеціалістів – соціальних працівників, розроблені різноманітні теорії (схеми) дій щодо вирішення суспільно важливих проблем. Фактично була зроблена спроба побудови певної системи, яка б відігравала роль «перебудови» суспільства.

1.2. Біографія та соціокультурні аспекти професійного становлення та розвитку Мері Елен Річмонд

Аналізуючи наукову літературу, ми знайшли класифікації життєвого та творчого шляху Мері Елен Річмонд. Так, у збірці «Далекий погляд. Газети та адреси» автор Мері Е. Річмонд вибрано та відредаговано з біографічними нотатками Джоанною К. Колкорд і Рут З. С. Манн [27] автори надають таку класифікацію: етап I — передпрофесійний період (1861-1889), етап II — Балтіморський етап) (1889-1900) III рівень - Філадельфія (1900-1909); IV рівень - Нью-Йорк на керівній посаді (Нью-Йорк) (1909-1917), V рівень - Нью-Йорк (1917-1928) [29]. Основним критерієм створення таких класифікація — це участь Мері Елен Річмонд у різних ролях і посадах у сфері благодійності. На першому етапі вона сама була в нужді та проходила етапи становлення особистості, потім працювала на різних посадах у різних містах і на п'ятому етапі вона виступала в ролі експерта.

Дослідники М. Целіх та Ю. Пашенко лише запропонували класифікацію професійної сфери Мері Елен Річмонд, досліджуючи особистий та професійний шлях основоположниці соціальної роботи.

Основним критерієм, автор обрав місце проживання Мері Еллен Річмонд і відповідно сформував такі періоди: Балтиморський (1888–1900), Філадельфійський (1900–1909) і Нью-Йоркський (1909–1928) [108].

Ми вважаємо запропоновані класифікації цікавими з наукової точки зору, але поділяємо думку Мері Еллен Річмонд про те, що для будь-якого дослідження важливо враховувати біографію людини та всі фактори, які вплинули на її життя та творчість у цілому. Таким чином, ґрунтуючись на результатах дослідження біографічних даних та соціально-культурних умов життя Мері Еллен Річмонд, які відображені в різних наукових джерелах, пропонуємо умовно поділити весь період її життя на три етапи: перший етап - аванс. - професійний - від народження до 26 років (1861–1887 рр.) - період становлення особистості дослідника, першого досвіду роботи та зміни соціального статусу; другий етап – професійне становлення (1888–1900 рр.) – період формування професійної компетентності та професійного зростання дослідника; третій етап - період професійного авторитету (1901–1928) - Мері Еллен Річмонд працювала експертом і консультантом у сфері соціальної роботи та філантропії.

Наведений поділ періоду визначається за такими критеріями: роки життя дослідника (1861–1928); розвиток професійних навичок і набуття досвіду у сфері благодійності під час роботи в таких організаціях, як Charity Organization Society, Baltimore charity, City Club of Good (Effective) Government (Arundell Good Government Club) (1887–1928); її професійний авторитет і вплив на розвиток суспільної роботи (1901–1928).

Вивчаючи особистість дослідниці, ми зосереджувалися на біографічних та соціокультурних факторах, до яких належать: родина дослідника, обставини та місце проживання, історія освіти, наукові та соціальні уподобання, трудове та соціальне оточення. Тому, на нашу думку, важливою є наявність у роботі бібліографічних фактів.

Мері Еллен Річмонд (1861–1928) була сучасницею Джейн Аддамс і так само вплинула на розвиток філантропічного руху в Америці [35]. Річмонд Мері Еллен рідко розповідала друзям про особисте, через своє дитинство, дитинство і дорослість були нелегкими. Коли друзі дізналися про неї, друзі по-різному оцінювали вплив цих факторів на її життя. Так, Елізабет Н. Агню цитує думки кількох осіб: Джоанни Колкорд і Френка Бруно. Ці оцінки різні, але доповнюють одна одну. Джоанна Колкорд зазначає, що умови життя заважали Мері Елен Річмонд у її діяльності. Натомість Френк Бруно підкреслював, що інформація про унікальність життя та біографії дослідниці пояснює йому причину вибору нею професії та роботи у благодійності [21, с. 18].

Перший етап. Мері Еллен Річмонд народилася в 1861 році, в перший рік громадянської війни, яка сильно вплинула на життя дослідниці. Мері Еллен Річмонд була єдиною вижилою дитиною Лавінії та Генрі Річмонда. Дослідники вказують, що причиною цього була особлива турбота матері, яка полягала в ретельному і правильному догляді [280]. Після смерті місіс Лавінії містер Генрі віддав свою доньку на виховання матері своєї дружини - бабусі Мехітабл Харріс (Mehitable Harris).

Вивчаючи записи, ми приходимо до особливостей суспільно-політичної ситуації в місті Балтімор, де жила Мері Еллен Річмонд: воєнні (Громадянська війна) та післявоєнні роки; поширення таких захворювань, як туберкульоз, віспа, тиф; економічний занепад і економічне зростання окремих районів міста Балтімор; зміна соціальних установок; зміна законодавства штату щодо розширення прав жінок та афроамериканців [18, с. 15; 21]; скасування смертної кари в Меріленді; релігійний і расовий плюралізм. Мері Еллен Річмонд жила в центрі Балтімора зі своєю бабусею і навчалася разом з нею, вивчаючи принципи догляду за хворими та нужденними та вміючи стежити за населенням.

Фінансові труднощі сім'ї в дитинстві Мері Еллен Річмонд викликали проблеми в лікуванні її хвороби. Іншим аспектом поганого ставлення дослідниці було те, що її бабуся відкидала традиційну медицину, оскільки остання займалася популярним на той час спіритизмом [16; 21, с. 23]. Важливий і цікавий факт біографії, який вплинув на формування світогляду Мері Еллен Річмонд - це те, що Мехітабл Гарріс захищала для жіночого руху «тверезого життя», проти алкоголю, підтримував боротьбу за рівноправність жінок. Погляди Мехітабля Гарріса на систему освіти 1860-70-х років були дуже критичними, в результаті чого початкову освіту Мері Еллен Річмонд отримала вдома [218, с. 19]. З ранніх років тітка і бабуся познайомили Мері Елен Річмонд з літературою, яка з часом стала пристрастю дослідниці. Її улюбленим автором був В. Шекспір.

З одинадцяти до сімнадцяти років Мері Еллен Річмонд відвідувала школу. Під час навчання Мері Еллен Річмонд спілкувалася поза сім'єю та вдома бабусі, набувала навичок спілкування та заводила друзів. Під час навчання на дослідника особливо вплинули його вчителі Елізабет Бер і Лаура де Валін, які також захоплювалися літературою і сприяли формуванню критичного мислення дослідника. Після закінчення школи Мері Еллен Річмонд переїхала до Нью-Йорка, де влаштувалася секретарем і багато працювала. Понаднормова робота вплинула на її й без того слабе здоров'я. У 1880 році Мері Еллен Річмонд повернулася в Балтимор, де страждала від важкої хвороби, і поки її здоров'я відновлювалося, вона займалася самоосвітою. Кількість даних про цей період життя дослідника в науковій літературі досить обмежена. Відомо, що це захворювання призводить до інвалідизації дослідниці, передсмертний напад змінює її ставлення [21, с. 34]. У 1880 році Мері Еллен Річмонд влаштувалася на роботу бухгалтером у Балтіморі та взяла на себе відповідальність за догляд та фінансову підтримку своєї бабусі Мехітабл Гарріс та двох тіток. У 1884 році, після смерті бабусі, Мері Еллен Річмонд переїхала жити до своєї

мачухи Лаури Річмонд (другої дружини батька), щоб допомогти їй виховувати неповнолітніх синів. У 1887 році дослідник переїхав до своєї тітки Елен, яка захоплювалася розведенням кішок, що доставляло незручності і відволікало її від роботи. Тому Мері Елен Річмонд вирішила орендувати кімнату [28, с. 38]. У такий спосіб простежимо, наскільки теорія «кейсу» залежить від умов життя дослідника, тобто. наявність лінії впливу побутових і гігієнічних умов на особистість. Необхідно враховувати наступний факт: в 1882 році Мері Еллен Річмонд була запрошена в жіночий клуб «Шукачів істини», який пізніше був перейменований в клуб.

«Де Вален». Мері Елен Річмонд стала активною учасницею, а згодом і лідером цього клубу, розробляючи програми для самоосвіти та розвитку світогляду його учасників. За кілька років клуб став популярним не лише серед працюючих жінок, а й серед жінок із заможних верств населення.

Через фінансові труднощі Мері Еллен Річмонд не могла дозволити собі університетську освіту, тому, коли Бібліотека в Університеті Дж. Хопкінса відкрила свої двері для навчання та проведення досліджень для жінок будь-якого достатку, вчена не вагаючись відвідала заняття – фактор виховання мав важливе значення у формуванні її особистості. Члени клубу «Де Валін» підготували доповіді для зустрічі, присвячені різним науковцям. Тож Мері Елен Річмонд підготувала есе-аналіз творів Чарльза Дікенса, Вашингтона Ірвінга, Томаса Мора, Джона Мільтона, Дж. Тейлора. Увагу Мері Еллен Річмонд привернули соціальні критики XIX ст., які висловлювали загальну стурбованість шкідливими наслідками індустріалізації для життя людини, що змусило її переоцінити власні релігійні переконання та шукати інноваційний шлях вирішення соціальних проблем [28, стор. 40-41]. Мері Еллен Річмонд сподівалася, що робота Емерсона допоможе їй прояснити зв'язок між розумовою увагою та інтелектуальною силою. На її думку, література – найкращий спосіб пізнати та зрозуміти історію, а також вибрати професію. Крім того, Мері Еллен

Річмонд критикувала широку публікацію сенсаційних статей і мало посилань на класичну літературу. Дослідник вважав, що члени сім'ї повинні читати своїм дітям таких авторів, як Скотт і Еджворт [28, с. 40–41].

Література та роздуми про виховання дітей змусили Мері Елен Річмонд задуматися про індивідуальну соціальну відповідальність кожної людини та про її власний внесок. Важливим відкриттям для Мері Елен Річмонд стало усвідомлення того, що успіх соціальної відповідальності залежить від ентузіазму та щирості, які були підірвані патерналістською поблажливістю держави [218, с. 42].

У своїй праці *From Philanthropy to Social Work: Mary Ellen Richmond and the Making of an American Profession* Елізабет Н. Агню описує ставлення Мері Еллен Річмонд до «жіночої сфери» того часу, а саме освіти, роботи, піклування про сім'ю, послуху до чоловіка тощо. Проаналізувавши особистий досвід жінок у сім'ї (матері, бабусі, мачухи, тітки – невдалі шлюби, коли чоловіки зрікалися відповідальності за сім'ю) та розповіді жінок-літераторок, Мері Елен Річмонд дійшла висновку, що фізичне та емоційне навантаження Часта народжуваність, висока дитяча смертність, фінансова залежність жінок від чоловіків і потенційно ненадійні шлюби не гарантують жінкам щасливе і гармонійне життя.

Тому Мері Елен Річмонд висловила необхідність аналізу ситуації в сім'ях бідних людей на основі принципу індивідуальної відповідальності [28, с. 95–132; 29]. Мері Еллен Річмонд запропонувала заборонити заміжній жінці ходити на роботу для поліпшення матеріального становища сім'ї за умови, що в сім'ї є непрацюючий працездатний чоловік. На думку дослідниці, якщо заміжня жінка починає виконувати обов'язки по утриманню сім'ї, вона втрачає можливість повноцінно приділяти час вихованню власних дітей і розслабляє чоловіків, які починають сприймати цю ситуацію як норму і стають ледачими. Тоді сім'я продовжує перебувати

в межах соціальної нестабільності. У таких сім'ях Мері Еллен Річмонд бачила роль філантропів у тому, щоб допомогти чоловікам знайти гідно оплачувану роботу. Така позиція дослідниці свідчить про підтримку нею класичних гендерних ролей, де чоловік є годувальником сім'ї, а дружина – грамотною господинею. На думку вченого, такі цінності потрібно виховувати у дітей з дитинства.

Крім того, Мері Еллен Річмонд заохочувала батьків розвивати власних дітей морально та культурно через літературу, громадські заходи та спілкування. Вона продовжувала підтримувати традиційні родини середнього класу як соціальну норму та основу держави [28; з. 95–132; 24, с. 144–150]. Сама дослідниця відмовлялася виходити заміж за чоловіків, які залилися за нею і пояснювали це його власна хвороба (туберкульоз). Це свідчить про те, що, на її думку, до створення сім'ї потрібно підходити відповідально.

У 1886 році Мері Еллен Річмонд почала відвідувати служби в унітарній церкві в Балтиморі. Зв'язок дослідниці з роботами Емерсон став основою для формування її позитивних поглядів на унітарну церкву. Проповіді, які Мері Елен Річмонд слухала в унітарній церкві, допомогли їй сформувати основи майбутньої професійної соціальної роботи: толерантність, любов, щедрість, соціальну відповідальність і довели роль моралі в суспільстві. Ідеї, отримані з проповідей, доносили Мері Еллен Річмонд у недільних школах, куди представники бідних сімей приводили своїх дітей.

Другий рівень. У грудні 1888 року Мері Еллен Річмонд подала заявку на посаду помічника скарбника COS (Charity Organization Society) Baltimore Sun. І новий етап у житті Мері Елен Річмонд починається в 1889 році, у віці 27 років [298]. У цей період продовжується становлення Мері Еллен Річмонд як експерта в галузі філантропії на державній посаді. За два роки вона стала директором цієї організації. Під час практики в Бостоні Мері

Еллен Річмонд зустрічає Зілфу Сміт. Між двома експертами зав'язалася професійна та особиста дружба [28, с. 55–58].

Наукові записи свідчать про те, що в Америці XIX століття освічені представники соціальної еліти — представники прогресивних реформаторів, більшість із яких були заможними та з вищою освітою — займалися філантропією. Служив помічником скарбника, потім секретарем Мері Еллен Річмонд виступаючи сполучною ланкою у справах благодійності між багатими і бідними, робітничими верствами міста. Це допомогло їй скласти цілісну картину причинно-наслідкового зв'язку бідності та побачити нерозвиненість благодійних і церковних організацій та державного устрою у сфері благодійності. У 1891-1900 роках Мері Еллен Річмонд виконувала адміністративні обов'язки. Аналізуючи думки соціологів і медиків, представників духовенства, громадських діячів і поєднуючи ці знання з особистим досвідом, Мері Еллен Річмонд представила основне положення філантропії як «освічений і безкорисливий індивідуалізм», який виражається в «дружбі з нужденними» [28, с. 63].

Наставником Мері Елен Річмонд у сфері філантропії був Джон Гленн, який мав багаторічний спеціалізований досвід у сфері управління благодійністю та навчання волонтерів. Мері Еллен Річмонд, вивчаючи літературу про благодійність під впливом теорії Гургена, звернулася разом зі своїм наставником до питання про покарання ледачих бідних, які використовують благодійну допомогу не в тих цілях.

Особливий вплив на ідеї Мері Елен Річмонд справила діяльність Чарльза Лоха, якого заслужено вважають «прабатьком» філантропії. гл. Лок виступав за «наукову релігійну любов», яка допомогла б зробити суспільство «релігією любові, без сектантства релігії» [28, с. 66]. На його думку, метою благодійності є національне відродження, де людина, яка впала на «дно», оновлюється.

У досліджених нами джерелах ми знайшли опис, у якому Мері Хелен Річмонд вказує, що твір Хелен Адамс Келлер «Історія мого життя», особливо аналіз листів про діяльність Енн Салліван, мав значний вплив на її професійне життя. . свідомість Салліван) [24]. Ці листи містили детальний опис подій, у яких Ані Салліван, яка працювала із знедоленими, зазначала, що життя може бути не лише рутинним, але й приємним незалежно від достатку [27, с. 17]. На нашу думку, так відображає формування майбутнього підходу Мері Елен Річмонд до роботи з клієнтами, який можна сформулювати як надихаючу дію та розвиток.

У 1889 р. Д. Гленн заснував дослідницьку групу для підготовки студентів до COS. Мері Еллен Річмонд виграла в цій групі завдання поєднати нову науку філантропії з власним відчуттям особистої свідомості в царині людського виміру. Мері Еллен Річмонд вивчає соціальну та політичну філософію та складає бібліографію, корисну для студентів COS, рекомендуючи Енні Пол «Як допомогти бідним» (1884), Джозефін Шоу Лоуелл «Урядова допомога та приватна благодійність» (1884), Карла Локка, огляд філантропічного журналу, опублікованого в New York COS та біографії відомих реформаторів, таких як Доротія Дікс, Елізабет Фрай, Едвард Денісон (Денісон) [21, с. 66].

У досліджених нами джерелах ми знайшли опис, у якому Мері Хелен Річмонд вказує, що твір Хелен Адамс Келлер «Історія мого життя», особливо аналіз листів про діяльність Енн Салліван, мав значний вплив на її професійне життя, свідомість [24]. Ці листи містили детальний опис подій, у яких Ані Салліван, яка працювала із знедоленими, зазначала, що життя може бути не лише рутинним, але й приємним незалежно від достатку [27, с. 17]. На нашу думку, так відображає формування майбутнього підходу Мері Елен Річмонд до роботи з клієнтами, який можна сформулювати як надихаючу дію та розвиток.

У 1889 р. Д. Гленн заснував дослідницьку групу для підготовки студентів до COS. Мері Еллен Річмонд виграла в цій групі завдання поєднати нову науку філантропії з власним відчуттям особистої свідомості в царині людського виміру. Мері Еллен Річмонд вивчає соціальну та політичну філософію та складає бібліографію, корисну для студентів COS, рекомендуючи Енні Пол «Як допомогти бідним» (1884), Джозефін Шоу Лоуелл «Урядова допомога та приватна благодійність» (1884), Карла Локка, огляд філантропічного журналу, опублікованого в New York COS та біографії відомих реформаторів, таких як Доротея Дікс, Елізабет Фрай, Едвард Денісон (Денісон) [28, с. 66].

У 1899 році Мері Еллен Річмонд розпочала дослідження деяких районів Балтімора, мета якого полягала в тому, щоб вивчити вплив етнічної приналежності, раси та зайнятості жінок у пакувальній промисловості на відвідування дітьми школи. У 1900 р. Мері Елен Річмонд переїхала до Філадельфії [26, с. 144; 273]. Того ж року Клуб Арунделла привернув увагу до її досліджень і використав їх результати при розробці законопроекту про обов'язкову освіту, який, незважаючи на сильний спротив, був прийнятий у штаті Меріленд Генеральною Асамблеєю в 1901 році.

До кінця свого перебування в Балтиморі Мері Еллен Річмонд мала авторитет і стала «перекладачем» філантропічної філософії для церковних організацій, волонтерів благодійних організацій і працівників руху соціального поселення. Більше усвідомлення ширших соціальних та економічних умов благодійності змусило її відмовитися від моральної печатки, закладеної в більшості ранніх філантропічних філософій [21, с. 72-95].

Отже, коротко підсумуємо, що Мері Еллен Річмонд підтримала трансформацію кохання, в якій віра і мораль постали окремо. Мері Еллен Річмонд написала релігійні та державні практики. Дослідниця була прихильником профілактичних і реабілітаційних методів благодійності.

Серед пропозицій Мері Елен Річмонд: національне дослідження благодійних організацій усіх видів, щоб допомогти тим, хто її потребує, припинити повторну допомогу одним і тим же клієнтам; здійснення постійного захисту для сімей, які перебувають у складній життєвій ситуації; практика «самопомочі»; співпраця релігійних та інших благодійних організацій (замість поточний конкурс); сприйняття любові не як милостині, а як дружньої допомоги всією душею благодійника. Ці суспільні зміни у ставленні до благодійності підтвердили думку вчених і дослідників про те, що бідність є соціальною хворобою, яку можна викоринити шляхом поєднання громадських, релігійних і особистих зусиль.

Розкриваємо третій етап життя Мері Елен Річмонд, коли вона стає громадським експертом. Звертаємо увагу на соціально-історичні та історико-економічні умови, умови праці та оточення дослідника.

Навесні 1900 р. Мері Елен Річмонд отримала запрошення стати генеральним секретарем Філадельфійського товариства організації благодійності (SOC) [266 с. 144] Населення Філадельфії в 2,5 рази перевищувало населення міста Балтімор. також розвивалася була індустріалізована та активно індустріалізована, глобальна економіка та малий бізнес розвивалися швидко. Архітектура міста мала чіткі ознаки кварталів, які належали певному соціальному класу (бідні квартали, де жили робітники найнижчих професій, квартали, де проживав середній клас, райони для еліти).

Благодійна організація у Філадельфії мала низку проблем: мало волонтерів, неузгодженість у діяльності незалежних представництв організації, проблеми з організаційною діяльністю та принципами організації, проблеми з утриманням клієнтів та використанням коштів, низька довіра до організації, особисті проблеми з колишніми працівниками організації та інші [21, с. 111-112]. Протягом п'яти років Мері Еллен Річмонд плідно працювала в згаданій організації. Слід зазначити, що умови

роботи (тісне приміщення з поганим освітленням, відсутність секретаря) негативно вплинули на стан здоров'я дослідника. Єдиною великою перевагою її роботи було вчасно відпочивати.

Вплив Мері Елен Річмонд у філантропічних колах призвів до фінансового вливання, залучивши в організацію нових співробітників і волонтерів. Серед досягнень можна відзначити: покращення роботи організації; розробка освітніх програм для волонтерів та професіоналів у сфері благодійності; моніторинг соціальних умов у місті та публікація досліджень; адвокація та лобістські ініціативи у сфері трудового, пенсійного та страхового законодавства у Філадельфії [21, с. 111–119].

У 1902 році Мері Еллен Річмонд була обрана одним з американських делегатів для участі в Кубинській конференції з питань благодійності та виправних установ (Cuban Conference on Charities and Corrections). У 1906 році надійшло запрошення на роботу від Нью-Йоркського COS (New York COS), але Мері Еллен Річмонд відмовилася.

Коментарі співробітників щодо Мері Еллен Річмонд неоднозначні, деякі працівники благодійної організації відзначили, що дослідниця була ефективним менеджером у досягненні місії організації, але з точки зору спілкування з колегами та волонтерами вона була вимогливою та важкою у спілкуванні. Вона була прагматичною і не йшла на компроміси, що призвело до появи «ворогів» у професійних колах.

Перебуваючи у Філадельфії, Мері Еллен Річмонд поступово трансформувала уявлення про сім'ю та адаптувала її до нових соціальних вимог, але дослідниця продовжувала ідеалізувати вікторіанський уклад сім'ї та підтримувати традиційні гендерні ролі. За словами Мері Еллен Річмонд, сім'я функціонувала як орган, завдяки якому людина не тільки дорослішала, але й виховувався майбутнім робітником і чесним громадянином. Справді, родина – «колиска безсмертної душі» [18, с. 130].

З 1905 по 1909 рік Мері Еллен Річмонд працювала редактором журналу так званого Field Department нової організації, яка об'єднала New York Charity Organization Society та University Settlement of Chicago та лідерів єврейської благодійної громади [18, стор. 132-154].

Філософія філантропії Мері Еллен Річмонд мала великий вплив на розвиток філантропічного руху у Філадельфії та підготовку кадрів у цій сфері. Мері Елен Річмонд вважала, що значний соціальний прогрес вимагає невеликих початкових змін у підході до власного життя. Це стало основою особистісного та професійного розвитку дослідника.

1909 рік у житті Мері Елен Річмонд значною мірою був присвячений вихованню та навчанню кадрів, але вже в установі імені Рассела Сейджа (Russell Sage Foundation) (переклад наш) у Нью-Йорку [2 8, с. 149-154; 24]. Вона очолювала відділ благодійності (COD) в організації та мала першочергове завдання продовжувати роботу польового відділу у створенні та реструктуризації благодійних організацій по всій країні. Така стратегія дозволила досліднику застосувати більш проактивні методи роботи з громадськістю у боротьбі з бідністю.

У 1911 році за участю благодійних організацій була заснована незалежна Американська асоціація товариств з організації благодійності. Мері Еллен Річмонд мала можливість перенести головний напрямок цієї структури на власні позиції: розвиток професійних стандартів для благодійних організацій шляхом проведення наукових досліджень та гуманітарної освіти для благодійників [18, с. 134].

Мері Елен Річмонд досліджувала основи та потенціал філантропії, звертаючись до понять «дружба», «робота», «професіоналізм», «гість», «любов і співчуття», «процедури і техніка роботи». Дружня на її думку відвідувач не буде «важким і вимогливим у професії», а «професійний відвідувач зможе подружитися (зв'язатися) з клієнтом» [23]. Власні роздуми та знахідки дослідник виклав у праці «Дружній візит до бідних».

Дослідники зазначають, що Мері Еллен Річмонд, захищаючи власний освітній статус і благодійну діяльність, оскаржила презумпцію переваги.

"професіонали". Вона зазначила, що головне в людині – бажання займатися благодійністю, а не її професійна освіта, яку вона отримала в якомусь університеті. Ця позиція часто критикувалася вченими.

Мері Елен Річмонд переслідувала професійний ідеал служіння суспільству, покращуючи сферу філантропії, об'єднуючи волонтерів, професіоналів, найкращі ідеї соціальних наук, зберігаючи при цьому певну інтелектуальну та інституційну автономію нових державних і приватних університетів. Її пропозиції щодо розвитку професійних знань у сфері філантропії поєднували освітні науки, медицину та теологію.

У 19 столітті «Обличчям» благодійності було визнано жіноче, оскільки саме жінки намагалися перенести в милосердя моральні цінності сім'ї, материнське ставлення до клієнта, співчуття та використання інтуїції для допомоги. Водночас суспільство вороже ставилося до жінки (панування чоловічої культури, перевага чоловіків у всіх сферах праці та в освіті).

Мері Елен Річмонд підтримувала погляд Вільяма Саллівана на «доброго самарянина» [18, с. 136; 22]. Мері Еллен Річмонд зазначила, що в сфері благодійності стать не має значення, волонтерами та співробітниками благодійних організацій можуть бути як жінки, так і чоловіки, головною вимогою є професіоналізм та дух громадянської значущості для загального блага. Так сформувався гендерний підхід Мері Елен Річмонд до філантропії, який демонструє критичне мислення та об'єктивну оцінку громадськості. Це також свідчить про розвиненість наукового мислення та соціологічної уяви дослідника.

Револьюційним підходом до філантропії став погляд Мері Еллен Річмонд на відкритість філантропічних структур та їх постійне звітування перед громадськістю про виконання соціальних обов'язків. Мері Елен

Річмонд завжди наполягала на тому, що благодійність залежить від фінансової спроможності структури, тому вважала роль волонтерів особливою. Коли Мері Елен Річмонд навчала професіоналів у сфері благодійності, Мері Елен Річмонд зазначила, що таке навчання є безперечною можливістю працевлаштування для молодих людей, корисною для суспільства під час та після економічної кризи.

Професійне зростання Мері Елен Річмонд відбулося завдяки можливості викладати студентам з різних міст за темами: «Сімейна реабілітація», «Як отримати та навчити добровільних відвідувачів», «Дослідження та лікування, ілюстрації з реальних прикладів» тощо. [28, с. 44].

Працюючи у фонді імені Рассела Сейджа (Russell Sage Foundation) в Нью-Йорку, Мері Еллен Річмонд перейшла від емпіричної основи до теоретичної (робота з документами, редагування журналів і книг, написання власних есе і доповідей), викладання у різних школах та зустрічі з громадськістю та представниками благодійних організацій. Варто відзначити, що за час перебування в Нью-Йорку життя і рівень життя дослідниці істотно покращилися, вона почала регулярно відвідувати культурні заходи.

Мері Еллен Річмонд навчилася грати на фортепіано. Її улюбленими надихаючими авторами були Бах, Бетховен, Брамс, Франк. Елізабет Агнью зазначає, що вдома дослідниця мала фортепіано та багато музичної літератури та посібників для самостійного вивчення музики.

Відмова від адміністративних обов'язків дала дослідниці можливість поправити своє здоров'я, особливо після операцій, які вона перенесла в 1909 році. «Дружнім (добрим) сусідом», який піклувався про Мері Елен Річмонд, була Луїза Ейр. Під час літніх канікул дослідник разом із друзями намагався відпочити та набратися сил.

Мері Елен Річмонд також займалася громадською та професійною діяльністю в окружному комітеті Грамерсі (наш переклад) як волонтер, а потім як секретар; у Нью-Йоркській центральній комісії з питань зайнятості (New York COS Central Commission for Neighborhood Jobs) (наш переклад); у розвитку організації та нагляду за школою підготовки соціальних працівників у Нью-Йорку до 1922 р. (наш переклад); неформальна літературна група «Токери» в Нью-Йорку.

Аналіз наукових джерел виявив, що Мері Елен Річмонд усвідомила та сформулювала різноманітні можливості використання соціальної роботи як інструменту не лише для лікування бідності в суспільстві, але й для роботи з будь-якою категорією клієнтів (іммігранти, бездомні, сироти, інваліди та інші).) [38; 3; 24]. Роберт Вудс (Robert Woods) вказував, що соціальна робота забезпечує «особливий моральний потенціал людини» і є «важливою групою експериментів і основ професійної етики» (1906).

Разом з асистентами, вивчаючи проблеми різних груп населення та використовуючи соціологію та медицину, Мері Елен Річмонд формує метод «соціальний аналіз» [28, с. 158-167]. Як відзначають критики, опис методи «соціальний аналіз» є більш науковим і підтримується не лише емпіричною основою, а й теорією, що свідчить про розвиток наукового мислення та професійне зростання в науковій сфері Мері Елен Річмонд. Використання соціологічної методології в роботі дослідниці відображено в статтях Л. Петрухан-Щербакової. «Соціологічний метод контент-аналізу як метод формулювання теорії соціальної роботи М. Е. Річмонд» [11], «Соціологічні методи дослідження в емпіричному полі теорії соціальної роботи Мері Еллен Річмонд» [11].

Під час Першої світової війни Мері Елен Річмонд була однією з тих, хто закликав соціальних працівників об'єднуватися в профспілки для подолання наслідків страшної події. Вона підтримала думку уряду щодо мобілізації соціальних працівників до армії. Мері Елен Річмонд та її колеги

розробили низку рекомендацій щодо роботи соціальних працівників із родинами воїнів [5, с. 512–526].

Вчені акцентують увагу на тому, що в перші десятиліття XX ст. Професійна увага Мері Елен Річмонд була індивідуальністю клієнта та психічною гігієною, яка стала популярною після Першої світової війни. Причиною такої уваги стало міське суспільство, яке змістило свою увагу в рамки культури споживання. На думку дослідника, соціальна робота може відігравати важливу роль у демократизації суспільства.

Після Першої світової війни Мері Еллен Річмонд у своїй роботі з клієнтами все більше уваги приділяла психіатричним методам і спиралася на праці Міда (George Herbert Mead), Ліппмана (Walter Lippmann), Дж. Дьюї (John Dewey), Емерсон (Ralph Waldo Emerson) [28, с. 165; 27]. Дослідниця наголошує на особливостях і необхідності соціального конструювання ідентичності, тому приділяє увагу оцінці проблем індивідів та їхніх спільних потреб у суспільстві, які пропонує розглядати як відправну точку для формулювання та реалізації соціальних реформ. У 1921 році Смітський коледж соціальної роботи присудив Мері Елен Річмонд почесний ступінь магістра за «створення наукової основи нової професії» [18].

Культурні зміни, наукові розробки, соціальні зміни в суспільстві після Першої світової війни, зміни та переоцінка ролі сім'ї висунули нові вимоги та внесли корективи в теорію соціальної роботи Мері Елен Річмонд. Вчені зазначають, що на початку 20 ст. існують професійні зміни та конфлікти в різних теоріях соціальної роботи, а отже, змінюються стосунки між Мері Еллен Річмонд та її колегами, дедалі більше розбіжностей у поглядах щодо професії та методів роботи соціальних працівників.

У 1922 році Мері Еллен Річмонд балотувалася в президенти Національної конференції соціальної роботи (NCSW), але її кандидатура не була підтримана колегами, після чого дослідниця повернулася до прикладних досліджень. Елізабет Агню у своїй праці «From Charity to

Social Work: Mary Richmond and the Creation of an American Profession» (наш переклад) («Від благодійності до соціальної роботи: Мері Річмонд і створення американської професії») розкриває особливості Останні шість років життя Мері Хелен Річмонд, в якому дослідниця аналізує та описує шлюб, його роль у суспільстві, розвиток, ризики та зміни в шлюбі та сім'ї, а також бере на себе роль наставника для молодих спеціалістів. Окрім зазначеного, Мері Елен Річмонд проаналізувала вплив ролі та участі держави в благодійній діяльності країни, зазначивши, що у післявоєнні роки держава збільшила свою частку діяльності у сфері соціальної роботи [28, с. 182–185].

Стан здоров'я Мері Еллен Річмонд погіршився, тому вона переїхала на дачу в Нью-Гемпшир. Відомо, що в 1928 році дослідник не зміг бути присутнім на професійній конференції NCSW в Мемфісі через запущену стадію раку. 12 вересня 1928 року у віці 67 років померла Мері Еллен Річмонд. Мері Елен Річмонд загинула в компанії з Луїзою Ейр, Рут Манн, Гордоном Гамільтоном і доктором [218, с. 198]. Прощання відбулося в унітарній церкві All Souls у Нью-Йорку. Її поховали в Балтиморі. У New York Times Джон М. Гленн описав Мері Еллен Річмонд як «безстрашну піонерку», яка померла «втрата для всієї галузі соціальної роботи та соціальної реформи» [28, с. 199].

Для логіки нашого дослідження надзвичайно важливим було визначення двох основних груп дослідників. Перша група – це група опонентів (до цієї групи входять представники благодійного сектору, які критикували окремі ідеї та форми роботи, запропоновані Мері Елен Річмонд). Другий — союзники та друзі (до них належать ті, хто підтримував, вивчав і доповнював ідеї та теорію М. Е. Річмонда).

Першу групу, за нашим визначенням, утворює перелік учених, які виступали опонентами та критиками ідей Мері Елен Річмонд. Ми

включили до цього списку: Джейн Аддамс, Джеффри Брекетт, Френсіс Пібоді, Мері Джарретт, Саймон Паттен, Едвард Дівайн, Абрахам Флекснер).

До другої групи увійшли такі дослідники: соціальний працівник Зільфа Сміт; авторитет серед філантропів, друг Мері Еллен Річмонд і її наставник Джон Гленн (John Glenn); колеги: Елізабет і Аделаїда Аренс, Хелен Перріш, Хелен Фосс, Анна Джастіс, Джулія Роджерс, Еліс Хіггінс, Констанс Бідл (Constance Biddle), Луїза Ейр (Louise Eyre), Рут Манн (Ruth Mann), Фред Холл (Fred Hall).

Ми також вважаємо за необхідне відзначити, що на розвиток соціальної роботи Мері Еллен Річмонд вплинув її досвід роботи зі студентами Школи медицини Університету Джона Хопкінса в Балтіморі. Як відомо, з цим університетом була пов'язана благодійна організація, в якій працювала Мері Еллен Річмонд. Тому певна кількість студентів працювала як до складу правління інституту входили «дружні гості» та окремі викладачі [59, с. 9].

Видається доречним спочатку розглянути групу опонентів, а потім групу прихильників.

Науковою суперницею Мері Елен Річмонд була представниця вишого світу Джейн Аддамс з ґрунтовною освітою [14; 19; 21; 22]. Докопавшись до певних деталей, ми виявили кілька цікавих фактів: Мері Еллен Річмонд і Джейн Аддамс були секретарями двох різних благодійних організацій; водночас вони прагнули домогтися публічного визнання власних дій; критикували методи, досвід і теорії один одного і формулювали власні визначення. Дж. Аддамс критикував систему благодійності, яка, на думку дослідника, акцентувала увагу населення на розподілі за класами доходів. Другий момент, який піддався критиці, стосувався ерготерапії як допомоги знедоленим. На думку вченого, це призвело до того, що бідні верстви населення розглядали роботу лише як інструмент отримання доходу, а

гроші – як головну цінність, забуваючи втрачати духовне бажання брати участь у творчості чи бути соціально активним.

Дж. Аддамс вважав, що соціальні працівники використовували «штучний метод» [28, с. 84]. У відповідь Мері Еллен Річмонд звернула увагу на нетерплячість, легковірність та емоційність працівників інших благодійних організацій, які призвели до поверхневої роботи без глибоких змін серед нужденних.

Автор Е. N. Agnew у своїй праці «Від філантропії до соціальної роботи: Мері Еллен Річмонд і становлення американської професії» зазначає, що суперечки між двома дослідниками та різниця в їх підходах до соціальної сфери були спрямовані на різну пріоритезацію практичних засобів соціальної роботи, орієнтуючись на любов до працівників, які формували економічну самостійність і громадянську активність населення країни. Прихильники різних підходів і думок у своїх дискусіях критикували реформи, в яких брала участь кожна сторона, які не враховували загальних спільних зусиль і подібних аспектів діяльності, яка дала позитивні результати.

У 1909 році в Конгресі Дж. Аддамс був обраний головою Національної конференції благодійних організацій і корекції (NCCC) [22]. Мері Елен Річмонд висловила власне позитивне ставлення до такого заходу та побажала новому керівнику успіхів у роботі.

Цікаво відзначити, що попри конкуренцію дослідниці охоче рецензували роботи одна одної. Наприклад, Мері Еллен Річмонд охоче написала рецензію та внесла корективи до праць Дж. Аддамса «Демократія та соціальна етика» («Democracy and Social Ethics») [18, с. 106].

Найближчим противником Мері Еллен Річмонд був Джеффри Брекетт, доктор з Університету Джона Гопкінса, який стверджував, що державні благодійні організації є «механічними». Він підкреслив роль районної благодійності як «осередку мікрорайону/громади». За підтримки сусідів з

одного боку та доброзичливих відвідувачів з іншого ці центри мають функціонувати як клуби за інтересами, бібліотеки, місця для практичних зустрічей та дискусій, які б розвивали креативність та формували моральні цінності малозабезпечених [18, с.129–130]. Френсіс Пібоді (Francis Peabody), наприклад, стверджував, що процес організації любові в суспільстві і поселеннях здійснювався, здебільшого, гармонійно, оскільки любов розуміється як повага і братерство в спільному житті, а не поблажливість і милостиня. Аналізуючи досвід філантропічних рухів, очолюваних Мері Еллен Річмонд і Дж. Адамсом, Френсіс Пібоді стверджував, що обидва рухи поділяють віру в силу природних і дружніх стосунків між класами, у можливість соціального благополуччя на основі взаємної довіри та поваги [18, с. 73-78]. Загалом критики зійшлися на тому, що теорія соціальної роботи Мері Еллен Річмонд і підхід Дж. Адамса дуже схожі і мають однакову мету, але використовують різні методи і форми роботи з клієнтами.

Експерти вважають, що темою дискусій у сфері соціальної роботи в США стала сім'я та вплив оточення на особистість. Для Мері Еллен Річмонд сім'я завжди була певним універсумом, точніше соціальним інститутом, який формує та виховує людину. Проте Мері Джаретт, засновниця коледжу соціальних працівників, відстоювала ідею про те, що «адаптація людини до середовища в кінцевому підсумку залежить від її психічного складу» (1920) [14, с. 73]. Слід зазначити, що остання думка певний час переважала у формі психіатричної політики у сфері соціальної роботи та мала прямий вплив на спосіб роботи з особистістю, а також передбачала відхід від сімейної роботи.

Критики активно брали участь у дискусіях з Мері Еллен Річмонд про мету та реалізацію соціальної допомоги клієнтам, вони не погоджувалися з твердженням дослідниці про те, що благодійна допомога має бути не лише у грошовому еквіваленті, а й у формі «морального контролю». Його

використання, для навчання незаможного населення праці та цінностей середнього класу, серед яких важливу роль відіграють працьовитість, ощадливість та освіта [28, с. 123–124].

Для опонентів Мері Елен Річмонд особливою темою її критики стало питання благодійної допомоги вдовам, де дослідниця передусім бачила не матеріальну (пенсійну) підтримку вдів, а стимулювання цих жінок до праці, щоб вони проявляли свої дітей. позитивний приклад поведінки. На думку дослідниці, фінансова підтримка вдів не забезпечує виконання останніми прямих обов'язків щодо виховання дітей. Як зазначала вона у своїх писаннях та доповідях, пенсії (виплати) вдовам з часом лише збільшаться, що збільшить навантаження на бюджет міста (і країни в цілому), а вдови не будуть шукати роботу та перетворяться з корисних громадян на звичайних споживачів. Критики, аналізуючи думку Мері Еллен Річмонд, хибно дійшли висновку, що таким чином дослідниця прирєкла родину вдови на голодну смерть [28, с. 119-127]. Ми вважаємо, що підхід Мері Елен Річмонд був інноваційним для свого часу та випередив свій час.

Отже, наведена соціокультурна біографічна інформація про життя та діяльність Мері Елен Річмонд показує основні умови та елементи становлення теорії соціальної роботи. Крім того, вищезазначене дає змогу повніше усвідомити особливості та унікальність творчості дослідника, його науково-практичної спадщини.

Водночас ми знайшли інформацію, що Мері Еллен Річмонд не вважала себе прогресивною людиною [26]. Справжній ліберал старої школи, вона вважала за краще проводити соціальні реформи не як справу, а як гуманітарний інтерес, який найкраще здійснювати на основі однієї особи.

На основі дослідницького рівня науково-практичної спадщини Мері Еллен Річмонда, зазначимо, що він недостатньо досліджений. Публікації з 1989 по 1930 рр. з'явилися в зарубіжних журналах, що свідчать про

важливість її пропозицій та інновацій у сфері соціальної роботи та високий авторитет дослідниці. Далі є кілька публікацій середини 20 століття, і вони здебільшого стосуються основних категорій теорії та практики (клієнт, соціальний працівник, соціальний аналіз) та системи підготовки соціальних спеціалістів за Мері Елен Річмонд. Новий виток досліджень, присвячених її постаті та науково-практичному розвитку, розпочався в 90-х роках ХХ століття і триває досі. Ми вважаємо, що така активізація зумовлена зміною соціальних стандартів, досвідом економічних криз, переходом суспільства від індустріального до інформаційного та реальністю окремого випадку.

Як висновок, вважаємо, що в цьому параграфі ми визначимо особливості становлення особистості американської дослідниці, «матері» теорії соціальної роботи та винахідника методу «індивідуальний соціальний працівник» (соціальна кейс-робота).)) Мері Елен Річмонд. У процесі дослідження життєвого шляху Мері Еллен Річмонд ми розкрили соціальні, культурні, економічні, історичні та інші передумови для становлення дослідника як фахівця в соціальній (благодійній) сфері.

Висновки до першого розділу

Аналіз представленої матеріалу дає підстави стверджувати, що в США склалися всі необхідні передумови для становлення такої нової професії і науки, як соціальна робота. Військові дії в країні та за кордоном, наслідки другої промислової революції, концентрація та централізація капіталу та хвилі міграції — це далеко не вичерпний перелік факторів, які підтримали швидкий розвиток соціальної роботи.

Соціальна робота як професія почала розвиватися в США наприкінці ХІХ століття в умовах ліберально-демократичного державного устрою, що виявилось сприятливим середовищем для розвитку філантропії.

Під час аналізу наукових публікацій з конкретної проблеми виявлено важливу роль релігії як чинника формування соціальної роботи. При церквах різних конфесій створювалися осередки (школи та парафіяльні

громади) милосердя та милосердя. Саме релігійні витоки соціальної роботи сформували обличчя соціальної роботи – обличчя жінки.

Не менш важливу роль у формуванні соціальної роботи відіграла система ЗМІ як засіб інформування громадянського суспільства про політику соціальної роботи. Більшість коштів на здійснення соціальної роботи отримано через засоби масової інформації. Просвітницька діяльність, поширення благодійних проектів та організація діалогу між представниками влади та громадськістю прискорили розвиток соціальної роботи та меценатства.

За результатами аналізу сформовано такі групи факторів, які вплинули на зародження соціальної роботи в США наприкінці XIX – початку XX ст.:

- соціально-культурні (наприклад, міграція, рухи за права, протестантизм тощо);

- політико-економічні (спадщина президентів різних періодів, що стало передумовою для народження різноманітних теорій; ворожнеча в центрі країни та за її межами; наслідки другої промислової революції; бурхливий розвиток амер. капіталізм тощо);

- галузі (декілька хвиль міграції; законодавчі зміни щодо регулювання благодійності; наявність різних типів організацій, які надавали благодійну допомогу тощо).

Важливу роль у розвитку соціальної роботи відіграла Мері Еллен Річмонд (1861-1928). За результатами аналізу наукової літератури сформувалися основні групи чинників, які стали передумовами становлення особистості Мері Елен Річмонд (1861-1928) та сприяли формуванню її принципів і поглядів на розвиток соціальної природи. праці, поява методу «кейсу» та «соціального аналізу»: соціокультурного (сімейне виховання, отримання домашньої та середньої освіти, самонавчання та самовиховання тощо), політико-економічного (промислова революція,

війна). , рухи за права окремих класів, правові зміни тощо), професійно (робота в благодійних фондах різного рівня та викладання, вплив наставників і сучасників дослідника тощо).

У процесі дослідження обґрунтовується роль оточення Мері Елен Річмонд у формуванні її теорій. Крім того, ми визначили дві групи людей: перша група – вчені-опоненти/критики, які сумнівалися в ефективності методів, запропонованих Мері Елен Річмонд; друга група – колеги-дослідники, які надали підтримку та позитивно вплинули на розвиток теорії соціальної роботи. Використаний підхід дозволив сформуванню цілісного уявлення про професійну атмосферу, в якій працювала Мері Еллен Річмонд.

За результатами аналізу літератури ми дійшли висновку, що в сферу наукових інтересів Мері Еллен Річмонд входили такі проблеми: безробіття, бідність, бездомність і бродяжництво (причини дослідниця вбачала в лінії, низька зарплата, алкоголь, непорозуміння між чоловіком і дружиною, безвідповідальність бідних); імміграція та міграція, питання соціальної мобільності та ресоціалізації (або вторинної соціалізації); питання соціальної інтеграції та соціального забезпечення інвалідів і хворих; страхування зайнятості, страхування та пенсійне страхування; питання шлюбу та сім'ї (створення, еволюція, розвиток і можливості, причини створення сім'ї та розлучення, вплив держави); роль жінки та чоловіка в сім'ї (залежно від життєвої ситуації та стану держави – хронічна економічна криза, війни, промислове зростання, зміни культурних ідеалів від аристократизму та самопожертви до еґоїзму та споживацтва); аспект виховання дітей та особистості (як добропорядних громадян своєї країни та як самостійних і повноцінних особистостей, відповідальних за своє життя); проблема домашнього насильства; формування морально-етичних цінностей у суспільстві; навчання у сфері благодійності; формування основ філантропії у чітко структуровану науку, яка б об'єднувала: відносини громадянин-громадянин, громадянин-сім'я, громадянин-

держава/церква/благодійність; гуманітарна та релігійна етика; філантропія та медичні знання, державна політика та праця особистості; створювати методи роботи з малозабезпеченими.

РОЗДІЛ II. ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СПАДЩИНІ М. РІЧМОНД

2.1. Методи соціальної роботи в досвіді М. Річмонд

У спадщині Мері Еллен Річмонд соціальна робота, або ситуаційна соціальна робота (кейс-менеджмент), це «мистецтво виконання різноманітних дій з клієнтами та для клієнтів для досягнення особистого та соціального благополуччя» [19, с. 24; 27]. Пізніше дослідниця уточнила це поняття – «мистецтво краще пристосовувати суспільні відносини окремих чоловіків, жінок і дітей» [26, с. 389]. Використовуючи його як інструмент для встановлення міжособистісних стосунків та аналізу різноманітних даних і досвіду співпраці у вирішенні проблем клієнтів, дослідник зазначив, що роль цього виду роботи стала невід'ємною частиною соціального поля в різних організаціях, оскільки вона стосується добробуту населення.

Сьогодні в Україні існує система підготовки фахівців соціальної сфери, які працюють в різних державних, благодійних і громадських установах і здійснюють соціальну роботу в ситуаційних ситуаціях. При

цьому можливості останнього є величезними, оскільки з 2014 року остаточно не вирішено проблему реінтеграції біженців (станом на 13 квітня 2020 року їх кількість становить 1 446 881 осіб) [60], масова робота з учасниками в бойових діях, ветеранів та їхніх родичів не підтверджено сім'ї; а за наявності справ про державну опіку над зазначеними категоріями, кількість складних справ залишається надзвичайно великою (наприклад: справи про бойову перенавчання солдатів, розірвання шлюбів учасників бойових дій тощо). Завдання мобілізації молоді для участі в житті держави майже повністю покладено на плечі громадських установ та молодіжних центрів.

Мері Елен Річмонд вважала, що ідеальний варіант практики в професії – це коли фахівець народжується з певними здібностями і здобує професійну підготовку через навчання та практичний досвід [24, с. 7, 94–95; 29]. Соціальних працівників автор порівнює з вчителями чи наставниками, які допомагають клієнту проявити свою унікальність і вчать його жити по-новому. «Уявімо, що це досить складна і вимоглива робота. Насправді візит соціального працівника до клієнта має носити доброзичливий характер. Це не раціональні заходи допомоги; це не пошук роботи; це не утримання хлопчиків у школі чи навчання їх праці; це не поліпшення санітарних умов і догляду за хворими; це не навчання гігієни чи економного приготування їжі чи покупок; вони не є розвиваючими звичками до навчання чи здорового відпочинку. Це можуть бути деякі з перерахованих вище сфер роботи або всі одночасно, і в той же час це завжди трохи більше. Дружній візит означає близьке і безперервне пізнання і співчуття радощів, горя, думок, почуттів, всього аспекту життя бідної родини» [23, с. 180–181]. Шукаючи коріння соціальних проблем всередині особистості, стало зрозуміло, що програма змін зосереджена на особі для вирішення соціальних проблем.

Нагорода для соціального працівника, яким, згідно з теорією Мері Елен Річмонд, є «привітний гість» і найкращим результатом його роботи є те, що клієнт (отримувач послуги) після зусиль перестає бути залежним. Тому професор Терон Шлабах назвав Мері Елен Річмонд «матір'ю соціальної роботи з сім'ями» [25; 27].

У роботі "Що таке соціальна робота?" дослідниця дає власне узагальнення щодо соціальної роботи в ситуації – «її теорії, її цілей, її найкращих інтенсивна практика - все ніби сходиться в одній центральній ідеї; а саме розвивати індивідуальність» [27, с. 90].

Мері Елен Річмонд людина розуміє як унікальність живої істоти, або її відмінність від інших, видів та інших частин природи (на основі аналізу наукової літератури) [24, с. 90–92]. Згідно з визначенням автора, термін «індивід» є ширшим за термін «характер» і поєднує як те, що є від народження, так і набуте у взаємодії в суспільстві зі знаннями, досвідом, освітою, навичками, взаємодією з іншими, тобто. спадковість і соціальна спадковість. У своєму розумінні соціальної роботи автор наголошує на характері індивідуального підходу до клієнта – відповідно до обставин, у яких останній опинився. Зрештою, є певні основи, над якими потрібно працювати, але план змін буде максимально особистим. Концепція

Дослідник розкриває «індивіда» насамперед із соціологічного підходу, а потім додає педагогічний, психологічний та релігійний контексти.

Особливе місце в роботі дослідниці відведено зіставленню трактування індивідуалізму в педагогіці, психології, біології, соціології та філософії [24, с. 90–103]. Таке порівняння свідчить про ретельний підхід до вивчення індивідуальності та професіоналізму автора.

Особистість людини може змінюватися (згідно з Мері Еллен Річмонд) відповідно до:

- отримати досвід (знання, навички, змінити характер);

- погляд на світ і ситуацію;
- стан організму;
- спадковість (фізіологічна та соціальна (включаючи традиції, культуру тощо) [24, с. 148].

В інтерпретації індивідуальних особливостей дослідниця розкриває роль звикання до фізичної гігієни та психічної гігієни. Певну роль у трансформації індивідуальності Мері Еллен відводить розвитку усвідомлених і загальноконтрольованих соціальних відносин (коли родичі або інше соціальне оточення клієнта беруть активну участь у подоланні негативних ситуацій). Тому завданням «максимум» є «вивільнення та розвиток людського капіталу та його соціального середовища (середовища проживання)» [38, с. 120–121; 29, с. 61-66]. Загальна допомога без урахування індивідуальних особливостей ніколи не могла досягти результатів, досягнутих роботою соціальних працівників, які застосовували індивідуальний підхід і орієнтувалися на індивідуальність клієнта.

Особливий акцент дослідник робив на поляризації у стосунках між клієнтом і суспільством, коли для успіху справи надзвичайно важливо було враховувати дві «сторони»: з одного боку, думки, ідеї та реальні стосунки різних предмети предмета. покупець; з іншого - «ядро» клієнта і готове до змін і приймає допомогу, знання, людей, а також спадщину.

Щоб зрозуміти ефективність ролі соціального працівника та рівень його компетенції (професійна освіта чи без спеціалізованої підготовки, але готовий брати активну участь і допомагати клієнту), яка вплинула та змінила життя знедолених, Мері Елен Річмонд провів науковий аналіз. Результати аналізу, проведеного дослідником у роботі «Що таке соціальна адвокація?», підпали під категорії «розуміння» та «дія». Кожна з цих двох категорій була додатково вдосконалена: розуміння включило «розуміння особистості» та «розуміння середовища»; дія, яка включає «пряму дію на

думку» та «непряму дію на думку». У зв'язку з цим у роботі містяться такі моменти:

А. Поняття індивідуальності та індивідуальності (характеристика).

Б. Перелік ресурсів (коштів), безпеки, пояснення впливу соціального середовища.

С. Прямий вплив думки на думку.

Г. Опосередкована дія через соціальне середовище [24, с. 101–102].

Як професіонали, так і консультанти з гри можуть володіти всіма навичками, зазначеними в дослідженні. Єдиною відмінністю буде інтелектуальний аспект. Потрібне щось більше, ніж випадкове спостереження, щоб виявити інновації розроблених робіт, або в літературі, або під час супровідної роботи.

Автор рекомендує розглядати точки А і Б разом, що дає змогу краще зрозуміти поняття індивідуальності. Адже соціальний працівник, який супроводжує клієнта, розвиває його індивідуальність і максимізує можливості аналізу, соціального аналізу, планування та зміни ситуації. За словами Мері Еллен Річмонд, професійні навички соціального аналізу дозволяють аналітику побачити проблему точніше і ширше, заощаджуючи час на вирішення ситуації.

Пункт С слід розглядати як навички та знання для можливості підходу до клієнта. До них належали терпіння, готовність брати участь у ситуаціях, щирість, лояльність, віра в зміни, ефективність у кризових ситуаціях і здатність доносити свої думки [24, с. 101-102].

Частина D знайшла відображення у відносинах між клієнтом та громадою – відновлення втрачених стосунків та встановлення нових, формування позитивного досвіду співпраці з громадою. Особливо важливу роль у трансформації індивідуальності клієнта відіграють різні соціальні актори. При цьому можуть використовуватися методи як прямого підходу (через бесіди, участь у діяльності та прийняті рішень), так і

опосередкованого впливу (через інших людей, через організації та установи, через матеріальні речі).

Найкращих результатів досягають соціальні працівники, які реалізують раціональний підхід, володіють розумом, володіють емпатією, терпінням, а також ті, хто володіє професійними знаннями. Саме вони зазвичай балансують між впливом держави та інших благодійних структур, специфікою клієнта та очікуваним результатом.

Успіх у вирішенні ситуацій, описаних у праці «Що таке соціальна робота?», Мері Елен Річмонд бачить у терпінні соціальних працівників, умінні якісно аналізувати та складати план; налагодити якісне спілкування з клієнтом; повторювати певні дії стільки разів, поки вони не приведуть до результату; відновлення стосунків клієнта з родиною; передача конкретних знань клієнту; залучити клієнта до прийняття рішення про власне майбутнє; відтворювати та зміцнювати соціальні зв'язки з членами родини та громади; винахідливість соціальних працівників при використанні наявних ресурсів або створенні їх альтернатив.

Дослідження науково-теоретичних джерел з відповідної проблематики дає змогу визначити важливі аспекти соціальної роботи, які обґрунтовувала у своїй роботі Мері Елен Річмонд. А саме: врахування індивідуальних особливостей; впровадження змін у моделі поведінки та звички клієнта; перевірка можливості ізоляції особистості підопічного від сім'ї (на основі поглядів на діяльність міс Салліван) [24, с. 14–16]; введення клієнта в конкретне соціальне середовище; сприяння прогресивному розвитку особистості; ведення особистих справ клієнтів; ознайомлення із загальнолюдською релігією – релігією любові; кореляція з професійною відкритістю, бажанням розвиватися, вивчати нове та приймати досвід інших – «готовність приймати будь-які експериментальні знання будь-якого роду, які можуть збагатити власний досвід» [24, с. 24–26].

У роботі "Що таке соціальна робота?" Вступна примітка» (1922) Мері Річмонд зазначає, що соціальні працівники в усьому світі активно працювали в освітній сфері, потім у промисловій сфері, потім перейшли в медичну сферу, де лікарні мали соціальні відділи, потім приєдналися до судової сфери та впровадження. Зокрема, професійна підготовка є обов'язковою вимогою соціальних працівників, які співпрацюють із судами.

Під час вивчення літератури виявилася тенденція, що перелік закладів соціальних працівників з часом почав розширюватися: вони почали працювати в службах у школах, лікарнях, промислових підприємствах, судах, відповідних службах з питань безробіття та зайнятості, оплати праці для сліпих, товариствах опіки інвалідів, у виховних установах при тюрмах та інших виправних установах. Фахівці в соціальній сфері об'єдналися з експертами в інших галузях (медсестрами, юристами, священиками та іншими), щоб надати якісні послуги та таким чином реалізувати міждисциплінарну комунікацію.

У різні історичні періоди кількість клієнтів, яких обслуговував соціальний працівник, коливалася і обчислювалася сотнями. Навантаження соціальних працівників було особливо шокуючим у часи соціальних та економічних потрясінь.

Іншими формами роботи у сфері соціальних проблем, де є взаємодія з соціальною роботою, є робочі групи, соціальні реформи та соціальні дослідження [24, с. 195-222]. І тому Мері Еллен Річмонд розглядала адвокацію як фрагмент більшої сфери, яка втілювалася у сфері соціальних проблем загалом. Дослідник окремо розглянув відмінності між індивідуальною соціальною проблемною роботою та груповою соціальною проблемною роботою. Для якісного виконання цих функцій і вказівок необхідний професійний підхід, який забезпечується навчанням. Соціальні

працівники можуть працювати в державних установах, благодійних організаціях або мати власну практику.

Аналізуючи науково-практичні праці Мері Елен Річмонд, ми виявили основні принципи спілкування благодійника (соціального працівника) з клієнтом. Такі принципи включають:

1. Соціальний працівник повинен добре розуміти ситуацію клієнта, але не нав'язувати йому свій доброзичливий підхід. У своїй праці «Дружній візит серед бідних. Посібник для благодійників», «Що таке соціальна робота? Вступ" Мері Еллен Річмонд вказала на важливість дружніх стосунків між соціальним працівником і клієнтом [23, с. 10-190]. Вона підкреслила, що ці довірчі стосунки формуються за кількох умов, а саме:

- проявляти такт і терпіння з боку соціального працівника;
- аналіз та якісне розуміння ситуації замовника;
- наявність системної роботи та довгострокової співпраці.

Мері Елен Річмонд додає, що соціальний працівник має право ділитися певною інформацією про себе (скільки дітей, що він любить читати чи робити тощо). На основі цього формується довіра між учасниками процесу співпраці.

У своїй діяльності соціальний працівник повинен аналізувати отриману інформацію за системою: соціальний фактор (сім'я, кількість дітей, місце народження, спеціальність тощо); фізичний фактор (стан здоров'я, хронічні захворювання, наявність або відсутність інвалідності тощо); Історія клієнта (останнє місце роботи, стосунки з колегами, сусідами тощо); фінансовий аспект (рентна плата, сфери витрат, джерела доходів тощо) [23, с. 189]. Такий послідовний аналіз дозволив більш конкретно зрозуміти ситуацію клієнта.

2.Індивідуальна робота з клієнтом. На думку Мері Еллен Річмонд, важливо відвідати клієнта на самоті, без інших колег, щоб встановити дружні

стосунки [24, с. 21]. Таким чином реалізується індивідуальний підхід та формується діалог у відкритій та чесній формі.

3. Безперервність і регулярність співпраці. Роботи слід проводити регулярно, з певною періодичністю. Дослідження дослідника показує, що благодійники часто більш активні восени та взимку і менш активні влітку. Спостереження полягає в тому, що в перші місяці співпраці соціальні працівники надто активні [23 с. 185-186]. Тому спільне планування зустрічей експертів і клієнтів є важливим. Зрозуміло, що частота зустрічей регулюється відповідно до змін обставин клієнта.

4. Метою роботи соціального працівника має бути зміна ситуації клієнта. Наприклад, при роботі з сім'ями, які перебувають на межі бідності, спочатку необхідно все ретельно дослідити (соціальні дані сім'ї, медичні дані, умови життя і роботи, матеріальне становище і т.д.), спланувати необхідну роботу, домовитися з клієнта щодо зобов'язань, виконання плану з виконанням зобов'язань обома сторонами та проведення регулярних зустрічей. Соціальний працівник фактично стає «сімейним лікарем» для родини. Вивчення алгоритму роботи з клієнтами у спадщині Мері Елен Річмонд є нашою наступною метою і буде розкрито пізніше в процесі опису категорій клієнтів відповідно до науково-практичної спадщини дослідниці.

5. Зібрані факти про клієнта використовуються лише у співпраці з клієнтом. Ці факти є основою плану дій і можливістю створити необхідні ресурси, вони є основою прогнозних змін [23, с. 191]. Фактично ми спостерігаємо відображення та трансформацію цього положення в сучасному кодексі етики фахівців із соціальної роботи (соціальних працівників та соціальних педагогів) в Україні в положення про анонімність та збереження даних про клієнта [41].

6. Проявіть милосердя і терпіння. За словами Мері Еллен Річмонд, ніякі дії не принесуть швидких результатів, потрібні зусилля і час, щоб вивести

сім'ю з бідності. Без проявів зазначених особливостей результат може бути більш тривалим.

7. Використання звітів, їх аналіз, подальше планування та прогнозування. Відповідно до вищесказаного передбачається, що соціальний працівник має певну кількість клієнтів. На думку Мері Еллен Річмонд, неможливо добре виконувати свої обов'язки, якщо у вас велика кількість клієнтів, особливо з різними запитами.

8. Збалансувати роботу з кількома сім'ями та надати їм відповідну допомогу. Вибір між допомогою «мало, але багато» або «багато допомоги одному» [27, с. 160], дослідниця рекомендує обрати другий варіант, оскільки це зменшить кількість сімей на межі бідності. На нашу думку, така ситуація стосується і України, оскільки соціальна політика в країні є децентралізованою. Наприклад, якщо реалізувати цей принцип для сучасної Української держави, то можна поступово, спочатку для одних категорій населення, потім для інших, перевести певну групу благ на формування доходів. А потім рік за роком виходити на певний рівень. Крім того, це зменшить кількість корупціонерів, присутніх сьогодні в транспортній сфері.

9. Кооперативне ставлення до замовника при вирішенні питань останнього [27, с. 160-162]. Це означає, що клієнт також несе відповідальність за зміну небезпечної ситуації, виконуючи власні зобов'язання. Після того, як ситуація покращилася, клієнт повинен продовжувати намагатися уникати повторної ситуації. Ми вважаємо цей принцип дуже корисним. На жаль, в цій країні немає офіційних даних про те, скільки людей, які були зареєстровані в агентствах з працевлаштування, а потім знайшли роботу, знову і знову повертаються до них. Для безробітних це однозначна можливість працювати десь неофіційно та отримувати державні виплати у вигляді допомоги по безробіттю. За умовами 2018 року розмір виплат в Україні, залежно від тривалості безробіття, поступово зменшується. Таким чином, безробітний отримує 100% призначеної йому грошової допомоги

перші 90 календарних днів, наступні 90 календарних днів. – 80%, в решті періоду виплати – 70% [37]. Ми вважаємо цей факт позитивним, оскільки він стимулює клієнта змінювати власну ситуацію.

10. Форма допомоги повинна бути змінена відповідно до потреб і обставин клієнта [23, с. 161–162]. Наприклад: клієнта направили на підвищення кваліфікації, тепер необхідно допомогти йому знайти роботу. Йдеться про зміни потреб і обставин, відповідно змінилася форма допомоги.

11. Конкретна робота. При роботі з клієнтами допомога, яка їм надається, має вибиратися дуже ретельно та відображати конкретні потреби бенефіціара [27, с. 14; 24, с. 35, 41–46]. Наприклад, якщо в сім'ї є проблеми з веденням домашнього господарства, головне завдання соціального працівника - навчити членів сім'ї вести господарство. У такому випадку соціальному працівнику буде вкрай необхідно практичне вміння вести господарство та вміння навчати, створювати умови, в яких клієнт навчається. Деякі принципи можна простежити в сучасних кодексах етики соціальних працівників [14].

У процесі дослідження джерел досліджуваної проблеми визначено основні групи клієнтів у спадщині Мері Еллен Річмонд, яким приділено увагу в працях Мері Еллен Річмонд.

Перша група – це вдови з дітьми до 14 років. Дослідження «A study of ninety-nine widows and fifty-five children» [25] включає аналіз роботи благодійних структур у 9 містах (Нью-Йорк, Філадельфія, Балтімор, Бостон, Баффало, Міннеаполіс, Атланта, Кембридж, Массачусетс, Колорадо). Аналіз статусу 985 вдов у згаданій професії показує перелік факторів, які необхідно враховувати для визначення статусу таких сімей: причина вдовства, кількість дітей, скільки допомоги надає держава чи благодійні організації, загальний фінансовий дохід після смерті подружжя, підтримка оточення.

Зокрема, за результатами дослідження описано два методи зменшення становища сімей та «збереження дітей»:

- перший метод був максимально зовнішнім, коли існувала співпраця між усіма соціальними установами міста, державними та приватними, особливо у сферах сімейної діяльності, наприклад, догляду за дітьми;

- інші лише надавали втручання у формі грантів та виплат (догляд, який не можна було виміряти та визначити в цифрах, став важливим фактором дослідження).

Варто зазначити, що проведений аналіз за участю 985 вдів виявив різні причини відібрання дітей у матерів.

Серед досліджуваних вченим показників звертали увагу на: причини вдовства (захворювання, нещасні випадки на виробництві, хвороби серця, невиробничі нещасні випадки, самогубства тощо); стан вдови (моральний і фізичний, стан її здоров'я); кількість, вік і місцезнаходження дітей; рід занять (робота та місце роботи) вдови; матеріальні ресурси сім'ї (витрати і доходи); допомога населення (часткова, одноразова тощо); орендної плати за житло [25, с. 5–8] та ін.

З відібраними родинами ознайомлено плани роботи благодійних організацій. Робота з такими клієнтами тривала кілька років, не тільки з 1910 року, найстаріша програма - з 1891 року. Не всі програми мали повний обсяг допомоги, але цього було достатньо для формування стандартів роботи з обраною категорією. Таким чином, для детального аналізу було відібрано 61 зведений план. За результатами дослідження виявлено:

По-перше, для вдови найважчий період життя – 30-40 років, у молодшому віці легше доглядати за дітьми, а після 40 років діти можуть допомагати матері.

По-друге, більше чверті респонденток залишилися без пільг і підтримки після смерті чоловіка. Лише 237 сімей отримали страхові виплати [25, с. 14]. Зокрема, зазначимо, що такі страхові виплати дослідник у своїй праці назвав «страховкою на поховання», оскільки основна сума (якщо не найбільша) витрачалася на поховання.

По-третє, громадські національні організації, такі як польські, ірландські та італійські вдови, надали більше допомоги, ніж інші благодійні організації, що свідчить про більш тісний зв'язок між мігрантами.

По-четверте, результати дослідження виявили такі характеристики: чи працювали вдови в період, коли були живі їхні чоловіки. Цифри свідчать про те, що працевлаштовано 84%. Тому сім'я утримувалася принаймні з двох джерел.

По-п'яте, 50% вдів зверталися до благодійних фондів у перший рік після втрати чоловіка, інша частина вдів – до довгострокових фондів (5 і більше років) [25, с. 17–18]. Це призвело до різних фінансових і важких ситуацій для описаних типів сімей. Таким чином, обсяг допомоги та період реабілітації були різними.

Особливим пунктом у дослідженні Мері Еллен Річмонд була наявність і вплив дитячої праці (як виконання певних видів домашньої роботи, так і робота поза домом, яка призводила до певної суми грошей), враховувався вік дітей (неповнолітніх і дорослих). в обліковому записі. . Встановлено, що окремі державні та благодійні організації, які надавали допомогу, взагалі не фіксували цей елемент, а ті, що робили, вказували рік народження дитини без числа та місяця [25, с. 30–31]. У овдовілих сім'ях з працюючими дорослими дітьми доходи були вищими, ніж у неповнолітніх.

Наведені вище дані були використані у формі партнерства між благодійними організаціями та клієнтами. Зверніть увагу, що дослідження визначило сфери кар'єри, які Мері Еллен Річмонд класифікувала таким чином:

- матеріальна підтримка сім'ї;
- робота з вдовою та дітьми (щодо організації домашнього господарства та виконання домашніх обов'язків, розвиток певних навичок);
- працевлаштування вдів (вдома (наприклад: пошиття замовлень для магазинів); в певних установах з ранковим і вечірнім графіком роботи

(наприклад: прибирання в сім'ях, офісах, магазинах тощо); перебування вдома з дітьми протягом хоча б один повний день;

- можливість взяти квартирантів (орендарів).

Аналізуючи зібрані дані, автор вказує на неефективність виконання ранкової, вечірньої та нічної роботи, оскільки така праця призводила до перевтоми вдів і порушувала потребу вдови бути в цей час із дітьми та виконувати ролі. мати (догляд, укладання спати тощо), що було, на думку дослідника, основним завданням [275, с. 20–30].

На основі дослідження Мері Річмонд внесла пропозиції щодо вибору робочого місця для вдів:

- з урахуванням тривалості робочого дня, часу доби;
- з урахуванням кількості робочих днів;
- врахування відстані/наближеності робочого місця до дому;
- врахування темпераменту матері, стандартів, умінь, фізичного та психологічного стану;
- врахування наявності дітей різного віку та їх особливих потреб;
- врахування досвіду вдови до шлюбу;
- врахування будь-яких стосунків із родичами та сусідами [25, с. 28–29].

Наступним пунктом у розслідуванні Мері Еллен Річмонд стала політика організації роботи благодійної організації, яка передбачала вилучення дітей із сім'ї. Цей процес відбувався на вимогу структур (наприклад: через хворобу матері; вона непрацездатна та не може доглядати за дітьми; умови проживання не гарантують якісний та безпечний розвиток дітей) аморальну поведінку матері тощо), за рішенням суду чи на вимогу матері [275, с. 32]. Вилучення було тимчасовим або повним. У праці «Дослідження про дев'ятьсот вісімдесят п'ять вдів» дослідниця відзначила позитивний момент, а саме те, що після початку роботи представників

благодійної організації з вдовами сімейне становище останніх покращилося, а отже, з часом розмір наданої допомоги для них.

Ще одна група клієнтів – сім'ї, які опинилися в складній життєвій ситуації. Мері Еллен Річмонд майже всі свої твори присвятила сімейній тематиці, розкриваючи роль кожного члена сім'ї, вплив суспільства на сім'ю, умови, за яких сім'ї потрапляють у кризу та виходять із неї.

Дослідниця визначила сім'ю як інститут, що потребує постійної уваги. У своїй монументальній праці «Соціальний аналіз» (1917) вона описала сім'ю як осередок, який необхідно підтримувати і зміцнювати. «Сім'я як така, – писала вона, – залишається центральною інституцією, навколо якої обертається наша доля» [26].

Через твори Мері Елен Річмонд простежується розвиток авторського ставлення до різних соціальних ролей і поведінки дружини, чоловіка та дітей. На думку дослідника, усі позитивні результати, досягнуті в роботі з окремими клієнтами, зійдуть нанівець, якщо соціальні працівники не будуть враховувати сім'ю та не працюватимуть з нею.

Аналізуючи наукову літературу, наша увага була спрямована на поняття «сім'я», зазначено в «Енциклопедії соціальної роботи» [12, с. 72–73], наводячи цитатне визначення поняття «сім'я». Автори вважають, що увага суспільства до розуміння поняття «сім'я», згідно з теорією Мері Елен Річмонд, була забута до 1960-х років. Це несправедливо, адже у своїй роботі дослідник значну увагу приділив ролі соціального працівника на людину та її оточення.

Успіх у родині залежить від кількох факторів (згідно з теорією Мері Еллен Річмонд): зневага до незначного; співпраця, взаємоповага.

Відповідно до вищевикладеного, а також при розгляді проблем сімей, були пояснені основні причини кризи сім'ї: алкогольна залежність чоловіка; втручання в сім'ю родичів з будь-якого боку; різниця в когнітивних рівнях партнерів; відмінності в релігійних упередженнях сімей; особистий

темперамент; наявність або відсутність певних рис характеру (наприклад: дотримання слова і виконання обіцянки [24, с. 57]; відсутність навичок (управління, гігієни); бідність; певний тип мислення; зрада; відсутність опіки та правильне виховання дітей, смерть одного з партнерів, проблеми з інтелектом.

Виходячи з вищевикладеного, Мері Еллен Річмонд вбачала мету роботи соціального працівника з сім'єю у сприянні створенню умов, за яких «діти процвітають з батьками й матерями, які люблять їх і кохають одне одного» [24, с. 180-185].

Щоб досягти цієї мети, Мері Еллен Річмонд пропонує підхід до конкретного контексту. Так що вивести сім'ю зі складних ситуацій можна, якщо поєднати такі елементи дії і поведінки, тобто.

- аналіз складних ситуацій (стан здоров'я, матеріальне становище, рівень сімейних стосунків між чоловіком і дружиною та дітьми, стосунки з родичами тощо);

- дослідження щодо надання допомоги та її форми;

- бесіда з усіма членами сім'ї;

- скласти план надання допомоги;

- виконання плану з регулярним моніторингом;

- готовність соціального працівника діяти в критичних ситуаціях;

- залучення до вирішення окремих напрямів необхідних фахівців (наприклад: запрошення лікаря-дієтолога [25, с. 65]);

- наявність довіри клієнта і всіх членів сім'ї до фахівця і один до одного;

- відновити контакти з членами сім'ї, якщо вони були розірвані (наприклад, встановити стосунки між клієнткою та її братом, з яким вона не спілкувалася кілька років).

Відповідно пропонувалися орієнтири, згідно з якими основну роботу в сім'ї повинні виконувати: голова сім'ї як громадянин, працівник, чоловік,

батько; дружина як домогосподарка; організація життя бідняка; здоров'я сім'ї

і відпочинок; принципи формування витрат і збереження фондів (власним збереженням або використанням послуг експерта); принципи ефективної допомоги.

У роботі систематизовано та структуровано перелік тем, що висвітлюються

«Дружній візит серед бідних. Посібник для благодійників».

Опис методів роботи з членами родини у спадщині Мері Елен Річмонд, зокрема: лікування залежності; пошук причин змінити життя клієнта (орієнтація на цінності) (зазвичай працювало з дітьми); трудотерапія; виховні бесіди; керівництво; навчання; формування відносин клієнта з його сім'єю і домом (наприклад, у ситуації з містером Рупертом [16, с. 57-59]); встановити втрачені зв'язки з членами сім'ї клієнта; зміна роботи; зміна фізичного стану і способу життя; переїзд з певного будинку/району; прояв довіри і віри в клієнта; шукаю сімейну ідею.

Аналіз наукової літератури привів до гіпотези про те, що Мері Еллен Річмонд мала велику передбачувальну здатність. Це підтверджує її праця «Війна і сімейна солідарність» (1917) [22], де дослідниця описала можливий вплив Першої світової війни на життя американського суспільства, особливо сімей воїнів. Передбачення виявило, що деякі з цих сімей матимуть фінансові проблеми через смерть або інвалідність голови сім'ї; частково, навпаки, покращаться відносини, солдати будуть пишатися своїми дітьми, відповідальніше ставитись до сім'ї та її підтримки, бо сім'я – це єдине, що вбереже чоловіків від смерті. Але чи буде подолана криза, коли ці люди повернуться? «Існує велика ймовірність того, що ця війна матиме глибокий вплив на сімейне життя в Америці, і ми стурбовані тим, що всі наші дії, навіть найменші дії, працюють в інтересах сім'ї» [22, с. 4].

Особливе питання, яке хвилювало Мері Елен Річмонд, полягало в тому, щоб з'ясувати, як війна вплинула на психологічний стан солдатів, ким вони будуть, коли повернуться додому. Якщо вони одружені, як складатимуться стосунки вдома? А якщо не заміжня? Так чи зможуть вони створити міцну сім'ю? На нашу думку, ці питання стали пророчими, оскільки відповіді на них шукали пізніші дослідники в галузі психології та психіатрії. Прикладом такого пошуку є твір «Психологічна травма і шлях до відновлення: наслідки насильства – від домашнього насильства до політичного терору» (д-р Джудіт Герман) [14].

За словами Мері Еллен Річмонд, головне завдання соціальних працівників у таких ситуаціях – допомогти колишнім військовослужбовцям під час адаптації до реалій мирного часу. Серед речей, які згадуються в творах, Мері Еллен Річмонд вказує на існування групи жінок, які почали нехтувати дітьми та домівками, коли їхні чоловіки приєдналися до служби; психологічні зміни були основною причиною таких змін у поведінці. Повернення жінки до прийнятного стану було можливим лише за умов частого відвідування соціальних працівників та об'єднання зусиль усіх членів родини та суспільства. Такі висновки дослідниця зробила на основі описів спостережень соціальних працівників свого закладу.

Слід зазначити, що дослідницю хвилювали питання такого типу сімей, як молодіжна, адже члени такої сім'ї пішли в нове життя, а війна змінила його ще докорінніше, відбуваються процеси відчуження та непорозуміння між ними. людей через тривалу розлуку та стрес, який є результатом цього. Відсутність чоловіка протягом першого року шлюбу є найважливішою умовою руйнування шлюбу. Водночас дружина виконує роль «якоря», який дозволяє вижити і повернутися живим у майбутньому. Після того, як солдат повертається в мирну територію, сім'я дає нову можливість для здоров'я, самодисципліни, самовираження та самопізнання.

Питання про можливість створення сім'ї після повернення з війни займало все більше місця в роботах Мері Еллен Річмонд і викликало занепокоєння, чи захочуть колишні солдати взагалі одружуватися через стрес, систему праці в країні. . військо та подорожі під час війни мали великий вплив на людську свідомість. Тим самим створюючи піну страху і небажання жити малорухливим життям.

Особливе місце у своїй роботі дослідник приділив необхідності створення особливих умов після повернення солдатів до своїх сімей.

Згідно з дослідженням Мері Еллен Річмонд, імідж хорошого, працюючого батька, який поділяє обов'язки по догляду разом зі своєю дружиною, є найкращою метою для соціальних працівників, щоб не «втратити» наступне покоління. Тому наведемо приклад сформульованих Мері Елен Річмонд пропозицій для спеціалістів, які працювали з солдатами та їхніми родинами [22, с. 9–13]:

Соціальні працівники продовжують по можливості консультиувати відсутнього чоловіка та батька, не викликаючи у нього зайвої тривоги та занепокоєння з приводу дрібних проблем у родині та речей, від яких він може обійтися. Необхідно знову підкреслити тісний зв'язок із почуттям сімейної відповідальності. У цьому допоможе така форма роботи як **консультація**;

- соціальні працівники створюють можливості для спілкування військового з родиною. Оформлення листування мало бути регулярним і містити відомості про родину, які спонукали і породжували бажання жити і повертатися додому;

- після того, як знову почалася передача товарів і посилок, необхідно допомогти сім'ям щось перевезти з дому до родичів;

- запровадження фотообміну між військовослужбовцями та членами їх сімей;

- формування традицій через пам'ять як про народні, так і про родинні свята. Допомогти організувати свято як вдома в Америці, так і в окопах;

- Створення клубів підтримки сімей, де на першому плані були рідні та допомога в організації їх вільного часу;

- налагоджувати співпрацю соціальних працівників із родинами, де їхні чоловіки були на передовій, і таким чином підтримувати мужність.

Описуючи таку категорію та рекомендації, Мері Еллен Річмонд вводить нове поняття як «сімейна солідарність» (family solidarity), яка виявляється в тому, що кожен член сім'ї виконує ті дії та обов'язки, які вимагають умов і для здійснення самоконтролю. і самовладання до завершення важкого періоду (припинення бойових дій) [22, с. 12]. Виступають соціальні працівники у цьому випадку наставниками та надають допомогу у вивільненні та залученні ресурсів для досягнення успіху кожного члена сім'ї.

Третя група клієнтів - члени сім'ї. До цієї групи людей відносяться чоловіки, які з тих чи інших причин залишають сім'ю, віддають її тимчасово або повністю на суспільство і соціальну допомогу.

Мері Еллен Річмонд підкреслила той факт, що хоча ми вважаємо клієнтів окремою групою, ми повинні враховувати, що вона буде неоднорідною, оскільки кожен має індивідуальні особливості, різний досвід і навички. Кожна постановка проблеми (кейс-робота) буде унікальною, оскільки матиме велику кількість елементів, які в поєднанні утворюють загальну картину необхідних змін.

У роботі з такими сім'ями Мері Елен Річмонд рекомендувала не надавати фінансову допомогу, а лише запроваджувати форми роботи, які допомагають чомусь навчитися і влаштуватися, а також повернути «біженця» в сім'ю і знову взяти відповідальність. Бо якщо ви надаєте

матеріальну допомогу, то й у інших сусідів може виникнути подібна думка [23, с. 50].

Найбільш успішна робота з цією категорією клієнтів можлива завдяки активізації середовища, яке залучає соціальний працівник. Певною допомогою для сім'ї, яка опинилася в скрутному становищі, виступає кожен із оточення. Пізніше дослідниця зазначала, що іноді сусідам і родичам важливо припинити допомогу такій сім'ї, щоб голова сім'ї взяв відповідальність [27, с. 68–72].

Вважаємо вкрай важливим донести до голови сім'ї, що як члени сім'ї, так і соціальний працівник та інші мають висувати більш конкретні вимоги та нагадувати йому про обов'язок перед дітьми та відповідальність за сім'ю.

Якщо вжито всіх можливих заходів (підготовка, переговори тощо), задіяні всі органи тощо, а дезертир не повернувся до сім'ї або втік знову і знову, штрафи подаються до суду або розлучаються. В якості превентивного заходу, щоб запобігти такому типу клієнтів та їхніх сімей, Мері Еллен Річмонд рекомендувала запровадити більш суворі законодавчі норми в окремих штатах та запровадити превентивні заходи, серед яких варто відзначити наступне: організувати просвітницькі заходи для юнаків та дівчат у закладах освіти, які сприяли б підвищенню обізнаності населення про особисту та сімейну відповідальність.

Четверта група клієнтів – діти. Досвід роботи з дітьми описаний у всіх роботах Мері Елен Річмонд. Діти є суб'єктами недбалого ставлення батьків, що призвело до захворювань і негативних звичок і поведінки; їх вилучили з освітнього простору; залучалися до роботи на виробництві для допомоги бідним батькам (це призводило до травм, хвороб, смертей); працювали по дому чи надворі (приносили обід тощо); діти стають професійними жебраками, а потім переміщуються на місце злочину.

Опис соціальної роботи в ситуації опіки над неповнолітнім клієнтом (дитиною) Мері Еллен Річмонд сформулювала за окремими блоками, де вказала на необхідну роботу в наступних напрямках: зміна фізичного середовища; зміна середовища (частково або повністю) (наприклад, призначення опікунів або переведення дитини до навчального закладу з можливістю проживання); зміна фізіологічного стану; зміна психологічного стану; інтелектуальний розвиток; особистісний розвиток (який враховував би особисту гігієну; чистоту та порядок у просторі/місце проживання (чистота житлових приміщень)/домашнє господарство; виховання морально-етичних якостей (наприклад, власна гідність та амбіції дівчини, формування моральних якостей, орієнтування) [25, С. 35 – 49], ерготерапія, професійне становлення / навчання.

Дитину навчав вдома вчитель-відвідувач (соціальний працівник з досвідом роботи в класі), або соціальний працівник шукав можливості залучити вчителів або перевести дитину до іншого навчального закладу чи влаштувати її до школи з можливістю проживання (посадка на борт). У науково-практичній спадщині Мері Елен Річмонд захист дітей від жорстокості та зневаги з боку дорослих є політикою в роботі служб захисту.

П'ята група клієнтів – люди з обмеженими можливостями. До цієї групи були віднесені люди з інвалідністю (вродженою чи набутою).

«Що таке соціальна робота?» Мері Елен Річмонд детально розкрила необхідні умови та принципи роботи з таким класом на основі аналізу листів міс Салліван, яка працювала в родині зі сліпою та слабчучою від народження дівчинкою (Еллен Келлер) та згодом стала освіченою громадсько-активною жінкою. Важливими умовами успіху в таких ситуаціях були визначені:

- простір для дій експерта з клієнтом, який опікується (що, у свою чергу, означає обговорення дозволу тих, хто опікується, використовувати різні методи, які необхідні для навчання та зміни поточної ситуації);

- зміна середовища (це означає, що клієнта частково або повністю вилучають із кола родичів/знайомих і з часом члени родини перетворюються на активних учасників реінтеграції клієнта) [24, с. 21];

- інкорпорація реальності шляхом загострення та використання наявних сенсорних здібностей (наприклад: навчання письма дотиком руки або знаходження різниці між землею та водою в процесі пізнання навколишнього середовища) [32, с. 14–16];

- позитивний настрій, терпіння та системність у роботі;

- постійний професійний розвиток фахівця, вивчення досвіду інших;

- формування довіри [32];

- чесність і відвертість з клієнтом і по відношенню до клієнта з одночасним проявом мудрості з боку соціального працівника;

- активізація замовника у вирішенні його потреб;

- врахування унікальності людини, з якою працюєш (характер, вік, наявність фізичних обмежень чи здібностей, бажання та мрії тощо).

У цьому аспекті варто враховувати, що в роботах Мері Елен Річмонд досвід роботи з дітьми-інвалідами описаний краще, ніж з дорослими. Водночас існують умови для того, щоб діяльність соціальних працівників була успішною.

Шоста група клієнтів - це недавні іммігранти - особи, які приїхали до Сполучених Штатів і перебувають у процесі асиміляції. Цій групі осіб у творчості Мері Елен Річмонд приділяється найменша увага. На нашу думку, вони видавалися окремо, тому що це родини, які знаходяться в групі ризику і найшвидше потрапляють у кризову ситуацію. Причинами цього є: погане або незнання мови; розірвані та втрачені зв'язки з родичами; контакт з іноземцями не встановлено; процес адаптації в новій країні не такий швидкий і безболісний, як уявляли мігранти перед переїздом; Соціальна політика в Америці була в зародковому стані.

Сьома група клієнтів – безробітні. До цієї групи належать (більшою мірою) чоловіки, які з різних причин втратили роботу. Деякі з них можуть бути кваліфікованими робітниками, які звикли до постійного заняття (роботи); деякі мали низьку освіту, але постійно працюють; деякі були тимчасовими працівниками; інші можуть бути частково/тимчасово/повністю непрацевдатними.

Дослідник назвав такі причини безробіття: шкідливі звички (запізнення, алкоголізм, безвідповідальність); відсутність довідкової інформації, незнання мови; наявність фізичного дефекту, наприклад проблеми з промовою або кульгавість [23, с. 37-38].

Були запропоновані етапи роботи з наступною групою: аналіз становища безробітних; співпраця з комітетом; скласти план; розвиток клієнтського ресурсу; проявляти інтерес до всіх своїх починань; мотивація наполегливо працювати і почати працювати знову; пошук роботи (сезонної або постійної).

Восьма група клієнтів – жебраки. Одним із типів клієнтів, які, за словами Мері Еллен Річмонд, народилися з «геном ледачих» і не хотіли працювати, були жебраки. Дослідник розділив їх на дві групи: одні з галюцинаціями або фантазерами (це мандрівний інстинкт), інші з ігровим інстинктом (це ігровий інстинкт) [27, с. 57-60]. Перші вважають, що всі їхні проблеми зникнуть, коли вони підуть з дому. Інші сподіваються на удачу, і кожен день для них як лотерейний квиток, який може принести виграш у вигляді безкоштовної допомоги тощо.

Аналізуючи науковий доробок Мері Еллен Річмонд, ми виявили та описали принципи взаємовідносин між благодійником (соціальним працівником) та клієнтом; уточнено причини, через які сім'ї перебувають у кризовому стані, та чинники, які дають змогу обирати політику та методи роботи; досліджено та сформульовано основне завдання соціального працівника, згідно з яким він має працювати з клієнтом таким чином, щоб

вивільняти та розвивати ресурси особистості та її оточення; описані типи клієнтів і допомога з ними.

Ключовим моментом щодо різних видів допомоги є те, що при її наданні завжди має враховуватися гідність особи та здійснюватися з особистим підходом.

2.2 Практичні студії соціальної роботи у спадщині М. Річмонд

Відповідно, ми проаналізували спадщину дослідниці і в процесі вивчення творчості авторки Мері Еллен Річмонд прослідкували одну з її головних ідей – ефективність роботи у сфері благодійності та вирішення проблем окремих сімей (бідних) залежить від реалізації та поєднання індивідуальних послуг і соціальних послуг споживачам.

Виявлено, наскільки успіх залежить від роботи соціального працівника (який у праці дослідника мислиться як «привітний гість») [23, с. 13–219] із зазначених вище груп показників: внутрішні – особистісні характеристики клієнта та працівника та зовнішні показники – ті, що ґрунтуються на державній політиці та діяльності благодійних організацій.

Одна група показників, які ми виявили у спадщині Мері Еллен Річмонд це зовнішні показники:

1. Нормативно-правова база. У своїй праці «Дружній візит серед бідних. Довідник для працівників благодійних організацій» Мері Еллен Річмонд стверджувала, що відсутність або неефективність законів на тому ж рівні, що й особисті характеристики клієнта, впливають на життєві обставини клієнта.

2. Мережа суб'єктів, що здійснюють соціальну роботу. Важливою умовою є врахування виду, рівня допомоги та найближчого оточення. Спочатку ми дізнаємося, що члени сім'ї можуть зробити для клієнта, що друзі можуть зробити для клієнта. Лише після цього, коли всі можливості опрацьовані, можна думати про те, що можуть зробити для клієнта сусіди та громада, що можуть зробити для клієнта структури та особи, які

займаються благодійною діяльністю. Цікавий факт, що, на думку Мері Еллен Річмонд, найкраще підходить для бідної сім'ї отримання допомоги від однієї людини, а не від кількох, оскільки це стимулює клієнта швидше вийти із ситуації.

3. Вимоги до оцінки результатів роботи з різними групами клієнтів. Основна думка Мері Еллен Річмонд про ефективність у благодійній сфері полягає в тому, щоб бачити клієнта як одну людину з багатьма ролями та посадами. У таких ситуаціях кожен експерт або структура, яка допомагає вирішити складні життєві ситуації, буде доповнювати дії один одного. Так, наприклад, у своїй праці «Дружній візит між бідними. Посібник для благодійників» (1899) дослідник розглядає безробітного в різних ролях (як працівника з певною освітою, як сусіда, як громадянина, як батька, як главу сім'ї) і тим самим формує цілісна картина людини [23, с. 40–56]. Завдяки такому підходу помилки у здійсненні підтримки безробітних є мінімальними.

Додатковою умовою є вихідна позиція клієнта. Наприклад, вдова з трьома дітьми, яка не мала навичок господарювання, навчається і з часом стає доброю господинею [25, с. 6–70].

4. Рівень співпраці державних та іноземних структур. Робота Мері Еллен Річмонд простежує розвиток співпраці між державними установами та іншими неурядовими організаціями (до яких належать благодійні організації, комітети, фонди, церква та інші) у сфері філантропії. Так, якщо наприкінці XIX століття не було єдиного списку клієнтів, яким допомагали приватні місіонери, благодійні фонди чи держава, то у XX ст. спілкування та співпраця вже почалися.

У результаті вивчення першоджерел ми додали до зазначеної класифікації груп ще деякі важливі елементи зовнішніх показників.

5. Форма допомоги також впливає на зменшення кількості бідних клієнтів. Надання безкоштовного обіду, як правило, не вирішує проблему.

Оптимальним рішенням є допомога відділу в працевлаштуванні, і в цьому випадку така допомога є прикладом зміни ситуації клієнта шляхом формування бачення зміни ситуації в цілому [3, с. 150; 4, с. 30–55]. Форма допомоги повинна змінюватися відповідно до індивідуальної ситуації та потреб клієнта.

6. Контроль виконання запланованого. Без таких заходів неможливо контролювати виконання плану виходу зі складної ситуації та прогнозувати успіх. Періодичність моніторингу визначалася соціальним працівником самостійно та узгоджувалася з клієнтом. Якби програма виконувалася безперервно і без проблем, регулярність перевірки могла б змінитися.

Для прикладу наведемо опис історії роботи з клієнтом. Соціальний працівник поінформувала своїх клієнтів про частоту та регулярність відвідувань. Спочатку гуру приходила регулярно, потім іноді не приходила, а іноді приходила позапланово. Тож її клієнт весь час підтримував чистоту в будинку. Так тривало до тих пір, поки це не стало звичкою клієнта.

Зокрема, при аналізі спадщини Мері Еллен Річмонд було виявлено, що серед зовнішніх показників, які впливали на успішність соціальної роботи, були визначені: кліматичні особливості регіону, промислові умови держави, політичні зміни та соціальні реформи, що відбулися в Сполучених Штатах у 1865–1928 роках.

Інша група — особистісні характеристики клієнта та соціального працівника.

1. Важливе значення в роботі соціального працівника мають мотивація та ентузіазм, мотивація до роботи якого має ґрунтуватися на бажанні змінити становище неблагополучних сімей. Але мотивацією клієнта має бути бажання змінитися і постійна дисципліна для виконання необхідних дій.

2. Особистісні характеристики. У працях Мері Еллен Річмонд виділяються характеристики клієнта, від яких залежить ефективність

соціальної роботи: шкідливі особисті звички клієнта (наприклад: лінощі, пияцтво, неохайність) [23; з. 8]; дотримуватися дисципліни при виконанні певних завдань для зміни складних життєвих ситуацій; фізичні характеристики; звички та навички особистої гігієни [4, с. 35]; старанність тощо

Крім того, висвітлено особистісні характеристики соціальних працівників, які, на думку дослідника, вплинули на успішність практики соціальної роботи. До цієї групи відносяться: такт, терпіння, доброзичливе ставлення до членів сім'ї, вміння (через читання літератури та використання інструментів). Не остання роль у встановленні соціальним працівником дружніх стосунків вплинули: власний життєвий досвід та умови зростання соціального працівника; наскільки він занурений у подробиці сімейного стану бідняків; його здатність зменшувати власні інтереси та упередження [33, с. 29–32; 25]; його співчуття і милосердя; рішучість та інші.

2. Наявність певних навичок. При роботі з клієнтом необхідно було враховувати такі показники: рівень освіти клієнта; відповідність клієнта; його таланти; уміння виконувати той чи інший вид роботи; рівень поінформованості клієнта про можливості працевлаштування; знання мови тощо. Успішність роботи соціального працівника з клієнтом можна виміряти зміною незалежності клієнта протягом періоду співпраці.

Безпосередньо в науково-практичній спадщині Мері Елен Річмонд важлива роль у вирішенні ситуації, в якій опинився клієнт, відводиться його соціальному оточенню. «...Кожного з нас оточує мережа стосунків — хтось більш активний, хтось більш частково активний, ті, з якими у нас складні стосунки або зруйновані необережним втручанням, це стосунки, які залишатимуться активними незалежно від того, які рішення ми приймаємо» [27]. Ця цитата підтверджує спостереження про те, що залежно від соціальної ситуації та виходу з неї, оточення клієнта має кілька стратегій

поведінки: активна участь і допомога, ізоляція та відторгнення від клієнта, прийняття ситуації та клієнта або відбувається зміна в соціальне середовище для більш ефективної роботи.

Проаналізувавши спадщину Мері Елен Річмонд, ми організували клієнтське середовище та сформували групи, до яких входять:

- члени сім'ї - далеким або близьким родичам (чоловіку/дружині, братам/сестрам, тіткам/двоюридним сестрам, іншим батькам);

- сусіди і представники соціальних груп - сусіди, які проживають безпосередньо біля замовника; жителі міста/села; члени груп інтересів, у тому числі профспілок; іммігрантські колонії (наприклад, іспанська, англійська та ін.); колеги по роботі;

- орендодавці - ті, хто надає житло в оренду;

- роботодавці - особи, які надають роботу клієнтам;

- до релігійних структур ми віднесли церкви, недільні школи, окремих релігійних діячів, релігійні поселення (наприклад, монастирі).

Так, наприклад, для вдів у неділю були зустрічі, де мав відбуватися духовний розвиток. У більшості випадків було встановлено, що церква стала додатковим інструментом надання допомоги вдовам і жебракам [25, с. 32-74]. І тоді нужденні почали ходити від однієї церкви до іншої і паралельно отримували допомогу у вигляді речей, товарів тощо. Нерідко місцем тимчасового проживання протеже виступали церкви чи монастирі зі своїми наставниками та послушниками. У співпраці із соціальними працівниками та наставниками клієнта навчали, розвивали, допомагали оволодіти новими навичками та професіями, змінювали його ставлення [26, с. 59-65].

Церква завжди була джерелом милосердя:

- включена благодійна діяльність - наприклад: Єврейське благодійне товариство Детройта, інші;

- суди та судові виконавці, установи опіки та піклування, що належать державним установам, та їх представники; заклади охорони здоров'я (лікарні, санаторії, психіатричні лікарні тощо); школи; інтернатні установи; та інші.

З часом соціальний працівник послаблює власний вплив на клієнта, бере активнішу роль в інших факторах впливу через розуміння своєї соціальної відповідальності [24, с. 138], а реалізовані спільні дії починають приносити більшу користь. Відносини між клієнтом у ситуації та спільнотою, між представниками різних структур мають бути динамічними, що призведе до позитивних змін.

Мері Елен Річмонд особливий акцент робила на поляризації відносин між клієнтом і суспільством, оскільки для успіху справи було надзвичайно важливо враховувати дві «сторони»: з одного боку, думки, ідеї та реальні зв'язки між різними речами. тематика клієнта; з іншого - «спроможність» і готовність клієнта до змін і прийняття допомоги, знань, людей, а також спадщини (фізіологічної та соціальної). Виходячи з вищесказаного, тільки масова робота та спільні дії дозволять досягти найкращих результатів у вирішенні проблеми, яка постає перед замовником. Незмінними залишилися уявлення Мері Елен Річмонд про роль держави: чим менше державного контролю у сфері соціального забезпечення, тим більше свободи та відповідальності у громадян, а значить, більше простору для індивідуальної діяльності та самореалізації [17].

Важливою є думка Мері Елен Річмонд про те, що вплив держави і законодавства на особистість може бути як позитивним – розвиток індивідуалізму, так і навпаки – негативним і шкідливим. Зберегти баланс між впливом і результатом можливо лише за умови якісної роботи соціальних працівників. Останній, навпаки, повинен бути максимально чуйним, щоб розуміти індивідуальні особливості клієнта, а також

професійним, щоб використовувати знання, якими він володіє, і систему держави на благо нужденних.

Водночас у науково-практичних працях Мері Елен Річмонд темою є соціальна співпраця, яка розглядається як форма співпраця, коли клієнт і різні суб'єкти будують таку спільну дію, коли всі учасники процесу знаходяться у виграшній ситуації (особливо в умовах економічних криз і соціального занепаду). Мері Еллен Річмонд була однією з тих вчених і соціальних змін, які запропонували скоротити робочий день неповнолітніх, тим самим давши останнім можливість здобувати освіту в школах. Вона була однією з піонерів скорочення робочого графіка для чоловіків у Сполучених Штатах, щоб вони могли брати участь у процесі виховання дітей вдома. Дослідник допоміг налагодити відносини між клієнтом, благодійними організаціями та урядом, щоб підвищити ефективність послуг і допомоги, що надаються, і змінити сценарій життя підопічного. Всі аспекти виробничих відносин виграли від таких соціальних змін і мали позитивний вплив на сім'ї. Важливо зупинитися на головному – основних елементах соціальної кооперації. Ми підтримуємо думку Т. Власової, що серед них є частка довіри до учасників [16].

Наступний фактор - спільні цінності та цілі. Як було сказано вище, ефективність впровадження залежить від світогляду та мотивації дій клієнта. Якщо клієнт є підприємцем, то роль соціального працівника реалізується швидше і криза в житті клієнта зникає. Якщо клієнт займає пасивну позицію і впевнений, що всі йому щось винні, кризова ситуація буде змінюватися повільно або взагалі не змінюватиметься. Цінності та цілі двох або більше сторін повинні бути схожими. У процесі співпраці між клієнтом і соціальним працівником має бути послідовність і чітке виконання плану. Третій елемент - це засоби, які дозволяють досягти успіху. У статті «Погляди Мері Елен Річмонд на соціальне партнерство в професійній освіті американських соціальних працівників» Т. Власова

формулює третій елемент як «інновацію цінностей, які знаходяться безпосередньо на рівні професійної освіти соціальних працівників і реалізуються у процесі переміщення роботи доброзичливих відвідувачів до професійних соціальних працівників» [16, с. 7]. Саме Мері Елен Річмонд продемонструвала розвиток мінливих уявлень про предмет соціальної роботи: від волонтерів із різною освітою до відрізняються високим етичних правил, суб'єктам професійної діяльності, які отримали спеціальну професійну освіту і можуть проводити професійні випробування у формі соціального аналізу, а також тим, хто вміє працювати з конкретним колективом. Інновації цінностей базувалися на таких методах, як: навчання, супервізія, підготовка кейсу, детально описані та розроблені Мері Еллен Річмонд.

Розглядаючи третій елемент – засоби, стосовно співпраці в громаді, в теорії та практиці Мері Еллен Річмонд ми знаходимо інструментарій, який складається з: впровадження методу кейсів; змінити законодавство шляхом впровадження досліджень, які згодом стали обґрунтуванням для формування нових ініціативних законів; відносини з клієнтами, навколишнім середовищем, урядом і благодійними організаціями; план діяльності.

Четвертий елемент – дія. Недостатньо з'ясувати, що спільного, а що відмінного, скласти план і вибрати інструменти, необхідно ще діяти згідно з домовленостями і розробленим планом. При необхідності скорегувати план відповідно до ситуації, але відповідно до мети - наміченої мети.

У процесі аналізу роботи Мері Елен Річмонд акцент було зроблено на реалізації соціальної співпраці: мікрорівень – індивідуальний (використання певних інструментів відповідно до обставин конкретного клієнта), мезорівень – на популяційному рівні. класів і соціальних груп (наприклад: на рівні роботи з дітьми), макроекономічний рівень - на рівні суспільства в цілому (реалізація соціальної політики в державі).

Враховуючи викладене, констатуємо, що в цілому співпраця учасників громад стане новою умовою розвитку суспільства.

Не можна не помітити той факт, що Мері Елен Річмонд використовувала загальнонаукові та соціологічні методи дослідження для формулювання теорії соціальної роботи. Таким чином, серед загальнонаукових методів дослідження в роботі вченого реалізуються аналіз, який являє собою ланцюг розумових, логічних побудов, спрямованих на розкриття сутності предмета, що аналізується [55], синтез (процес, у якому знання про предмет виходить шляхом поєднання його елементів і вивчення їх взаємозв'язку) [3], порівняння (яке дозволяє «визначати подібності та відмінності між речами та явищами, теоріями, перспективами, ідентифікувати те, що є спільним для двох або більше речей, а ідентифікація того, що є спільним, є кроком шлях до пізнання правил і законів») [29], абстракція (спосіб виділення об'єкта з певних властивостей і відношень і водночас спрямування основної уваги на властивості і відношення, які є безпосереднім об'єктом наукового дослідження) [34] і узагальнення («логічне завершення абстракції, розподіл загальних властивостей об'єкта на всі об'єкти даної множини») [34]. Це також один із основних методів дослідження, яким користується вчений «біографічний метод». За словами автора В. Бондаря, цей метод «дає змогу отримати інформацію про ту сторону людського світу, яку неможливо отримати іншими способами за рахунок вивчення джерел, таких як: історії про гноблення, отримані в глибокій неструктурованості; інтерв'ю, письмові автобіографії, щоденники, листи, сімейні архіви, фотографії тощо» [10]. Ми вважаємо, що саме цей метод був покладений в основу методу соціального аналізу Мері Еллен Річмонд, оскільки згідно з її підходом благодійні працівники та волонтери, які працюють з клієнтами, велику увагу приділяли детальному вивченню біографії клієнтів у стосунках із родиною, роботодавцями, сусідів та звернутися до інших джерел для встановлення

причинно-наслідкових зв'язків та аналізу умов формування кризової ситуації, з якою опинився клієнт. Аналіз досліджуваних численних життєвих ситуацій дозволив вченому сформулювати думку, що вирішення кожної з них має індивідуальний підхід, і водночас метод аналізу ситуацій і формулювання різноманітних планів дій є універсальним [23, с. 57]. Досліджуючи біографію Мері Еллен Річмонд, ми помітили, що вона приділяла значну увагу дослідженню біографій та авторів різних методик у сфері соціальної роботи та впровадила цей метод дослідження у підготовку фахівців у сфері благодійності.

Серед таких методів згадується «контент-аналіз». У соціологічній літературі цей метод визначається як «метод якісного та кількісного аналізу змісту документів з метою дослідження або вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених у документах». Відмінною особливістю контент-аналізу є те, що він досліджує документи в них соціальний контекст» [8; 9]. Методом контент-аналізу дослідник вивчав звіти та анкети, особисті справи клієнтів різних благодійних організацій, законодавчі документи, матеріали національних зборів, документи з конгресів і семінарів, досліджуючи досвід соціальних працівників як у США, так і за кордоном.

Наведемо приклад одиниць виміру. На основі вивчення дослідником особистих характеристик клієнта ключовими елементами аналізу були: сімейний стан, фізичний та емоційний стан, домашні умови, кількість візитів соціального працівника клієнта на початку та в кінці партнерства тощо.

Наступний метод – опитування. У науковій літературі метод трактується як «спосіб збору соціальної інформації про об'єкт дослідження під час безпосереднього (інтерв'ю) або опосередкованого (анкетування) соціально-психологічного спілкування соціолога з респондентом шляхом фіксації відповідей респондентів на сформульовані запитання» [31, с. 415–436]. Приклад типової анкети для опитування різних категорій клієнтів,

розробленої на основі аналітичних методів і результатів дослідження, описаний дослідником у розділі «Частина III. Варіація в процесах» у праці «Соціальна діагностика» (1917). Опитування проводилося разом із методами анкетування («один із найпоширеніших і популярних видів дослідження, при якому респондент самостійно заповнює анкету в присутності дослідника або без нього») та інтерв'ю («метод збору соціологічних інформація, заснована на вербальному соціально-психологічному спілкуванні між інтерв'юером та опитуваним для отримання необхідних даних» [28, с. 415–436].

Одним із ключових методів, який використовує Мері Елен Річмонд, є метод спостереження, який є методом отримання наукової інформації, суть якого полягає в безпосередній фіксації фактів, явищ, процесів, що відбуваються в соціальній дійсності [16]. Важливість цього методу в соціальній роботі дослідник підкреслював у всіх своїх працях і виступах. Адже цей метод дозволив побачити те, що спочатку не було видно, і відстежити розвиток впливу соціального працівника на клієнта та його ситуацію (відслідковувати прогрес чи регрес).

Отже, резюмуємо, що параграф відображає аналіз наукової та практичної спадщини Мері Еллен Річмонд і акцентує увагу на доказах ефективності соціальної роботи. Під час дослідження виділено дві групи показників: зовнішні та внутрішні умови. При огляді наукової літератури до першої групи (зовнішні показники) віднесено: рівень законодавчої визначеності; мережа суб'єктів соціальної роботи; врахування вимог при оцінці ефективності роботи з різними групами клієнтів; ступінь співпраці між державою та іншими установами; форма надання допомоги; контроль виконання запланованого; погодні умови на місцевості; державні виробничі умови; політичні зміни; соціальна реформа.

До другої групи належать показники, які можуть бути властиві фахівцям благодійної діяльності та їхнім клієнтам: мотивація та

зацікавленість у роботі; особистісні характеристики; наявність певної кваліфікації. У сучасній науковій літературі успішність соціальної роботи та соціальної політики вимірюється за першими чотирма зовнішніми показниками, іноді враховуються наступні.

Слід зазначити, що під час аналізу роботи Мері Еллен Річмонд було виявлено, що оточення клієнта, його соціальні стосунки та зовнішні впливи на різних етапах кризової ситуації можуть розглядатися соціальним працівником як доступні ресурси для допомоги клієнту. На різних етапах роботи з клієнтом соціальний працівник може входити в оточення клієнта або працювати самостійно, залежно від прогресу процесу управління клієнтом. Це створює передумови для взаємодії підрозділів та соціального співробітництва. У процесі дослідження було з'ясовано основні методи дослідження, які Мері Еллен Річмонд активно використовувала для формулювання теорії соціальної роботи.

Висновки до другого розділу.

У другому розділі було розглянуто основні поняття теорії Мері Еллен Річмонд. Основне поняття «соціальна кейс-робота» в сучасному законодавстві України трактується як «кейс-менеджмент». А по суті, це процес, коли соціальні працівники разом із клієнтами впроваджують якісно нові дії з метою досягнення власного та соціального благополуччя останніх. У теорії Мері Еллен Річмонд цей термін означає певний метод роботи з клієнтом, який включає певний рівень і послідовність. Такий рівень, структура та послідовність виконання «соціальних кейсів» є типовими як у широкому, так і у вузькому розумінні. Весь процес роботи з клієнтом складається з наступних етапів:

- аналіз поточної ситуації (здоров'я, матеріальне становище, рівень стосунків у сім'ї (чоловік - дружина, батьки та діти); стосунки з родичами та найближчим оточенням; історія наданої допомоги тощо);
- формулювання «аналізу» небезпечної ситуації;

- проведення переговорів з усіма членами сім'ї, особливо щодо їх участі у вирішенні ситуації, що склалася, та складання плану допомоги;

- поетапне виконання запропонованого плану з регулярним моніторингом прогресу (за потреби можуть бути залучені додаткові спеціалісти для вирішення окремих аспектів плану).

Найважливішим принципом у реалізації як організаційної системи роботи з отримувачем послуг, так і у використанні методу є врахування унікальності клієнта та його ситуації. За теорією дослідниці, робота ведеться таким чином, що завдяки її результатам клієнт отримує необхідні навички для самостійного вирішення кризи.

Аналізуючи наукові праці Мері Еллен Річмонд, виокремили ключові групи клієнтів, з якими працювали соціальні працівники: сім'ї, які перебувають у складній життєвій ситуації; вдови з малими дітьми; неповнолітні діти; люди з обмеженими можливостями; сімейні дезертири; нещодавні іммігранти; безробітні; жебраки. Виявлено, що соціальна робота з різними категоріями клієнтів проводилась на різних рівнях (індивідуальний, місцевий (громадський), місцевий, державний). Підкреслюється, що головну роль відіграє оточення клієнта. Тому соціальний працівник повинен був навчити клієнта розвивати усвідомлені та всебічно контрольовані соціальні відносини.

Усі теоретичні та практичні аспекти соціальної роботи в науково-практичній спадщині Мері Еллен Річмонд під час дослідження були систематизовані та класифіковані за рівнями реалізації: методичним, організаційним, практичним.

РОЗДІЛ III. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ М. РІЧМОНД У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1. Соціально-педагогічні погляди у науково-практичних поглядах М. Річмонд

Аналіз науково-практичної спадщини Мері Еллен Річмонд та інших джерел дозволив визначити наявність освітньої складової її діяльності, яка реалізовувалась як на рівні роботи з клієнтами, так і на рівні навчання благодійних працівників. Відповідно, внесок вченої у сферу освіти є дуже вагомим, адже її бачення змінило підхід до професії як такої та заклало основу для підготовки професіоналів у сфері філантропії (а потім і соціальних справ) у всьому світі. Соціально-педагогічний зміст ми розглядаємо за двома векторами. По-перше, у підготовці кадрів у сфері благодійництва є соціально-педагогічний зміст. Другий – соціально-педагогічні основи в роботі з клієнтами, які опинилися у складній життєвій ситуації.

Перший вектор соціально-педагогічного змісту. Зауважимо, що дослідниця була лідером у питаннях фахівця та професіоналізму як співробітників, так і волонтерів благодійних, а згодом і державних установ. Так, у своїй праці «Потреба в навчальній школі прикладної філантропії» (1897 р.) Мері Еллен Річмонд порушила дискусійне питання про необхідність освіти в галузі філантропії та підготовки професіоналів. Вона сформулила думку двох таборів один твір «школа підготовки професіоналів неможлива, поки ми не сформуємо професійний стандарт. На думку інших експертів, неможливо сформулювати професійний стандарт, поки у нас не буде практичної школи» [28, с. 99–100]. Сам дослідник був прихильником думки, що спочатку необхідно створити школу для підготовки фахівців у сфері благодійності, а потім створювати стандарти професії. Зрештою, маючи певну практику у філантропії, можна розшифрувати певні закономірності та критичну спрямованість. Це досягнення вважається історично значущим

[55], поклавши початок складній підготовці соціальних працівників.

Основні уроки, які Мері Еллен Річмонд засвоїла зі своєї взаємодії із Зілпою Сміт, полягають у тому, щоб уникати використання поверхневих ярликів «гідний»/«негідний», ретельно «розслідувати» справу клієнта, вести систематичні записи та обмінюватися ідеями між співробітниками регулярні засідання асоціації. На формування світогляду Мері Еллен Річмонд великий вплив зробив її колега Амос Уорнер (1861-1900), випускник Університету Джона Гопкінса, впливовий економіст, професор, громадський діяч, який до 1891 року обіймав посаду генерального секретаря Балтіморської ради. фундамент. , а потім очолив благодійну організацію у Вашингтоні [25; 29, с. 1272–1273].

Відмінною рисою роботи Мері Еллен Річмонд є те, що її аналіз робіт інших дослідників – щоденників роботи та супервізії дозволив сформулювати певні вимоги до роботи соціальних працівників у вирішенні кризових ситуацій. Журнал, що описує «історію соціального маніпулювання» (сьогодні це особиста справа клієнта) допомагає підкреслити унікальність роботи між клієнтом і професіоналом.

На думку М. Целіх, Ю. Пашенко, які досліджували перспективу професійної освіти в роботі дослідника, основними елементами теорії професійної освіти є [19] (за теоретичною моделлю О. Д. Федотової) виділяють: гносеологічну теорію реалізму; індивідуальний підхід до надання соціальної допомоги; надання соціальної допомоги є освітньою діяльністю.

Ми згодні з цим баченням і розвиваємо його. Зокрема, під час наукового аналізу виявлено, що ключовими цінностями, які необхідно було сформулювати під час навчання соціальних працівників, були повага до особистості; правильна благодійність; дружелюбність, саморозвиток, передбачуваність.

На думку Мері Елен Річмонд, найуспішнішою практикою соціальної

роботи є заохочення до дії та підтримка, забезпечення максимально повної участі клієнта у всіх програмах; використовувати навичку повторення; іноді повинні бути попередження; потрібна дисципліна; завжди має бути пряма думка за думкою. Слід зазначити, що погляд дослідника на фахівця із соціальної роботи пройшов певну еволюцію – від спеціаліста з дружніми намірами до підготовленого високопрофесійного соціального працівника з доброзичливим ставленням до клієнта.

Одна з цілей Мері Еллен Річмонд, як зазначено в її працях, полягала в тому, щоб ретельно розмежувати соціального працівника, якого вона вважала людиною з цінними навичками розвитку людських стосунків, і звичайною людиною, яка принесла переваги (працівник ресурсів) [61].

Дослідження та аналіз робіт "Що таке соціальна робота?" Презентація», «Соціальний аналіз», «Добрий сусід», «Форсайт». Газети та адреси. Мері Е. Річмонд» інших, дозволив висвітлити особистісні та професійні якості, якими має володіти соціальний працівник, уточнила дослідник. Відзначимо такі особистісні якості: доброзичливість, яка виражається в доброзичливому ставленні до клієнта; співчуття і милосердя; надійність; щирість; терпіння; мужність; рішучість; винахідливість; влада, отримана в роботі з клієнтом і виявляється через особистий вплив на клієнта; бажання вчитися та навчати інших [26, с. 6–108; 27, с. 80–183].

На думку Мері Еллен Річмонд, найуспішнішою практикою соціальної роботи є заохочення до дій і підтримка, забезпечення максимально повної участі клієнта у всіх програмах; використовувати навичку повторення; іноді повинні бути попередження; потрібна дисципліна; це завжди має бути пряма думка за думкою. Слід зазначити, що погляд дослідника на соціального працівника набув певного розвитку - від експерта з дружніми намірами до підготовленого високопрофесійного соціального працівника з доброзичливим ставленням до клієнта.

Одна з цілей Мері Еллен Річмонд, як зазначено в її працях, полягала в

тому, щоб ретельно розмежувати соціального працівника, якого вона вважала людиною, що володіє цінними навичками розвитку міжособистісних стосунків, і звичайною людиною, яка принесла користь (працівнику ресурсів) [261], був з іншими, але не мав спеціального вміння чи підготовки в цій галузі.

Дослідження та аналіз робіт "Що таке соціальна робота?" Вступ, «Соціальний аналіз», «Добрий сусід», «Форсайт». Газети та адреси. Мері Е. Річмонд» дозволили іншим висвітлити особисті та професійні якості, якими повинен володіти соціальний працівник, констатувала дослідниця.

Розглянемо такі особистісні якості: доброзичливість, що виражається в доброзичливому ставленні до клієнта; співчуття і милосердя; надійність; щирість; терпіння; мужність; рішучість; винахідливість; сила, отримана від роботи з клієнтом і виявляється через особистий вплив на клієнта; бажання вчитися та навчати інших [27, с. 6–108; 28, с. 80–183].

Дослідниця порушила проблему самодіагностики та самовизначення соціальних працівників, яка отримала подальший розвиток у світових теоріях соціальної роботи та була використана при створенні етики соціального працівника.

Дуже важливим є бачення Мері Елен Річмонд перших шкіл, організованих за участю державних і приватних благодійних організацій міста, щоб учні могли спостерігати та брати участь у справжніх справах милосердя під щоденним наглядом своїх інструкторів.

Важливим соціально-педагогічним аспектом було керівництво. На думку вченого, ці курси мають починатися із загальних основ, а потім мати спеціалізацію.

Його обсяг відрізнявся від вузькоспеціалізованих шкіл [17; 10; 28], яка привчала соціальних працівників лише до виконання певних завдань. Основними в такій ситуації були:

- а) навички збору та організації інформації для проведення аналізу;

б) навички прогнозування, які дозволяють соціальному працівнику зрозуміти, куди і як рухатися у вирішенні проблеми;

в) навички планування та реалізації співпраці.

Аналізуючи роботу дослідниці, ми з'ясували, що соціальний працівник мав оволодіти певними знаннями та навичками, які допомагали ефективніше виконувати роботу, а також бути готовим до відкриттів та отримання нових знань від клієнтів (наприклад, цікаві економічні системи, щоб заощадити гроші).

Збірник предметів за напрямками, де повинен володіти знаннями та навичками соціальний працівник:

- поле кохання;
- виховна (донести дитині чи дорослому певну інформацію, можна сказати, що соціальний працівник працював вчителем з різних джерел);
- медицина (особиста гігієна, гігієна побуту, симптоми хворобливого процесу);
- правовий і правовий;
- фінансово-економічні (як розрахувати бюджет, де заощадити, де відкласти тощо);
- розумне харчування (як годувати дітей різного віку, як смачно і просто готувати тощо);
- галузь психології та дефектології;
- розваги (наприклад, як розважатися вдома за допомогою ігор. На думку дослідника, кожен повинен навчитися отримувати задоволення від зворушливої літератури, музики чи ігор, уміти організувати відпочинок);
- морально-етичний.

Варто підкреслити визнання авторки за її підтримку та співпрацю з відомими вченими Північно-Західного університету, кафедри історії Вассара, Кембриджського університету (Массачусетс) та дослідницьких відділів шкіл громадянської та гуманітарної освіти в Чикаго, Соц. Робота в

Бостоні та Філантропія в Нью-Йорку [28] , що дозволяє врахувати прямі зв'язки з галузями та сильними сторонами соціальних і гуманітарних наук. До відкриття Школи соціальної роботи в Нью-Йорку дослідниця отримала звання доктора «Honoris Causa» в 1921 році в Сміт-коледжі, найважливішому жіночому коледжі Сполучених Штатів [29]. З 1898 р. курси були короткими, з 1904 р. почалося річне навчання, а з 1911 р. термін навчання збільшився до двох років.

Підготовка спеціалістів була різноманітною – це могли бути нерегулярні лекції, регулярні тренінги, консультації з більш досвідченими соціальними працівниками та керівниками благодійних організацій, кількатижневі курси, конференції різного рівня, де можна було обмінятися досвідом та послухати більш досвідчених колеги по роботі. Цей перелік не є вичерпним, але водночас він є хорошою ідеєю для професійної освіти сучасних соціальних працівників, соціальних педагогів та волонтерів.

У процесі дослідження виникла ідея організувати літній табір для соціальних працівників, або кількатижневу школу, куди могли б прийти соціальні працівники з різних куточків України з невеликим досвідом роботи, а досвідчені фахівці виступали б інструкторами та наставниками. .

Зокрема, зазначимо, що в сучасному українському розвитку вищезазначений комплекс є актуальним для підготовки нових спеціалістів за професією – молодіжний працівник, який нині реалізується у взаємодії держави та громадських інституцій і практично не реалізується у вищих навчальних закладів. Це означає для університетів, нові можливості для розширення спеціальностей, а для громад – отримати якісно підготовлених фахівців для роботи в молодіжній сфері.

Ще одна подія, яка створює величезний виклик, — це пандемія (наразі це коронавірус). Як трансформувати спеціальність? Що в такому надзвичайному стані додати вчителям до програми підготовки фахівців соціальної сфери?

Педагогічний аспект доцільно відзначити при відвідуванні дитини, яка з певних причин не може навчатися в школі (наприклад, через хворобу). На думку Мері Річмонд, має бути «запрошений учитель-соціальний консультант, який має досвід роботи в класі» [26, с. 195–200; 295]. Завдання такого працівника – змінити життя дитини. Для цього найчастіше використовуються такі методи: застосування особистого впливу, завоювання співпраці батьків, звернення за порадою та допомогою до медичних та когнітивних експертів, звернення за допомогою до різних соціальних установ, використання регіональних служб, зміна дитини .

Інша стратегія педагогічного змісту. У роботі з користувачами послуг Мері Елен Річмонд рекомендувала використовувати підхід кейс-роботи, який включає: аналіз поточної ситуації; формулювання «діагнозу» кризової ситуації; виконувати переговори з усіма членами сім'ї, особливо щодо їх участі у вирішенні поточної ситуації та складання плану допомоги; поетапне впровадження визначеного плану з регулярним моніторингом прогресу.

Мері Елен Річмонд звернула увагу соціальних працівників на ключові аспекти, в тому числі на максимальне використання різних форм допомоги перед наданням матеріальної допомоги. Основним завданням було змінити життя клієнта, найважливішим інструментом був тренінг особистості, в процесі якого реалізується двосторонній підхід: на благо особистості та суспільства.

Різні дослідники, аналізуючи творчість Мері Елен Річмонд, відзначають, що наукові результати дослідниці тісно пов'язані з теорією психоаналізу та біхевіоризму [14; 16; 20]. А. О. Холостова назвала теорію вченого морально-медичною теорією [16; 18], Весна Лескошек – психоаналітична теорія [25, с. 14].

Відповідно до методу кейсів Мері Еллен Річмонд, для сімей були рекомендовані наступні теми для розвитку важливих знань і навичок для

зміцнення сім'ї: організація дому для бідної людини; глава сім'ї як громадянин, працівник, чоловік і батько; дружина як домогосподарка; сімейне оздоровлення та відпочинок; вартість і принципи збереження; принципи ефективної допомоги [17, с. 16–21].

Освіта вдів. Вид набуття вдовами знань, а також формування вмій і навичок відбувалося на основі аналізу сімейних ситуацій. Найпопулярнішими були: навчання гігієні та домашньому господарству (прибирання, шиття тощо); освіта в галузі харчування та кулінарії (наприклад, дієтологія); фінансова грамотність; аспекти догляду за дитиною та виховання (наприклад, дієта та меню дитини, як доглядати за новонародженим) тощо. [275, с. 32-74].

У своєму дослідженні «Дослідження дев'ятсот вісімдесяти п'яти вдів» Мері Еллен Річмонд, аналізуючи повсякденне життя та побут вдів, також відзначила протести клієнток, коли останні частково відмовлялися від допомоги та вимагали повної підтримки з боку громади або благодійної організації.

Соціально-педагогічний аспект соціальної роботи з дітьми стосувався розвитку та виховання особистості за такими напрямками: інтелектуальний розвиток; Особиста гігієна; чистота і порядок у просторі / місці проживання (гігієна проживання) / ведення домашнього господарства; виховання моральних якостей (наприклад: у кожного свої речі, чи красти недобре, формування моральних норм) [275, с. 35]; трудотерапія

Зокрема, зауважимо, що плани та рекомендації Мері Елен Річмонд щодо навчання різних категорій клієнтів мали спільну тематику, тобто.

- формування та зміна особистісних цінностей;
- зміна свідомості;
- корекція сенсу життя;
- корекція способу життя;
- виховання певних рис характеру (наприклад, самостійності,

відповідальності, почуття власної гідності);

- ділитися конкретною інформацією та переробляти її у формі знань;
- оволодіти певними вміннями та навичками (читання, письмо).

Дослідниця вважала велике значення впровадження нововведень/інновацій при роботі з клієнтом або сім'єю, що опинилися у складній ситуації. Наприклад, якщо говорити про навчання в області кулінарії, то нові страви вводяться по черзі (на сьогодні одна, на завтра інша і так далі).

У навчанні та зміні проблемних ситуацій дуже важлива частота зустрічей між клієнтом і соціальним працівником. Таким чином, організовані відвідування сімей, де були проблеми з гігієною та господарюванням, допомогли змінити цю ситуацію на краще, незалежно від того, планове чи позапланове відвідування.

Під час дослідження ми виявили основні методи, які згадував у своїх працях дослідник і пропонував використовувати:

- корекція поведінки (уроки гігієни, уроки бесіди, навчання готувати чи прибирати, на власному прикладі (шляхом запрошення клієнтів додому, особисто-профілактична робота);

- корекція мислення при заміні стереотипів, схем мислення та уявлень про життя, сім'ю, роботу, суспільство тощо. (пропозиції, лекції, бесіди, читання та обговорення літератури, розгляд репродукцій та обговорення їх, походи до театру чи музею, релігія, громадська думка) [2; 14; 22; 23, 27; 28];

- мотивація змін (метод непрямого впливу та метод прямого впливу).

Вони взаємопов'язані та ефективно працюють у партнерстві.

«Працівники благодійної організації повинні довести вдові, що розраховувати на благодійні виплати вкрай нерозумно. Вони повинні дати цій матері нове бачення її важливої ролі у виправленні сімейного благополуччя, дати їй сміливість усвідомити свій внесок у вирішення проблеми, розуміння свого місця. Це місце і роль усвідомлюється не тільки

в контексті речей, а й у її діях. Для всіх нас він стає простим інструментом і чи не найважливішим у розвитку індивідуалізму» [24, с. 100-190]. Ця цитата вказує на те, що соціальні працівники повинні розвивати у клієнта рішучість змінити своє життя та змінити складні ситуації.

У навчанні та зміні проблемних ситуацій дуже важлива частота зустрічей між клієнтом і соціальним працівником. Таким чином, організовані відвідування сімей, де були проблеми з гігієною та господарюванням, допомогли змінити цю ситуацію на краще, незалежно від того, планове чи позапланове відвідування.

Під час дослідження ми виявили основні методи, які згадував у своїх працях дослідник і пропонував використовувати:

- корекція поведінки (уроки гігієни, уроки бесіди, навчання готувати чи прибирати, на власному прикладі (шляхом запрошення клієнтів додому, особисто-профілактична робота);

- корекція мислення при заміні стереотипів, схем мислення та уявлень про життя, сім'ю, роботу, суспільство тощо. (пропозиції, лекції, бесіди, читання та обговорення літератури, розгляд репродукцій та обговорення їх, походи до театру чи музею, релігія, громадська думка) [9; 14; 23; 27, 24; 28];

- мотивація змін (метод непрямого впливу та метод прямого впливу). Вони взаємопов'язані та ефективно працюють у партнерстві.

«Працівники благодійної організації повинні довести вдові, що розраховувати на благодійні виплати вкрай нерозумно. Вони повинні дати цій матері нове бачення її важливої ролі у виправленні сімейного благополуччя, дати їй сміливість усвідомити свій внесок у вирішення проблеми, розуміння свого місця. Це місце і роль усвідомлюється не тільки в контексті речей, а й у її діях. Для всіх нас він стає простим інструментом і чи не найважливішим у розвитку індивідуалізму» [27, с. 100-190]. Ця цитата вказує на те, що соціальні працівники повинні розвивати у клієнта рішучість змінити своє життя та змінити складні ситуації.

Таким чином, резюмуємо, що в науково-практичній спадщині Мері Еллен Річмонд присутній соціально-педагогічний зміст, який у дослідницькому процесі було класифіковано за двома основними векторами.

Перший вектор - це соціально-педагогічний зміст роботи з клієнтами, який включає:

- набір тем, де клієнти повинні володіти знаннями та навичками, щоб змінити власну ситуацію та напрямок життя (у цьому проявляється принципова позиція дослідника щодо надання допомоги – перевага використання різноманітних форм підтримки клієнта над послугою матеріальна допомога);

- освітні програми та рекомендації для навчання різних категорій клієнтів (всі програми містять спільні елементи: формування та зміна особистісних цінностей; зміна свідомості; корекція змісту життя; корекція способу життя; навчання певним рисам характеру; надання актуальної інформації). та його подання у формі знань, оволодіння певними вміннями та навичками);

- основні методи впливу: корекція поведінки (курси гігієни, навчання готувати чи прибирати, метод подачі власного прикладу (наприклад, запрошення клієнтів додому); корекція мислення, тобто зміна стереотипів, установок і клієнта. ставлення до ситуації (через пропозиції, лекції, бесіди, читання та обговорення літератури, розгляд репродукцій та обговорення їх, походи в театри чи музеї, переконання, за допомогою громадської думки); спонукання до змін (непрямий метод впливу). про зміну ситуації клієнта - вплив на оточення, зміна соціального оточення, прямий метод - пропозиції, рекомендації, переконання як метод спонукання клієнта прийняти необхідні рішення і вжити заходів для поліпшення свого становища).

Другий вектор – соціально-педагогічний зміст у підготовці фахівців благодійної сфери та аспекти професійної освіти соціальних працівників. Результати наукового пошуку приводять до твердження, що у власності

Мері Елен Річмонд є:

1) освітні цілі (підготовка персоналу в благодійному секторі, який потім вплине на зміни в житті клієнта і тим самим трансформує суспільство);

2) принципи виховання (індивідуальність, професіоналізм, результативність, практичність);

3) зміст освіти (від загальних основ до спеціалізації; набір предметів різних галузей, де соціальні працівники повинні володіти професійними знаннями (благодійність; освіта (навчання дитини чи дорослого певним); охорона здоров'я (особиста гігієна, гігієна побуту, симптоми захворювання тощо); правова та законодавча сфери; фінансово-економічні (як розрахувати бюджет, де заощадити тощо); дієта (як годувати дітей різного віку, як смачно і просто готувати); психологія та дефектологія; зона відпочинку (як розважитися вдома за допомогою ігор, літератури, музики); етична та моральна сфера);

4) форма навчання (групова та індивідуальна робота, семінари, курси, керівництво та інструктаж, вправи тощо);

5) ключові компетенції соціальних працівників: здатність/навички збирати та систематизувати інформацію для визначення «соціального діагнозу»; навички прогнозування, які б дозволили соціальному працівнику зрозуміти, що і як робити при вирішенні проблеми; компетентність/навички в плануванні та виконанні співпраці.

У процесі дослідження з'ясувалося, що соціально-педагогічний зміст у підготовці фахівців у сфері благодійності та аспекти професійної освіти соціальних працівників розглядалися різними дослідниками, а соціально-педагогічний зміст у роботі з клієнтами майже не розглядався.

3.2 Можливості використання досвіду М. Річмонд у практиці соціальної роботи

Сучасна реальність українського суспільства, яке перебуває в стадії

змін, створює виклики для соціальної сфери, які потребують важливих трансформацій та глобальних рішень. Серед найактуальніших викликів можна виділити: тривалий збройний конфлікт (операція Об'єднаних сил на Донбасі та анексія Криму), війна і, як наслідок, робота з солдатами та тривала та складна реінтеграція внутрішньо переміщених осіб; реформи, які іноді починаються, а іноді руйнуються; відсутність стабільності у зовнішньоекономічному векторі в Україні (коливання між проєвропейською та проросійською політикою); трудова міграція молоді до країн Європи; процес децентралізації та мобілізації громад через самоврядування; перетворення українських міст на комфортні міста для проживання всіх (розумні міста – наприклад, Вінниця, Івано-Франківськ та інші); пандемія коронавірусу та інших смертельних захворювань, що призводить до зменшення здорового населення тощо. Для детального уявлення про перспективи впровадження аспектів науково-практичної спадщини Мері Елен Річмонд у сучасну українську суспільну сферу ми звернулися до основних нормативно-правових актів та дослідників, які працюють у цій сфері.

У сучасних умовах робота Мері Елен Річмонд набуває нового значення, адже в усьому світі йдеться про інклюзивні простори та середовища та максимальну індивідуалізацію у роботі з клієнтами. У таких ситуаціях соціальні працівники та вчителі, які готують професіоналів у соціальній сфері, стикаються з новими викликами, які потребують минулого досвіду та планування на майбутнє.

Тому процес професійної підготовки психологів, фахівців у сфері освіти та соціальної роботи має включати навчання в роботі «Що таке соціальна робота?» (у списку рекомендованої до читання літератури).

Сучасних соціальних працівників навчають різноманітним методам планування та допомоги, радять враховувати індивідуальний підхід до клієнта. У своїх працях Мері Еллен Річмонд наголошує на цьому та пояснює

цей принцип.

Результати представленої магістерської роботи рекомендовано використати для оновлення змісту освітніх програм підготовки соціальних працівників та соціальних педагогів. Подібний досвід ми маємо у розробці навчальних програм за напрямом «Соціальна робота з різними клієнтськими групами» та «Історія та теорія соціальної роботи» для студентів бакалаврат (Додаток А).

Окремі пункти та додатки можуть бути використані як матеріал для підготовки до різних видів навчання та для проведення навчальних курсів для соціальних працівників та соціальних педагогів онлайн та офлайн. Так, наприклад, ми провели бінарне заняття з дисципліни «Методики соціальної роботи з дітьми та молоддю в зарубіжних країнах». Заняття включало теоретичну складову та практичні заняття по роботі з клієнтами. (Додаток Ж).

Метою заняття було визначено: познайомити студентів з методом кейс-роботи, заснованим на теорії соціальної роботи Мері Еллен Річмонд, та розвинути навички його застосування.

Завдання уроку були такими:

1. Ознайомити студентів з короткою біографією дослідника та умовами виникнення методу.
2. Розкрити принципи методу «кейс-робота».
3. Розвинути навички проведення інтерв'ю та формулювання плану виходу клієнта з кризової ситуації відповідно до запланованих умов за методикою «кейс-робота».

Під час заняття учні ознайомилися: з біографією Мері Елен Річмонд; умови формулювання кейс-методики; принципи соціальної роботи тощо. У практичній частині заняття студенти отримали зразки інтерв'ю та проблемні ситуації клієнта, а в рольовій грі відпрацьовували навички проведення інтерв'ю та планування подальших дій, створення списку тем для

потенційної співпраці. Обрані студентами практичні ситуації були описані на основі реальних особистостей, що дозволило наблизити учасників до сучасної практики соціальної роботи; адже їм довелося швидко ознайомитися з нормативно-правовою базою, проаналізувати питання співпраці. План роботи з сім'єю включав діагностичну, прогностичну, консультаційну, захисну, профілактичну, соціально-організаційну складові. Наприкінці заняття учасники мали змогу сформулювати самостійний приклад життєвої ситуації отримувача послуг та розробити запитання для інтерв'ю. Таким чином урок відпрацьовував професійні навички та розвивав критичне та творче мислення.

Крім того, рекомендуємо при втіленні ідей і практик дослідника звернути увагу на можливість створення школи (як у науково-практичній спадщині Мері Елен Річмонд), де будуть працювати новоспечені професіонали соціальної сфери. можливість отримати знання та обмінятися досвідом з експертами в цій галузі.

Ми проаналізували різноманітні освітні заходи та курси громадських організацій та університетів за останні 2 роки та знайшли декілька схожих шкіл. Наприклад, Зимова та літня школа для майбутніх соціальних працівників та психологів від ОБСЄ в Україні (2020) [29], Літня школа для майбутніх соціальних працівників та психологів від ОБСЄ в Україні (2019) [8], Школа соціальної роботи (РСП) імені професора Володимира Полтавця, який кілька років керував літніми школами підготовки соціальних працівників наприкінці 1990-х – на початку 1990-х) [20], флагманської школи «Школа соціальних знань» факультету соціальної та психологічної освіти Умані. ДДПУ імені Павла Тичини [21]. Існують структури, які організовують вузькоспеціалізовані школи, наприклад: Поглиблений курс «Основи соціальної роботи з сім'єю та дітьми» від МГО.

«Міжнародний центр розвитку та лідерства» [8], «Школа соціальної роботи» в обласному центрі соціального обслуговування (надання

соціальних послуг) у Смілянському районі (діє декілька років) [208], в обласному центрі с. соціальні послуги мешканців Солом'янського району [?] школа підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня соціального працівника [25], кафедра соціального лідерства кафедри соціальної реабілітації та кафедра соціальної педагогіки факультету психології КНУ імені Тараса Шевченка [27].]. Водночас ці школи не покривають усіх потреб соціальних працівників в Україні.

Значний науковий матеріал дозволяє охарактеризувати сучасне українське суспільство з точки зору вирішення проблем молоді. Так, соціологічні дослідження «Молодь України – 2015» [17] засвідчила наявність певних проблем, а саме: (наведемо ТОП-5): відсутність власного житла, обмеженість фінансів (особливо щодо частини витрат на розваги та подорожі), непраця за фахом, проблеми з набору за фахом, не випадково державні пріоритети у плануванні політики – це ті пріоритети, які мають бути, на думку молоді. В Україні було проведено низку програм для підвищення обізнаності та мобілізації молоді до участі у реалізації молодіжної політики в державі та вирішення деяких проблем цієї групи.

Крім того, розглянемо пріоритети державної політики у сфері молоді за даними двох проведених досліджень. У 2015 році серед пріоритетних напрямків, на думку молоді, були (ТОП-5): спортивні заходи (15%), підтримка талановитої молоді (19%), пропаганда здорового та безпечного способу життя серед молоді (17%), формування націоналістична молодь (11%), зростання робочих місць і самозайнятість (10%). А мало бути більше, на думку молоді: сприяння працевлаштуванню та самозайнятості (49%), сприяння житлу для молоді (46%), підтримка талановитої молоді (46%), пропаганда здорового та безпечного способу життя серед молоді. осіб (44%), підтримують молодь, яка перебуває у складних життєвих обставинах (39%). Як видно з дослідження, у 2015 році було важливо, щоб молодь подбала про свої базові потреби та створила умови з боку держави для можливостей

самозабезпечення та розвитку особистості. Згідно з опитуванням 2019 року, серед ТОП-5 пріоритетів державної політики у сфері молоді: підтримка талановитої молоді (51,3%), поширення здорового та безпечного способу життя (49,7%), допомога у забезпеченні житлом молоді (36,7%), сприяння економіці та самозайнятості (35,6%), розвиток молодіжної інфраструктури, особливо молодіжних центрів (26,9%). Відповідно, ми можемо оцінити позитивну динаміку змін і зростання. Враховуючи звіт проекту «Молодіжна політика в Україні: аналітика, політика, практика» (молодіжна екосистема), оприлюднений у 2020 році, подано інформацію про досвід реалізації молодіжної політики в Україні та перелік найкращих молодіжних проєктів за останній час. років. [8]. Ми вважаємо, що позитивні результати дослідження зумовлені як зміною державної політики, так і залученням молоді до державної політики.

Результати аналізу наукових джерел, отримані в процесі дослідження, були використані при розробці та реалізації навчальних програм у 2016-2018 роках у співпраці з Фондом Громади.

Навчання пройшли понад 150 осіб. Так, у таборі 2017 року, де учасниками були підлітки, старшокласники, студенти та студенти першого курсу, використовувалися принципи соціальної роботи Мері Елен Річмонд, формальні елементи та методи навчання тощо. при створенні навчального плану.

І в 2018 році на літньому таборі серед учасників були представники управлінь молоді, спорту та культури з різних куточків Київщини, активісти громадських організацій. Основними запитам учасників, з якими працювали тренери, є можливості та інструменти розвитку молоді та способи залучення молоді до громад. Під час тренінгу розвивалися знання та навички з комунікації, вирішення конфліктів, планування та організації різноманітних заходів. Програма тренінгу базувалася на ідеях Мері Елен Річмонд, таких як індивідуальний підхід, повага до особистості, розкриття

потенціалу учасника, активізація дій у власному, рівноправному середовищі. Наприкінці табору учасники підготували перелік рекомендованих дій та заходів, які варто реалізувати для молоді як у навчальних закладах, так і в громадах.

Питання місцевого розвитку молоді зростає з важливістю розвитку громади, вирішення місцевих проблем та потенціалу розвитку населення, де одним із пріоритетів є розвиток потенціалу території, в тому числі через розвиток молоді. Така можливість реалізується при створенні молодіжних рад при органах місцевого самоврядування. Таким чином, фактичний зміст есе може бути корисним експертам у процесі розробки цієї стратегії.

Крім того, варто зазначити, що аспекти теорії та практики соціальної роботи Мері Елен Річмонд повністю інтегровані в стратегію роботи молодіжних центрів з молоддю на місцевому рівні, наприклад, як це було під час консультації з фахівців молодіжного центру в дитячих містечках SOS при створенні плану заходів та форми роботи з молоддю Дарницького району м. Києва. У роботі обговорювалися етичні принципи соціальних працівників, методи впливу на особистість, рівень і порядок участі молоді та її оточення на основі підходів Мері Елен Річмонд. Крім того, зазначимо, що в роботі з представниками різноманітних громадських інституцій та благодійних організацій дослідниця звертається до теорії та практики активізаційного та мобілізаційного середовища людини.

Враховуючи вищезазначене, навчальний план містив такі предмети: Вступ до молодіжної політики та молодіжної роботи (Що таке молодіжна політика; Молодіжна робота та хто такий молодіжний працівник (молодіжна робота та молодіжний працівник як поняття); Філософія молодіжної роботи (молодіжне середовище, проблеми дорослішання та центр дорослих); Практика історії молодіжної роботи (сучасна філософія); Волонтер і молодіжний працівник, спільне та відмінне; Типи молодіжного працівника: волонтер, член громадської організації та працівник місцевої влади (вчитель

, працівник молодіжних центрів) Законодавство у сфері молодіжної політики (закон про/для молоді (Україна та світ); Права молоді; Молодіжна політика: ООН, Рада Європи, ЄС, Україна, регіон, муніципалітет Молодь проблеми та відносини з державою, муніципалітетами, структурами, Концепція неформальної освіти та її типи (політична, громадянська та інші види) Інструменти (інструменти, вирішення проблем, тренування, принципи переговорів та практичні навички; Теорія та практика реалізації інклюзивної політики; Методи навчання та розвитку особистості; Управління проектами; SMM; Як працювати над ідеями; Як продавати ідеї; управління молоддю; Послуги для молоді (волонтерство, уміння щось робити, соціальний захист тощо). Профілактика як метод (у тому числі фізіологічний, психологічний, психіатричний); Як створити громадську організацію, молодіжний центр, благодійний фонд тощо; Питання, пов'язані з молоддю в таких сферах: статеве виховання, гендерні відносини та дослідження, конфліктологія, проблеми залежності, спілкування та стосунки з іншими, булінг, працевлаштування, кризова робота; Дослідження (дослідження молоді: особливості та принципи; методи та види дослідження). За результатами проекту молоді люди, які повернулися до своїх міст та громад України та Литви, продовжили роботу у сфері молоді та мобілізації молоді

у своїх громадах. Фактично (на думку Мері Елен Річмонд) це забезпечило реалізацію принципу активної участі клієнта, який у сучасних умовах трансформувався в принцип роботи «для, з, про» - для молоді, з участь молоді, про молод.

У зв'язку з цим, тема волонтерства продовжує актуалізуватися в українському суспільстві, як серед молоді, так і серед інших груп населення. Під добровільною працею (волонтерством) розуміється добровільна безкорислива суспільно корисна праця. Його можуть виконувати як окремі особи, так і організації. Закон України «Про волонтерство» визначає його як

«добровільну неприбуткову громадську діяльність, яка здійснюється волонтерами шляхом надання добровільної допомоги (безоплатних робіт та послуг). Відповідно до цього закону волонтерство є формою благодійництва і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, благодаті та неприбутковості» [45]. Сюди не входить діяльність, яка здійснюється на основі родинних, дружніх чи сусідських відносин, що дуже логічно вписується в призму вчення Мері Елен Річмонд. Крім того, формування волонтерів у будь-якій організації сприяє збільшенню кількості послуг, що надаються, та кількості змін у житті отримувачів послуг. Більш того, в сучасних умовах усі громадські організації та державні органи вчать переводити роботу з волонтерами в системну форму, а не одноразову.

Особливої уваги заслуговує тематика волонтерства у сфері освіти, адже волонтерська допомога студентів, які навчаються у навчальному закладі, впливає на формування принципів, особистісних якостей особистості та побудову стратегії майбутнього життя (тобто відповідальне ставлення як до навколишнього середовища, так і до життя). У процесі громадської діяльності ми маємо досвід формування волонтерських груп у процесі роботи з молоддю, ми помічаємо, що етичні принципи соціальної роботи, описані Мері Елен Річмонд, як ніколи актуальні в сучасних реаліях, т.к. вони є основою роботи волонтерів. На нашу думку, важливо керуватися запропонованими дослідницею ключовими принципами соціальної роботи, які ми переносимо на сферу роботи з волонтерами. Важливий унікальний підхід, тому що кожен волонтер приходить в організацію і прагне допомагати іншим, виходячи з власних принципів і цінностей, має унікальний і неповторний досвід, а також володіє унікальними навичками і знаннями, які варто використовувати при реалізації кожного проекту. Відповідальний за волонтерів в організації повинен добре знати волонтера (його характер, звички, знання та навички в різних сферах, інтереси,

інформацію про його родину та інше, що зробить спілкування ефективнішим). Робота та спілкування з волонтерами мають бути постійними та регулярними, щоб організатори могли тримати своїх прихильників у курсі справ організації. Працюючи з волонтерами, важливо зосереджуватися на меті співпраці, оскільки ви знаєте, що люди приходять зі своїми власними цілями, а організації, куди вони приходять, мають власні цілі та завдання щодо залучення волонтерів. Додатковим міркуванням є повага до особистості волонтера, в тому числі шляхом зберігання будь-якої інформації про волонтера в організації. Винятком є випадки, які є правопорушеннями та підпадають під дію чинного адміністративного або кримінального законодавства. Вважаємо за необхідне наголосити, що важливо подавати інформацію про діяльність волонтерів у позитивному ключі – оприлюднення у ЗМІ у вигляді подяки за працю або при подачі заявки на конкурс у сфері благодійності. У роботі з волонтерами організаторам варто проявляти терпіння і милосердя, тому що є різні групи людей і є волонтери, які повинні всьому навчити і дати чіткі вказівки, як виконувати завдання. А є дуже «незалежні» волонтери, яким потрібно лише поставити проект і вони самі можуть залучити кошти та інструменти для його реалізації. При формуванні довгострокового партнерства з волонтерами слід застосовувати принцип планування та організації роботи з волонтерами. Дуже часто людина, яка приходить в організацію на допомогу за покликом серця, стає чудовим співробітником. Принцип збалансованості робочих місць може бути використаний для залучення необхідної кількості волонтерів на постійній або тимчасовій основі, а також при розподілі навантаження відповідно до можливостей волонтера. Принцип кооперативного ставлення означає, що підхід до роботи з волонтерами полягає в позитивному та рівноправному спілкуванні, де волонтер не розглядається як просто як розробник, але як активний учасник змін, реалізації проектів тощо. Зауважимо, що принцип щодо форми допомоги в

роботі з клієнтами можливий для трансформації при роботі з волонтерами. Наголошуємо, що в цьому випадку особа, відповідальна за волонтерів, має знати, яку допомогу, як, коли та з якою періодичністю вони можуть надавати. Слід враховувати, чи може волонтер надавати різні види допомоги (наприклад: проводити курси на певну тему та вести сторінку організації в соціальних мережах). У цьому сенсі важливо пам'ятати, що форми та допомога, яку можуть надавати волонтери, пов'язані з діяльністю організації, яка, на нашу думку, відповідає принципу унікальності роботи. Якщо організація бере участь у екологічних проектах, варто залучати як волонтерів осіб, які поділяють методи екологічного життя та можуть допомогти розробити цю стратегію.

Один із прикладів обміну знаннями та формування волонтерських навичок представлено у статті «Волонтерство як елемент формування активного громадянина. Соціальний тренінг» [22].

Принципи благодійної роботи з волонтерами у спадок Мері Еллен Річмонд можуть бути застосовані в сучасних умовах для розвитку громадянського суспільства та постійної роботи зі створення волонтерських груп у різних типах організацій. Так, для роботи волонтерів з учасниками бойових дій та їхніми сім'ями на основі досліджених джерел та спадщини Мері Еллен Річмонд розроблено декілька рекомендацій, які й досі є актуальними та можуть бути реалізовані соціальними працівниками в сучасних українських громадах:

1. Встановити зв'язок з військкоматом або органами місцевого самоврядування, відповідальними за списки військовослужбовців. Якісний зв'язок з командиром дозволяє мати інформацію про те, які учасники спільноти викликані / активовані.

2. Розробка рекомендацій для сімей військовослужбовців. Ці рекомендації стосуються осіб, які готуються до ротації в зоні бойових дій: опис поведінки в ситуації, якщо протягом певного часу не буде контакту з

рідними; опис теми для розмови коли зателефонують чи напишуть військовим і вкажуть, що варто/не варто говорити; перелік тем і питань, особливості написання постів військової тематики в соціальних мережах про Службу; список людей, з якими вони повинні мати резервні контакти або які вони можуть надати свої, щоб з ними можна було зв'язатися в екстрених випадках тощо.

3. Домовленість про регулярні зустрічі з родиною представника служби. Створення клубу підтримки.

4. Допомогти родині продумати та скласти список свят та їх організації та проведення. Важливо враховувати, як ці сімейні свята можуть бути реалізовані одночасно солдатом на службі та його родиною вдома (телефонний дзвінок, доставка посилок, доставка подарунків через волонтерів тощо).

5. Планування разом із родиною перших кроків для повернення бійця додому (після розряду чи заміни). При складанні плану варто враховувати дії, пов'язані з ресоціалізацією особистості: відновлення морально-психологічного стану військовослужбовця та його родини; адаптація до цивільного життя; медико-психологічне обстеження; відновлення соціальних відносин; працевлаштування; надати рекомендації щодо здійснення соціального забезпечення (різного роду виплати, надання довідок, отримання землі, до яких структур звертатися тощо); регулярні зустрічі з членами сім'ї разом і індивідуально - реальна підтримка сім'ї; надання переліку громадських організацій або організацій, які опікуються учасниками бойових дій та підтримують ветеранів.

Враховуючи практичний аспект магістерської роботи, окреслимо перспективи використання теоретичних і практичних аспектів соціальної роботи Мері Елен Річмонд в сучасних умовах української соціальної роботи.

На методичному рівні - використання ідей Мері Еллен Річмонд, які передбачають ефективні дії щодо заміни життєвої стратегії клієнта;

впровадження цілісної системи соціального захисту в умовах регіонального суспільства; застосування ідей дослідниці для концептуалізації розвитку молодіжної політики в Україні та запровадження такої професії як молодіжний працівник.

На організаційному рівні – організація соціальної роботи з різними групами клієнтів з індивідуальним підходом; проведення профілактичних заходів із сім'ями військовослужбовців; організація соціальної роботи з учасниками бойових дій та їх найближчим оточенням; підтримка та сприяння комунікації відділів із соціальної роботи з різними групами отримувачів соціальних послуг; формування соціальної кооперації; політика благодійництва в громадах; включення в навчальні програми матеріалу з досвіду роботи Мері Еллен Річмонд із соціальним середовищем клієнта тощо.

На практичному рівні – застосування кейс-методу; використання методичних надбань Мері Елен Річмонд в оцінці потреб отримувачів соціальних послуг; створення та популяризація практики соціальної роботи над проектами та проектами, що стосуються роботи з молоддю, молодіжної політики, діяльності благодійних організацій; впровадження комунікації між відділами та соціальної співпраці в процесі соціальної роботи в громаді з різними вразливими групами населення тощо).

Висновки до третього розділу:

Наявність соціально-педагогічного змісту у спадщині Мері Елен Річмонд є безперечно цінною. Визначаючи суть проблеми, науковий внесок у соціальну освіту та соціальну роботу висвітлюється у двох векторах. Перший вектор - соціально-педагогічні основи в роботі з клієнтами, які опинилися у складній життєвій ситуації: перелік сфер, де клієнти повинні володіти знаннями та навичками для зміни власної ситуації та життєвого напрямку; навчальні плани та рекомендації щодо навчання різних категорій клієнтів; основні методи впливу: корекція поведінки; корекція мислення;

заохочення до зміни). Другий вектор - соціально-педагогічний зміст фахівців у сфері благодійності та аспекти професійної підготовки соціальних працівників: освітні цілі (підготовка кадрів у сфері благодійності, які потім вплинуть на зміну життя клієнта і тим самим трансформують суспільство) ; принципи виховання (індивідуальність, професіоналізм, результативність, практичність); зміст освіти (від загальних базових елементів до спеціальної спеціалізації; перелік предметів/напрямків, де соціальні працівники повинні володіти професійними знаннями: форми навчання (групова та індивідуальна робота, семінари, курси, керівництво та наставництво, професійне навчання тощо); компетенції соціальних працівників (включаючи здатність/навички збирати та систематизувати інформацію для визначення «соціального аналізу» та навички прогнозування, які дозволять соціальному працівнику зрозуміти, що і як робити у вирішенні проблем, а також здатність/навички планувати та впроваджувати партнерства).

На основі досліджених наукових джерел, автор Мері Еллен Річмонд, ми розробили рекомендації, які відповідно до сучасних українських реалій мають впроваджувати соціальні працівники у громадах, де є чи були солдати, воїни та ветерани, щоб прискорити процес соціалізації, і досягти соціального благополуччя. Враховуючи досвід розробки навчальних курсів з дисциплін «Соціальна робота з різними групами клієнтів» та «Історія та теорія соціальної роботи» для студентів першого (бакалаврського) рівня навчання та проведення різноманітних видів занять для студентів згідно з другим (магістерський) рівень освіти, рекомендовано використовувати фактичний матеріал дипломної роботи при оновленні навчальних програм та лекційно-методичного матеріалу для підготовки соціальних працівників та педагогів різних навчальних закладів. Актуалізовано необхідність проведення кількадечної школи навчання соціальних працівників. Додатковим стимулом для розробки запропонованої стратегії є утворення

регіональних центрів та молодіжних центрів у громадах.

Крім того, було зазначено успішні приклади реалізації та адаптації автором есе до сучасних умов професійних поглядів і принципів Мері Елен Річмонд: у роботі з громадськими організаціями, у процесі навчання громадських активістів та представників робочої держави. структур. з молоддю, під час реалізації різного роду проектів з різними групами отримувачів соціальних послуг. Запропоновано можливі перспективи реалізації теоретичних і практичних аспектів соціальної роботи Мері Елен Річмонд в сучасних умовах української соціальної та молодіжної політики на методичному, організаційному та практичному рівнях.

РОЗДІЛ 4. ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вивчення науково-педагогічних джерел за темою дослідження дає змогу стверджувати, що Мері Еллен Річмонд була піонером у впровадженні методів роботи з клієнтами, а засновані на ній принципи та підхід були інноваційними для соціальної роботи в Сполучених Штатах наприкінці 19-го та на початку 20-го століть. У процесі дослідження були визначені основні групи клієнтів, з якими працювала і навчалася Мері Еллен Річмонд, а саме: сім'ї, що опинилися в скрутному становищі, вдови з маленькими дітьми, неповнолітні, інваліди, втікачі з сімей, нещодавні іммігранти, безробітні, жебраки. Виявлено, що соціальна робота з різними категоріями клієнтів проводилась на різних рівнях (індивідуальний, сімейний, локальний (громадський), місцевий, державний), де оточення відіграє ключову роль. Тому соціальний працівник повинен був навчити клієнта розвивати усвідомлені та всебічно контрольовані соціальні відносини. **На думку Мері Елен Річмонд, активне залучення оточення до вирішення кризової ситуації клієнта є запорукою його успіху в подоланні проблеми та зміні способу життя.** Допомога клієнтам різнилася за такими ознаками: форма допомоги (матеріальна та нематеріальна) та вектор допомоги (зовнішня державна та благодійна, зсередини – родина, друзі, колеги, громадські ресурси).

За результатами дослідження охарактеризовано переконання Мері Елен Річмонд щодо успішності роботи соціального працівника. У рефераті представлено авторський підхід до класифікації показників, які вплинули на успішність їхньої роботи, – дві групи показників: зовнішні та внутрішні.

Визначено та обгрунтовано соціально-педагогічний зміст роботи Мері Елен Річмонд (як у роботі з клієнтами, так і у підготовці соціального працівника).

Охарактеризовано та систематизовано діяльність благодійних організацій кінця XIX – початку XX ст. та виявлені проблеми з їх функціональністю; **Визначено вплив благодійних організацій на формування соціальної політики США в обраний період.**

У процесі аналізу першоджерел було виявлено три основні предметно-практичні лінії, на яких була зосереджена діяльність Мері Елен Річмонд: **людина** (її становлення в суспільстві і назад у суспільство), соціальний працівник (його професіоналізм і роль помічника в суспільстві), формування та адаптація фізичних осіб), діяльність благодійних організацій (які виступають помічниками у побудові відносин між особистістю та суспільством).

*Дані, які підтверджують результати дослідження. Практичне значення дослідження полягає в обгрунтуванні пропозицій **щодо використання продуктивних ідей Мері Елен Річмонд у роботі соціальних працівників, волонтерів, громадських діячів та інших спеціалістів, які працюють у спільнотах з різними категоріями отримувачів соціальних послуг; у розробці тренінгової програми «Власне та організаційне середовище, методи роботи з прихильниками організації» для керівників благодійних організацій у розвитку системної діяльності та в роботі з волонтерами організації. Фактичні матеріали можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів для розробки навчальних програм, оновлення змісту лекційних, семінарських і практичних занять з дисциплін «Історія та теорія соціальної роботи».***

«Методики соціальної роботи», «Методики соціальної роботи в зарубіжних країнах» для студентів першого (бакалаврського) рівня навчання за спеціальністю "Соціальна робота"; у процесі виконання учнями

різноманітних вправ; підвищувати професійну компетентність соціальних працівників, соціальних працівників, представників державних установ та інших фахівців соціальної сфери.

Результати досліджень, що доповнюють та розширюють існуючі наукові розробки. Джерелом дослідження є:

- праці Мері Еллен Річмонд: «Friendly Visiting among the Poor: A Handbook for Charity Workers» (1899), «The Good Neighbour in the Modern City» (1907), «A Study of Nine Hundred Eighty-five Widows» (1913), «Соціальний аналіз» (1917), звернення «Війна та сімейна солідарність» (1918), «Що таке соціальна робота?» (1915, 1922), звернення «Турбота спільноти з шлюбом» (1927), Посмертно

«Довгий погляд, збірка раніше опублікованих і неопублікованих нарисів і адрес Річмонда» (1930);

- опубліковані праці Мері Елен Річмонд у співпраці з Холлом Ф. С. «Дитячі шлюби» (1925) та «Шлюб і держава, засновані на польовому дослідженні поточного адміністрування шлюбного права в Сполучених Штатах» (1929), архівовано. у портфелі фонду Фонду Рассела Сейджа (Russell Sage Foundation) у Нью-Йорку;

- інтерпретаційні джерела – статті, рецензії, відгуки та критика зарубіжних і вітчизняних дослідників, присвячені теоретичним і практичним аспектам соціальної роботи у спадщині Мері Елен Річмонд;

- нормативно-правові документи, що регламентують соціальну діяльність та діяльність благодійних організацій у соціальній сфері України.

Нові дані, що виявлені в процесі дослідження. Здійснено комплексне дослідження теорії та практики соціальної роботи у спадщині Мері Елен Річмонд на основі маловідомого та раніше невідомого фактичного матеріалу; з'ясовано основні аспекти формування уявлень про соціальну роботу у спадщині Мері Еллен Річмонд (виховання в сім'ї, отримання домашньої та середньої освіти, самонавчання та самоосвіта, робота в благодійних

установах різного рівня та викладання, вплив наставників і сучасників дослідника); соціологічний зміст творчості Мері Елен Річмонд визначений; описано умови ефективності соціальної роботи в теорії Мері Елен Річмонд; розкрито основний предмет і напрямки діяльності, на яких зосереджувався активізм Мері Елен Річмонд: людина (перебування в суспільстві та повернення до суспільства), соціальний працівник (професіоналізм і роль помічника у становленні та адаптації особистості), діяльність благодійних організацій (побудова взаємовідносин особистості та суспільства); запропоновано класифікацію рівнів соціального оточення клієнта (при соціальних послугах) та порядок їх участі у вирішенні кризової ситуації при реалізації міждисциплінарної комунікації та соціальної співпраці; з'ясовано можливості та перспективи використання ідей Мері Елен Річмонд у сучасній соціальній роботі в Україні на різних рівнях (методологічному, організаційному, практичному); подано характеристику понять «клієнт», «кейс-робота», «соціальний аналіз» у теорії Мері Елен Річмонд; отримали подальший розвиток: фундаментальні положення щодо становлення та розвитку теорії соціальної роботи в США наприкінці XIX – на початку XX ст.; хронологія життя та творчості Мері Елен Річмонд: допрофесійний етап (1861–1887), етап професійного становлення (1888–1900), етап професійного авторитету (1901–1928); вимоги до особистості соціального працівника та професійної підготовки; практика роботи благодійних організацій та їх вплив на формування соціальної політики в США в досліджуваний період.

\

ВИСНОВКИ

1. У процесі дослідження наукових джерел проведено аналіз факторів, що вплинули на становлення соціальної роботи в США кінця XIX – початку XX ст. Можна виділити культурні, політико-економічні та галузеві фактори. Під впливом цих факторів відбувався розвиток соціальної роботи: від цілеспрямованої нерегульованої та несистематичної філантропії громадських, релігійних і приватних організацій вона змінилася на організовану роботу, засновану на організованих громадських програмах і законах американського суспільства.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити соціокультурні та професійні чинники у формуванні поглядів Мері Елен Річмонд щодо особливостей соціальної роботи в США кінця XIX – початку XX ст. Відповідно виявлені фактори поділяються на такі групи: соціокультурні (біженство та еміграція, рухи за права, протестантизм тощо); політико-економічні (спадщина президентів різних періодів, що стало передумовою для народження різноманітних теорій; військові дії всередині країни та за її межами; наслідки другої промислової революції; бурхливий розвиток американського капіталізму та ін.); професійний (робота в різних організаціях соціального спрямування, співпраця з сучасниками - науковими опонентами та сподвижниками). Виявилось, що вказані чинники, з одного боку, стали передумовою формування особистості Мері Елен Річмонд, а з іншого – сприяли формуванню її принципів і поглядів щодо розвитку соціальної роботи, тобто. розуміння та впровадження

методів «кейсу» та «соціального аналізу».

2. Систематизовано та аргументовано життєвий шлях та професійну діяльність Мері Елен Річмонд: перший етап (1861–1887) – допрофесійний; другий етап (1888–1900) – підвищення кваліфікації; третій рівень (1901–1928) – професійний авторитет. Вибір часової межі періоду зумовлювався наступними критеріями — роками життя дослідника; розвинутими професійними навичками та и досвідом роботи в благодійному секторі під час роботи в різних організаціях; професійна сила і вплив.

За результатами аналізу наукової та практичної роботи узагальнено біографічні особливості становлення та розвитку Мері Елен Річмонд у професійній сфері; визначено групи осіб, які утворили її наступне коло: перша – група опонентів; інший — союзники та друзі. Виявлено, що серед учасників найбільший вплив на формування ідей і поглядів Мері Еллен Річмонд щодо підготовки професіоналів у сфері філантропії та діяльності благодійних організацій мали Зільфа Дрю Сміт і Дж. Гленн.

3. Узагальнено основні теоретичні ідеї та практичні досягнення соціальної роботи Мері Елен Річмонд. Розкриваються основні поняття в теорії та практиці соціальної роботи дослідника: соціальна робота, клієнт, кейс-робота, соціальний аналіз. Описується досвід роботи Мері Еллен Річмонд з різними групами клієнтів. Визначено класифікацію основних форм соціальної допомоги в США в досліджуваний період. Проаналізовано запропоновану дослідницею класифікацію рівнів соціального оточення клієнта та послідовність участі представників соціального оточення клієнта у вирішенні його кризової ситуації.

Досліджено та систематизовано роботу американських благодійних організацій кінця XIX – початку XX ст., а також виявлено проблеми в їх діяльності. Охарактеризовано розуміння дослідником критеріїв ефективності в роботі гуманітарних працівників, особливо щодо зовнішніх (організація/держава) та внутрішніх (клієнт/соціальний консультант)

показників.

Відзначено три основні предметно-функціональні лінії, на яких зосереджена діяльність Мері Еллен Річмонд: людина (її становлення в суспільстві та повернення в суспільство), соціальний працівник (його професіоналізм і роль як помічника у формуванні та адаптації особистості), діяльність благодійних організацій (які активізують помічників у побудові взаємин особистості та суспільства).

Узагальнено основні досягнення Мері Елен Річмонд щодо теорії та практики соціальної роботи. Зокрема, принципи соціальної роботи; концепція «міграції» соціальних працівників від сфери до сфери; сприйняття іміджу соціального працівника (професійні та особистісні якості); індивідуальний підхід до надання допомоги клієнту; критерії успішності соціальної роботи. Основними практичними досягненнями дослідниці визначено: метод кейсів, «метод соціального аналізу», план і методику підготовки соціальних працівників у навчальних закладах; форми і методи роботи з різними категоріями клієнтів.

Аргументовано та узагальнено соціально-педагогічний зміст науково-практичної спадщини Мері Еллен Річмонд, яка згрупована у два основних напрями: соціально-педагогічний зміст у роботі з клієнтами (наведено перелік сфер, де клієнти повинні володіти знаннями та навичками, щоб змінити власні обставини та життя), соціально-педагогічний внесок у підготовку фахівців у сфері благодійності та аспекти професійної підготовки соціальних працівників.

4. Розкрито можливості та перспективи впровадження науково-практичної діяльності Мері Еллен Річмонд у сучасну теорію та практику соціальної роботи в Україні. Встановлено основні рівні реальності та застосування теоретичних і практичних надбань Мері Елен Річмонд щодо соціальної роботи: методологічний, організаційний і практичний.

Методологічний рівень — використання ідей Мері Еллен Річмонд, які

передбачають ефективні дії на заміну життєвої стратегії клієнта; впровадження цілісної системи соціального захисту в умовах регіонального суспільства; застосування ідей дослідниці щодо ідеології розвитку молодіжної політики в Україні та запровадження нової професії молодіжного працівника.

На організаційному рівні: вносяться пропозиції щодо організації соціальної роботи з різними групами клієнтів з індивідуальним підходом; щодо проведення профілактичних заходів із сім'ями воїнів, організації соціальної роботи з учасниками бойових дій та їх найближчим оточенням, підтримки та зміцнення зв'язків підрозділів у соціальній роботі з різними групами отримувачів соціальних послуг, формування неприбуткових організацій, щодо стратегічного планування благодійної діяльності в громадах, участі в освітніх програмах.

Практичний рівень включає можливість застосування методу «кейс-робота» з використанням методичних надбань Мері Елен Річмонд в оцінці потреб отримувачів соціальних послуг; створення та популяризація практики соціальної роботи з проектною роботою з молоддю, молодіжної політики, діяльності благодійних організацій; впровадження комунікації між підрозділами та соціальної співпраці в процесі соціальної роботи в суспільстві з різними вразливими групами населення тощо.

Аналіз результатів дослідження свідчить про важливість науково-практичної спадщини дослідниці Мері Елен Річмонд у сфері соціальної роботи та доводить необхідність впровадження її основних ідей і практичних розробок у сучасну українську дійсність.

Схожість

Джерела з Інтернету

145

1	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36162/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%9...	8.24%
2	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36162	8.21%
4	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27623	3 джерела 0.24%
6	http://elibrary.kubg.edu.ua/4674/1/L_Vornacheva_03_14_konf_GI.pdf	2 джерела 0.21%
7	https://dspace.tul.cz/server/api/core/bitstreams/1c4b756a-7493-4707-b493-1ae67780cdda/content	0.1%
9	https://noyam.org/wp-content/uploads/2023/07/ERATS2023978.pdf	0.07%
10	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24657/Zueva.pdf?isAllowed=y&sequence=1	0.07%
11	https://preprod-shibboleth.cairn.info/revue-pensee-plurielle-2009-3-page-123.htm	3 джерела 0.06%
12	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/7018/1/%d0%9a%d0%be%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%b1	31 джерело 0.05%
13	https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/%D0%A8%D1%83%D0%B4%D1%80%D1%8F-%D0%90.%D0%9E	29 джерел 0.05%
14	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44030/2/Dyplom_Danylkiv_T_2023.pdf	29 джерел 0.04%
15	http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/15591/2/%d0%90%d0%bd%d1%82%d0%b8%d1%87%d0%bd%d1%96%...	0.03%
16	http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35203/1/mag_2021_%d0%a1%d0%9d%d0%bc%d0%bd_Pavlius_V_V.pdf	10 джерел 0.03%
17	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21173/1/%d0%a2%d0%b8%d1%82%d1%83%d0%bb%d1%8c%d0%bc	3 джерела 0.03%
19	http://eprints.zu.edu.ua/12454/1/aref_%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%...	0.03%
22	http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs4/article/view/308	0.03%
23	http://referatu.net.ua/referats/7569/156920	15 джерел 0.03%
24	http://eadnurt.diiit.edu.ua/bitstream/123456789/4848/1/Rekun_monograph.pdf	0.03%
25	https://kneu.edu.ua/en/depts1/k_obliku_analizu_ta_auditu_v_APK/disciplines_of_bachelor_level_oblAPK/obl_zar_kr	2 джерела 0.03%
26	http://www.liet.lviv.ua/filemanager/files/file.php?file=2335	0.03%

27	http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.nd/vchena_rada/2015/poryadok_26_03.pdf	0.03%
28	https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/accredit/akredit_OP/bakalavr/vidomist_pro_samocinuvannya_231_Socialn 2 Джерела	0.03%
29	http://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/1177/1/Avtoref_systema.pdf	0.03%
30	https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2023-02/ONP_sotsialna-robota%202023%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf 3 Джерела	0.03%
31	https://ispukr.org.ua/articles/21/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20...	0.03%

Джерела з Бібліотеки

32

3	Студентська робота	ID файлу: 1015889479	Навчальний заклад: Open International University of Hum	8 Джерело	0.25%
5	Студентська робота	ID файлу: 1015889483	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.22%
8	Студентська робота	ID файлу: 1015877331	Навчальний заклад: Open International University of Hum	2 Джерело	0.07%
18	Студентська робота	ID файлу: 1015872737	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.03%
20	Студентська робота	ID файлу: 1015174076	Навчальний заклад: Open International University of Hum	3 Джерело	0.03%
21	Студентська робота	ID файлу: 1015352449	Навчальний заклад: Open International University of Hum	16 Джерело	0.03%
32	Студентська робота	ID файлу: 1013059087	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.03%